

Woonfraudebeleid en Leefbaarheid

Een onderzoek naar het effect van woonfraudebestrijding in twee Amsterdamse buurten.

November 2010

Universiteit Utrecht
Faculteit Geowetenschappen
Stadsgeografie
Masterthesis

Gemeente Amsterdam
Dienst Wonen Zorg en Samenleven
Bureau Zoeklicht

Auteur: Kim van den Bruele
Studentnummer: 3053482

Begeleiders:
Dr. Kees Dignum Universiteit Utrecht
Norbert Klaversma, Bureau Zoeklicht

Voorwoord

Na drie jaar de studie Sociologie te hebben gevolgd kwam ik erachter dat ik meer behoefte had aan een wat praktischere invulling van de theorie. Na een korte verkenning bleek Sociale Geografie deze behoefte te vervullen. Bij deze studie wordt je de straat opgestuurd om wetenschappelijke ideeën aan dagelijkse situaties te koppelen en theorieën worden aan de hand van casussen onderzocht.

Ook tijdens het maken van deze scriptie kwam deze concrete invulling van de studie goed tot uitdrukking. Zo kon ik aan de slag bij Bureau Zoeklicht van de gemeente Amsterdam. Via deze organisatie kreeg ik alle ins en outs van het woonfraudebeleid te horen.

Daarnaast ben ik zelf de buurt gaan verkennen om te kijken hoe het met de leefbaarheid gesteld is. Verder heb ik gesprekken gevoerd met de bewoners om te weten te komen hoe de aanpak van woonfraude door de buurtbewoners zelf wordt ervaren: “hebben de buurtbewoners iets van de Zoeklichtactie gemerkt en zo ja wat en hoe?. En: wat is hun waardering voor de Zoeklichtactie? Wat voor effect verwachten de bewoners op de buurt?”

Hoe enthousiast ik ook ben over de praktische invulling van de master Stadsgeografie, het schrijven van deze scriptie ging niet helemaal vanzelf. Maar met wat extra aanmoediging heb ik het toch tot een goed einde weten te brengen. Daarom bedank ik iedereen die een bijdrage heeft geleverd aan de totstandkoming van deze scriptie. Allereerst natuurlijk Bureau Zoeklicht voor de adressen en specifieke kennis over woonfraude. Met in het bijzonder mijn begeleider Norbert Klaversma, die vooral heel positief en altijd even enthousiast bleef. Daarnaast natuurlijk Kees Dignum die naast zijn kritische blik op mijn stukken er alles aan deed om mij te motiveren. Mijn ouders voor hun hulp en ondersteuning. En tenslotte ook de meiden van mijn Master (de Master Meiden) voor hun stimulerende maar vooral gezellige etentjes.

Inhoudsopgave

Hoofdstuk 1: Introductie 1

1.1	Inleiding	1
1.2	Probleemstelling	2
	1.2.1 Doelstelling	2
	1.2.2 Vraagstelling	2
1.3	Relevantie	2
	1.3.1 Wetenschappelijke relevantie	2
	1.3.2 Maatschappelijke relevantie	3
1.4	Opbouw	3

Hoofdstuk 2: Theoretisch kader – Leefbaarheid 5

2.1	Leefbaarheid	5
2.2	Sociale cohesie	6
	2.2.1 Gemeenschappelijke normen en waarden	6
	2.2.2 Sociale contacten	7
	2.2.3 Sociale controle	8
	2.2.4 Buurtgehechtheid	8
	2.2.5 Sociale solidariteit	9
2.3	Kwaliteit van de leefomgeving	9
2.4	Veiligheidsbeleving	9
2.5	Reflectie	10
2.6	Overige processen van invloed op leefbaarheid	10
	2.6.1 Individuele context	11
	2.6.2 Invloed van buitenaf	12

Hoofdstuk 3: Theoretisch kader – De aanpak van woonfraude 15

3.1	Woonfraude	15
	3.1.1 Definitie	15
	3.1.2 De aanpak	15
3.2	Effecten woonfraudeaanpak	16
3.3	Effect woonfraudeaanpak op de sociale cohesie van een buurt	16
	3.3.1 Sociale buurtcontacten	16
	3.3.2 Buurtgehechtheid, solidariteit en gelijke normen	17
3.4	Effect woonfraudeaanpak op kwaliteit van de leefomgeving	18
3.5	Effect woonfraudeaanpak op veiligheidsbeleving	18
	3.5.1 Veiligheidsbeleving	18
	3.5.2 Overlast	18
3.6	Reflectie	19

Hoofdstuk 4: Opzet en uitvoering van het onderzoek		21
4.1	Het onderzoeksgebied	21
	4.1.1 <i>Selectie onderzoeksgebied</i>	21
	4.1.2 <i>Transvaalbuurt</i>	21
	4.1.3 <i>Fannius Scholtenbuurt</i>	22
4.2	Onderzoeksmethode en dataverzameling	23
	4.2.1 <i>Schriftelijke enquêtes</i>	24
	4.2.2 <i>Interviews</i>	24
	4.2.3 <i>Analyse strategie</i>	25
4.3	Steekproeftrekking	25
4.4	Respons	25
4.5	Tijdsdimensie	26
4.6	Representativiteit	27
Hoofdstuk 5: Operationalisatie		29
5.1	Operationalisatie van de buurt	29
	5.1.1 <i>Algemene perceptie van de buurt</i>	29
	5.1.2 <i>De directe buurt</i>	29
5.2	Houding ten aanzien van de buurt	30
5.3	Operationalisatie sociale cohesie	30
	5.3.1 <i>Gemeenschappelijke normen en waarden</i>	31
	5.3.2 <i>Sociale contacten</i>	32
	5.3.3 <i>Buurtgehechtheid</i>	32
	5.3.4 <i>Sociale solidariteit</i>	33
5.4	Operationalisatie veiligheidsbeleving	33
5.5	Operationalisatie kwaliteit leefomgeving	34
5.6	Overige verklarende variabelen	34
5.7	Bureau Zoeklicht	34
5.8	Waargenomen effecten	35
Hoofdstuk 6: Analyse – Leefbaarheid		37
6.1	Leefbaarheid: Sociale cohesie	37
	6.1.1 <i>Gewenst en ongewenst gedrag</i>	37
	6.1.2 <i>Sociale contacten</i>	38
	6.1.3 <i>Buurtgehechtheid</i>	39
	6.1.4 <i>Sociale solidariteit</i>	40
	6.1.5 <i>Sociale cohesie en individuele context</i>	40
6.2	Leefbaarheid: Veiligheidsbeleving	41
6.3	Leefbaarheid: Kwaliteit leefomgeving	42
6.4	Leefbaarheid als een samenhang van sociale cohesie, veiligheidsbeleving en kwaliteit leefomgeving	43
6.5	Reflectie	44

Hoofdstuk 7: Resultaten		47
7.1	Bekendheid Zoeklicht	47
7.2	Verwachting Zoeklichtacties	48
7.3	Waargenomen verandering buurtsituatie	49
7.4	Conclusie	50
7.5	Interviews	51
	7.5.1 <i>Bewoners over leefbaarheid</i>	51
	7.5.2 <i>Bewoners over woonfraude</i>	52
	7.5.3 <i>Bewoners over Zoeklicht</i>	53
	7.5.4 <i>Bewoners over verandering in de leefbaarheid</i>	53
7.6	Reflectie	54
Hoofdstuk 8: Conclusie		55
8.1	Samenvatting	55
	8.1.1 <i>Belangrijke bevindingen</i>	55
	8.1.2 <i>Aanpak levert bijdragen aan verbetering leefbaarheid</i>	56
8.2	Maatschappelijke relevantie	57
	8.2.1 <i>Evaluatie secundaire effecten woonfraudeaanpak</i>	57
	8.2.2 <i>Stellige uitspraken</i>	57
8.3	Uitkomsten in een breder perspectief	58
	8.3.1 <i>Woonfraudebestrijding als instrument in de wijkaanpak</i>	58
	8.3.2 <i>Rol voor maatschappelijke partijen</i>	58
	8.3.3 <i>Aangrijpingspunten voor beleid</i>	59
8.4	Wetenschappelijke relevantie	59
8.5	Punten van discussie	59
	8.5.1 <i>Nieuwe bewoners</i>	59
	8.5.2 <i>Betrouwbaarheid en validiteit</i>	59
8.6	Vervolg onderzoek	60
	8.6.1 <i>Verbeteren van de vraagstelling binnen huidige enquêtes</i>	60
	8.6.2 <i>Vervolgonderzoek met bestaande gegevens</i>	61
	8.6.3 <i>Nieuwe gegevens voor toekomstig onderzoek</i>	61
	Literatuurlijst	63
	Bijlage 1: Vragenlijst	67
	Bijlage 2a: Foto impressie Fannius Scholtenbuurt	74
	Bijlage 2b: Foto impressie Transvaalbuurt	75

Leefbaarheid en woonfraudebeleid

Hoofdstuk 1: Introductie

Je zult er maar wonen: naast het vervallen huis aan de Tugelaweg. Voorheen bewoond door een zorgzame oude dame. Nu een troosteloze aanblik. Het is de omwonenden niet geheel duidelijk wie de nieuwe huurders zijn van deze woning. Laat staan met hoeveel bewoners het huis nu wordt bewoond. Volgens een toevallige voorbijganger wonen er seizoensarbeiders, maar het zouden ook buitenlandse studenten kunnen zijn. De nieuwe bewoners houden er een bijzondere manier van tuinieren op na, wat de buurman lichtelijk zorgen baart. Misschien houden ze van onkruid? Maar waarschijnlijk kan de tuin hun niets schelen want overdag lijken de bewoners weinig thuis te zijn. Wat de buurman het meeste irriteert is dat de tuin vooral gebruikt wordt om vuilniszakken op te slaan. En die beginnen nu echt te stinken. Bij elke andere bewoner had hij voorgesteld ze maandag netjes langs de kant van de weg te zetten. Maar omdat hij geen contact heeft laat hij het hier maar bij zitten.

Iedereen heeft weleens verhalen gehoord over uit de hand gelopen burenruzies. Onenigheden die tegenwoordig zelfs op televisie voor de rechter worden uitgevochten; het zullen je buren maar zijn! Zo wil je geen contact hebben met je buren. Maar juist het ontbreken van burencontact blijkt ook niet altijd prettig.

1.1 Inleiding

Een vluchtige blik in de literatuur naar “*burencontacten*” leert ons dat *een goed contact met uw buren het plezier om in uw wijk of buurt te wonen vergroot*. Burencontact is één van de peilers voor een leefbare woonomgeving (zie o.a., Forrest & Kearns 2001, Hortulanus 1996, Völker, 2008).

Maar hoe komt het nu dat die ene buur wel altijd in is voor een praatje terwijl de ander niet eens de moeite neemt om zich even voor te stellen. Dit heeft niet alleen te maken met het feit of iemand sociaal is of niet, dit heeft ook te maken of iemand geneigd is te investeren in zijn omgeving; de bereidheid zich in te zetten voor zijn of haar buurt.

Deze studie is gewijd aan het gedrag van buurtbewoners, hun investeringen in de buurt, het onderlinge contact tussen buurtbewoners én de sfeer die dit met zich meebrengt. Kortom, enkele aspecten ter bevordering van de *'leefbaarheid van buurten'*.

Nog specifiek zal deze studie gaan over de mogelijke impact die *woonfraude* heeft op de leefbaarheid van buurten. Want, zo stelt het ministerie van VROM, woonfraude is niet een opzichzelfstaand probleem.

“Woonfraude draagt bij aan de verloedering van wijken en zorgt voor overlast voor omwonenden” (VROM, 2008).

Woonfraude kent uiteenlopende verschijningsvormen, waaronder: onrechtmatige bewoning, illegale onderhuur of onrechtmatig woninggebruik. Met de aanpak van woonfraude wordt in eerste instantie gestreefd naar een eerlijke(re) verdeling en doorstroming op de woningmarkt. Daarnaast wordt verondersteld dat de aanpak van woonfraude leefbaarheidproblemen (zoals sociale onveiligheid, overlast, onveilige huisvestingssituaties en uitbuiting) tegengaat.

“Onrechtmatige bewoning grijpt direct in op de leefwereld van mensen. Het heeft een negatief effect op de leefbaarheid van buurten en wijken waar het vaak al niet zo goed gaat” (Metzelaar et al, 2006).

Met de aanpak van woonfraude wordt dan ook verwacht dat dit de leefbaarheid van de directe woonomgeving ten goede zal komen. Een voor de hand liggende veronderstelling, maar is deze ook gegrond? Het doel van deze studie is de juistheid van deze veronderstelling te achterhalen.

1.2 Probleemstelling

1.2.1 Doelstellingstelling

In deze studie staat de mogelijke impact van woonfraudebeleid centraal. Het onderzoek richt zich echter niet op het directe effect van de aanpak. Zoals het aantal gevallen van woonfraude dat wordt beboet of het aantal woningen dat vrij komt. In plaats daarvan richt dit onderzoek zich op het '*secundaire effect*' van woonfraudebeleid in de buurt. Het gaat hier om het effect van de aanpak van woonfraude op de directe leefomgeving.

Doel van dit onderzoek is zicht te krijgen in de mate waarin én de wijze waarop, de aanpak van woonfraude van invloed is op de leefbaarheid. Dit wordt onderzocht aan de hand van twee buurten in Amsterdam waar recentelijk woonfraude is aangepakt. Er wordt, op verschillende thema's van leefbaarheid, nagegaan of bewoners veranderingen waarnemen in de buurt ten opzichte van de situatie vóór de aanpak.

1.2.2 Vraagstelling

De vraag die in deze studie centraal staat is de volgende: *Wat is het effect van de aanpak van woonfraude op de leefbaarheid van de directe woonomgeving?* Hierbij zullen drie dimensies van leefbaarheid worden bekeken: sociale cohesie, veiligheid én de kwaliteit van de leefomgeving. Met de directe woonomgeving wordt bedoeld op de naaste burens van woningen waar woonfraude is geconstateerd.

Bij deze centrale vraagstelling ben ik geïnteresseerd in hoeverre de aanpak door de bewoners zelf ervaren wordt als een effectieve bijdrage aan het verbeteren van de leefbaarheid. De onderzoeksvraag wordt concreet uitgewerkt aan de hand van zes deelvragen. Iedere vraag wordt apart behandeld in een hoofdstuk.

- 1) Welke factoren worden in de wetenschappelijke literatuur genoemd als factoren die van invloed zijn op de leefbaarheid? En hoe hangen deze factoren met elkaar samen?
- 2) Op welke manier heeft de aanpak van woonfraude mogelijk invloed op de leefbaarheid?
- 3) Hoe kan het effect van de aanpak op de leefbaarheid empirisch worden onderzocht?
- 4) Hoe is leefbaarheid te operationaliseren op buurtniveau?
- 5) Op welke manier en in welke mate hebben bewoners de gevolgen van de aanpak van woonfraude ondervonden in hun buurt?
- 6) In hoeverre levert het woonfraudebeleid een bijdrage aan de verbetering van de leefbaarheid in een buurt?

1.3 Relevantie

1.3.1 Wetenschappelijke relevantie

Dit onderzoek wijkt af van een standaard evaluatieonderzoek aangezien niet het directe effect van woonfraudebeleid centraal staat maar gekeken wordt naar mogelijke '*secundaire effecten*'. Nooit eerder is de samenhang tussen leefbaarheid en aanpak van woonfraude onderzocht.

En hoewel het aantal onderzoeken naar leefbaarheid in buurten groot is, kunnen de inzichten die verkregen worden met dit onderzoek een goede aanvulling vormen op de bestaande literatuur op sociaal geografisch vlak.

In onderzoek naar de samenhang tussen cohesie, veiligheid en kwaliteit van de woonomgeving, worden doorgaans evaluaties op wijkniveau uitgevoerd. Buurten worden in eerste instantie afgebakend door grenzen zoals die bij de gemeente staan geregistreerd. Het is echter de vraag of de effecten op dit niveau gemeten kunnen (en moeten) worden. Beleving van de woonomgeving speelt zich meestal kleinschalig af. Buurtbeleving is iets persoonlijks en houdt niet per se op bij een administratieve grens. Daarmee bestaat de kans dat in veel onderzoeken de lokale gevolgen van ingrepen minder zichtbaar blijven (Groenewegen, 1999).

Wanneer onderzoek gedaan wordt naar de effecten van woonfraudeaanpak zal rekening gehouden moeten worden met de beleving van bewoners zelf. In dit onderzoek wordt daarom een subjectieve afbakening van de buurt gemaakt zodat kleinschalig onderzoek mogelijk is.

Verder wordt in deze studie de kwantitatieve data, verkregen uit enquêtes, aangevuld met kwalitatieve informatie, verkregen uit een aantal interviews en gesprekken met bewoners. Deze bundeling kan nieuwe informatie opleveren op het gebied van verwachtingen en waarnemingen van (buurt-) bewoners.

1.3.2 Maatschappelijke relevantie

Vanuit politiek opzicht wordt leefbaarheid vooropgesteld als een noodzakelijke voorwaarde voor het goed functioneren van de samenleving én als een van de belangrijkste toetsstenen voor de levenskwaliteit. De verbetering van leefbaarheid is een belangrijk speerpunt van het grootstedenbeleid. Het is immers van groot belang om enerzijds de stad aantrekkelijk te houden voor inwoners met midden- en hogere inkomens en anderzijds de verloedering in achterstandswijken een halt toe te roepen.

Dit onderzoek levert een bijdrage aan bestaande kennis over de sociale effecten van stedelijk beleid. Inzichten die verkregen worden, kunnen de aanpak van woonfraude stimuleren of teniet doen. Op deze manier kunnen de uitkomsten een bijdrage leveren aan de beleidsvorming op het gebied van leefbaarheid.

Dit onderzoek is uitgevoerd in opdracht van Bureau Zoeklicht, een afdeling van Dienst Wonen Zorg en Samenleven van de gemeente Amsterdam. De belangrijkste aanleiding is het onderzoeken van een aantal aannames met betrekking tot de effecten van het woonfraudebeleid. Resultaten uit dit onderzoek zullen leiden tot inzichten in de impact van het woonfraudebeleid en kunnen de tot nu toe gestelde veronderstellingen empirisch bevestigen dan wel weerleggen. De bevindingen kunnen leiden tot ingrepen die het beleid in de toekomst kunnen versterken.

1.4 Opbouw

In hoofdstuk 2 wordt het theoretisch kader van leefbaarheid uitgewerkt. Er wordt inzicht verkregen in de indicatoren die van invloed zijn op de leefbaarheid: welke aspecten bepalen of men een buurt leefbaar vindt? Vanuit dit theoretisch kader wordt in hoofdstuk 3 onderzocht of er inderdaad argumenten zijn waardoor de gemeente Amsterdam kan beweren dat de aanpak van woonfraude kan bijdragen aan het verbeteren van de leefbaarheid in een buurt. Hiertoe wordt het effect van woonfraude gekoppeld aan de theorie over leefbaarheid.

Hoofdstuk 4 gaat over de gebruikte methoden en technieken. In hoofdstuk 5 wordt uitvoerig besproken hoe de vragenlijsten zijn samengesteld en worden keuzes voor specifieke operationalisering beargumenteerd.

In het empirische gedeelte zal in de eerste plaats de theorie over leefbaarheid aan de hand van de nieuw verzamelde data worden getoetst (hoofdstuk 6). In hoofdstuk 7 zal vervolgens een antwoord worden gegeven op de vraag of er veranderingen hebben plaatsgevonden in leefbaarheid als een gevolg van de aanpak van woonfraude. En wordt onderzocht op welke aspecten van leefbaarheid deze veranderingen het sterkste hebben plaatsgevonden.

Deze studie wordt afgesloten met een conclusie. In hoofdstuk 8 wordt er betekenis gegeven aan de uitkomsten van dit onderzoek, in een breder perspectief.

Hoofdstuk 2: Theoretisch kader

Leefbaarheid

In dit hoofdstuk wordt aan de hand van wetenschappelijke literatuur nagegaan welke factoren van invloed zijn op de leefbaarheid van een buurt. Hiertoe worden drie dimensies van leefbaarheid onderscheiden, te noemen; sociale cohesie, veiligheidsbeleving en kwaliteit van de leefomgeving. Na een korte toelichting van het begrip leefbaarheid, zullen deze onderwerpen worden besproken. Hierin wordt getracht antwoord te geven op de vragen “*Wat zijn de determinanten van sociale cohesie, veiligheidsbeleving en kwaliteit van de leefomgeving op buurtniveau?*” “*In welke opzichten zijn deze onderling gerelateerd?*” “*En spelen er ook andere factoren een rol in de verklaring van leefbaarheid?*”

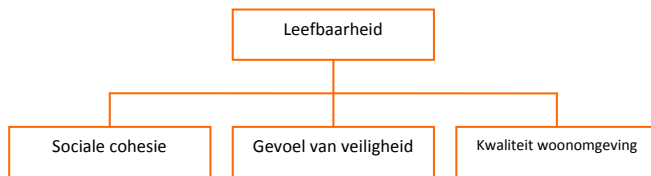
2.1 Leefbaarheid

Het begrip leefbaarheid is uitgegroeid tot een containerbegrip dat al gauw het totale menselijk geluk lijkt te omvatten (Sprinkhuizen et al., 1998). Een huis-, tuin- en keukeninvulling van het begrip leefbaarheid is: ‘*Het wonen in een prettige en veilige omgeving, met de mogelijkheid om (thuis of in de buurt) gebruik te kunnen maken van (eenvoudige) zorg-, welzijn- en gemakdiensten*’ (Deuten&Pauwels, 2004). Dit is een behoorlijk algemene definitie en zou betekenen dat de leefbaarheid binnen één buurt door iedere bewoner hetzelfde gewaardeerd wordt. Meer individueel is de volgende definitie: ‘*Leefbaarheid is de waardering van het individu voor zijn of haar leefomgeving*’ (Van der Valk en Musterd, 1998). Echter, een waardering is ergens op gebaseerd. Bijvoorbeeld: de één vindt het belangrijk om in een sociale buurt te wonen, waar bewoners regelmatig bij elkaar op de koffie of de borrel komen. Terwijl de ander meer waarde hecht aan zijn privacy. Dit wordt in beide gevallen meegenomen in de waardering voor de buurt. Daarom ben ik tot de volgende definitie van leefbaarheid gekomen: “*Leefbaarheid is de mate waarin de leefomgeving aansluit bij de voorwaarden en behoeften die er door een individu aan worden gesteld*’.

In nationaal en internationaal onderzoek is veelvuldig aangetoond dat als het gaat om de leefbaarheid van buurten, er meerdere aspecten zijn die hierin een rol spelen. Zo zijn er onderzoeken die een relatie aantonen tussen buurtkenmerken (zoals de samenstelling van de buurt) en de buurtgehechtheid of buurtidentificatie (Fleury-Bahi et al. 2008; Galster&Hesser, 1981; Hur&Morrow-Jones, 2008; Sirgy&Cornwell, 2002). Daarnaast wordt in veel onderzoeken geconcludeerd dat vertrouwen in buurtgenoten ertoe leidt dat mensen eerder geneigd zijn te investeren in de buurt (Dekker, 2007; Fisher, 1982). Uit weer ander onderzoek naar leefbaarheid kwam naar voren dat fysieke kenmerken van de omgeving meewegen in de buurtwaardering (Willson&Kelling, 1982; Hart et al. 2002). En ook het contact met buurtgenoten mag niet achterwege worden gelaten (Völker&Flap, 2007; Campbell&Lee, 1992; Huckfeldt, 1983). Dit is slechts een zeer beknopte beschrijving van tal van onderzoeken die gedaan zijn naar de factoren die van invloed zijn op de leefbaarheid van buurten.

Vanwege deze veelzijdigheid van het begrip onderscheiden de meeste onderzoekers drie dimensies van leefbaarheid. Zo wordt ook in deze studie onderscheid gemaakt tussen: sociale cohesie, veiligheidsbeleving en kwaliteit van de leefomgeving. Deze zullen in de volgende paragrafen verder worden toegelicht.

Wanneer er in Amerikaanse literatuur gesproken wordt van leefbaarheid (*‘liveability’* of *‘quality of live’*) gaat het al snel over getto’s en andere woonvormen. Deze zijn niet of nauwelijks vergelijkbaar met de Nederlandse situatie. De hierop volgende literatuurstudie zal zich daarom beperken tot de Nederlandse wetenschappelijke literatuur.

Figuur 2.1. Drie dimensies van leefbaarheid

2.2 Sociale cohesie

In de afgelopen decennia hebben verschillende wetenschappers zich gericht op het in kaart brengen van de sociale samenhang in buurten en wijken. Daarbij worden vaak slechts enkele aspecten van sociale cohesie uitgelicht. Studies richten zich onder meer op sociale netwerken (Fisher, 1982; Guest & Wierzbicki, 1999), op een gedeelde identiteit (Fleury-Bahi et al. 2008) en op informele sociale controle (Sampson et al, 1997). Hoewel elk van de studies een interessante bijdrage levert aan de ontwikkeling van een theorie ten aanzien van sociale cohesie, gaat een eenzijdige focus op de deelaspecten van sociale cohesie voorbij aan het multidimensionale karakter van het concept (Smith, 1974).

Daarom worden alle vijf de dimensies van sociale cohesie die op buurtniveau te onderscheiden zijn, meegenomen in dit onderzoek. Hiertoe sluit het onderzoek aan bij de invloedrijke studie van Kearns & Forrest (2000). De vijfdeling van deze onderzoekers biedt niet alleen ruimte voor het verschil in schaalniveaus, maar vertoont tevens veel overeenkomsten met andere definities (Van Marissing, 2008). De volgende dimensies van cohesie worden onderscheiden: gemeenschappelijke normen en waarden, sociale contacten, sociale controle, buurtgehechtheid en solidariteit (zie ook Dekker&Bolt, 2005; Forrest&Kearns, 2001; Hart et al. 2002; WRR, 2005).

2.2.1 Gemeenschappelijke normen en waarden

Buurtbewoners hanteren een set van normen en waarden. Dit wil zeggen, men houdt er ongeveer dezelfde ideeën of opvattingen op na. Zo kan simpel worden gedacht aan het idee dat men een ander niet lastigvalt of aan het idee dat men de woonomgeving niet vervuilt (Van Marissing et al, 2004).

Hortulanus (1995) wijst erop dat in buurten waar geen sociale problemen zijn, een soort vanzelfsprekende overeenstemming bestaat ten aanzien van zaken die relevant worden geacht voor het leefklimaat van de buurt. Echter, wanneer er verschillende opvattingen leven ten aanzien van de leefbaarheid en andere zaken, kan dit leiden tot conflicten of frustratie onder de bewoners. Het verkeerd of te vroeg aanbieden van huisvuil, het niet onderhouden van tuinen of het niet begroeten zijn hiervan enkele voorbeelden.

Het hanteren van gelijke opvattingen binnen een wijk of buurt draagt bij aan de mate waarin men zich kan identificeren met anderen en wordt vaak gezien als de basis voor vertrouwen in buurtgenoten (WRR, 2005; Dekker, 2007).

2.2.2 Sociale contacten

Het idee dat sociale contacten of netwerken zich beperken tot de buurt is achterhaald (Van Beckhoven & Van Kempen 2002). Mensen gaan nu eenmaal het liefst om met mensen die op hen lijken, zo luidt de conclusie. Ook Bolt & Torrance (2005) betogen dat de buurt over het algemeen niet meer zo belangrijk is in het dagelijks leven van mensen. "Omdat levensritmes nu niet meer dezelfde zijn komen burens elkaar minder vaak tegen, het leven in een buurt wordt anoniemer" (Völker, 1999).

Tegelijkertijd hebben diezelfde bewoners wel bepaalde verwachtingen van hun burens en de andere buurtbewoners. Zo willen we allemaal wonen in een buurt waar we een beetje kunnen vertrouwen op onze medebewoners. Waar we bij het autowassen gemakkelijk een kletspraatje maken en waar we even bij elkaar kunnen aanbellen voor het lenen van een trap om de ramen te wassen. We zijn er blij mee als iemand uit

de buurt even aanbelt om te zeggen dat de lichten van de auto nog branden. Dus: ook al is de buurt in verhouding minder belangrijk geworden dan vroeger, toch willen we graag een buurtsamenleving waar we van op aan kunnen, waar leuke dingen gebeuren, zolang we zelf maar kunnen bepalen waaraan, en wanneer we willen bijdragen (Van den Eerenbeemt et al., 2004).

Hoewel de band tussen de buurt en haar bewoners steeds losser wordt en de bewoners niet zozeer op de buurt georiënteerd zijn, neemt het gebruik van voorzieningen en contacten in de buurt in belang toe. Anders gezegd, burens zijn steeds minder vaak beste vrienden, maar het wordt steeds meer gewaardeerd wanneer men elkaar op straat begroet. Daarom zijn sociale contacten in de buurt, voor wat betreft de leefbaarheid, nog steeds van belang.

Over het algemeen kan worden aangenomen dat wanneer er weinig conflicten zijn ten aanzien van gemeenschappelijke waarden en normen, er eerder contacten tot stand zullen komen tussen buurtbewoners (Dekker, 2007; Hortulanus, 1995; Völker&Flap, 2007). Zo is ook onderzocht of de relatie tussen gemeenschappelijke normen en sociale contacten een tweezijdige beïnvloeding is. En inderdaad, beide factoren beïnvloeden elkaar positief (Völker&Flap, 2007; Dekker&Bolt, 2006). Hoe meer sociale contacten in de buurt, des te sterker het vertrouwen in buurtgenoten.

Maar ook het tegenovergestelde wordt beweerd. Sociale buurtnetwerken lijken te ontstaan, wanneer de gezamenlijke belangen van de bewoners in het geding raken. *“Een gemeenschappelijke vijand, waar men zich tegen af kan zetten is een cohesiebevorderende factor”* (Schuyt, 1997).

2.2.3 Sociale controle

In een samenleving met dezelfde normen en waarden, zorgt sociale controle ervoor dat men zich aan deze waarden en normen houdt. Dit laat zich het beste omschrijven als een bepaalde druk vanuit de gemeenschap die er voor zorgt dat men zich aan de gehanteerde normen houdt. Er zijn sancties aan verbonden wanneer iemand zich niet aan de heersende opvattingen houdt. Hierbij valt te denken aan het aanspreken van buurtgenoten op asociaal gedrag of een oogje in het zeil houden als het gaat om een oude, hulpbehoevende buurvrouw.

Hieruit blijkt meteen ook de afhankelijkheid van gemeenschappelijke normen en waarden, want wanneer is gedrag (a-)sociaal? Ongeschreven regels schrijven de bewoners gewenst gedrag voor (je groet elkaar en dient je eigen tuin netjes te onderhouden), maar gaan ook ongewenst gedrag tegen (je dient geen vuilnis in het trappenhuis te zetten of wasgoed voor het balkon van de benedenburen te hangen). Bolt en Torrance (2005) stellen daarom dat gemeenschappelijke normen en waarden en sociale controle in elkaars verlengde liggen. Ze nemen deze twee dimensies samen en noemen dit de ‘normen en waardencomponent’ van cohesie (p.17). De normen hebben betrekking op (ongeschreven) regels en dus gewenst gedrag van buurtbewoners, terwijl sociale controle over het veroordelen van het overtreden of afwijken van die regels gaat. Beide dimensies kunnen daarom samengenomen worden onder de noemer *‘gewenst en ongewenst gedrag’* (Van Marissing 2008, p.143).

De aanwezigheid van sociale controle in een buurt levert een positieve bijdrage aan de leefbaarheid van deze buurt. Aan de andere kant moeten we ons ook realiseren dat sociale controle pas tot stand komt bij een bepaalde mate van leefbaarheid. Over het algemeen durft men pas iemand aan te spreken op ongewenst gedrag, wanneer men zich veilig voelt. En een oogje in het zeil houden als de buurvrouw op vakantie is, komt voort uit vertrouwen tussen buurtgenoten.

Sociale controle heeft echter ook een keerzijde. Sommige bewoners vinden een geringe mate van sociale controle niet erg. De anonimiteit zou zelfs een belangrijke reden kunnen zijn om in een bepaalde wijk te gaan wonen (Van Marissing et al, 2004). Te veel sociale controle kan de buurt verstikken en al te hechte gemeenschappen kunnen anderen buitensluiten (WRR, 2005). Bewoners die minder of niet geïnteresseerd zijn in contacten met hun buurtbewoners, voelen zich per definitie niet of minder met de buurt verbonden.

2.2.4 Buurtgehechtheid

Dat buurtgehechtheid een goede input is voor de leefbaarheid van een buurt behoeft geen verdere toelichting.

De bewoners die het sterkst georiënteerd zijn op de eigen buurt, worden gekenmerkt door een lage opleiding, laag inkomen, hoge leeftijd of het hebben van jonge kinderen (Van Beckhoven & Van Kempen 2002). Een sterke buurtbinding gaat vaak samen met gelijke normen, sociale contacten en solidariteit in de buurt (Dekker, 2006). Desondanks kunnen deze drie componenten ook betrekkelijk los van elkaar staan. Het is bijvoorbeeld heel goed mogelijk dat mensen zich sterk identificeren met de buurt of de mensen in de buurt zonder veel contact met de buurtgenoten te hebben (Van Beckhoven & Van Kempen 2002). Van der Land (2003), maakt daarom onderscheid tussen drie aspecten van buurtbinding: sociaal, ruimtelijk en mentaal. Bij het sociale aspect gaat het om sociale interacties en de manier waarop individuen die ervaren. Dat sluit dus sterk aan bij de component van sociale contacten. Ruimtelijke binding staat voor identificatie met de gebouwde omgeving. Betrokkenheid is het mentale aspect van bindingen en daarbij gaat het om het emotionele gevoel van verbondenheid van mensen of plekken. In de praktijk hangen deze aspecten van binding sterk met elkaar samen (Van Marissing et al. 2004).

Uit onderzoek van Permentier (2009) is daarnaast ook de reputatie van de buurt van belang gebleken voor de mate van buurtgehechtheid. Dit onderzoek is alleen gericht op de inwoners zelf, terwijl een buurtreputatie vaak wordt gevormd door het oordeel dat andere mensen, mensen die zelf niet in de buurt wonen, hebben. Binnen dit onderzoek is het daarnaast zeer waarschijnlijk dat de buurtreputatie gedurende de periode van onderzoek constant blijft. Daarom zal in dit onderzoek de buurtreputatie buiten beschouwing blijven.

2.2.5 Sociale solidariteit

Participatie in de buurt kan verkregen worden door betrokkenheid bij beleid, maar ook spontaan ontstaan door verbondenheid, gehechtheid en verantwoordelijkheid van individuele bewoners. Participatie wordt teweeg gebracht door een bepaald verantwoordelijkheidsgevoel ten opzichte van de medemens. Vandaar dat participatie in de buurt ook wel solidariteit wordt genoemd.

In de buurt kunnen individuen op verschillende niveaus samenwerken in het creëren van welzijn (Frieling, 2008, p. 31). Op een individueel niveau komt solidariteit tot uiting in sociale steun. Dat kan praktische hulp zijn, maar ook sociaal emotionele steun zoals het bieden van een luisterend oor. Op buurtniveau valt te denken aan buurtbewoners die samenwerken in het schoonhouden van de buurt, in het waken voor eventuele inbrekers of in het organiseren van een buurtfeest.

Dekker (2007) maakt in haar onderzoek naar buurtparticipatie onderscheid tussen formele en informele participatie. Formele participatie betreft deelname aan politieke besluitvormings-processen. Door bijvoorbeeld lid te zijn van de gemeente of wijkraad kan men invloed uitoefenen op bestemmingsplannen. Met informele participatie wordt bedoeld op de leden van bijvoorbeeld een 'straatcommissie'. Hierbij gaat het om het nemen van kleine initiatieven zoals het organiseren van een barbecue. Alleen al door eens per week een kaartje te leggen in het buurthuis participeert men in de buurt. De mate waarin men participeert, bleek uit haar onderzoek, het totale buurtoordeel positief te beïnvloeden.

Participatie in een buurt hangt niet alleen samen met buurtcontacten (wederzijdse beïnvloeding), maar wordt ook beïnvloed door het hanteren van gelijke normen. De mate waarin men in een buurt gelijke normen of waarden hanteert, is positief gerelateerd aan de mate waarin iemand bereid is mee te werken aan het onderhoud van de buurt (Völker&Bolt, 2007) en naarmate men meer vertrouwen heeft in buurtgenoten, is men eerder geneigd zich in te zetten voor de buurt (Dekker, 2007; WRR, 2005).

2.3 Kwaliteit van de leefomgeving

De leefbaarheid van een buurt wordt naast sociale processen, gevormd door de fysieke omstandigheden. De fysieke omgeving omvat onder andere de kwaliteit van de woningen, straatmeubilair en andere voorzieningen. De staat waarin deze verkeren kan variëren. Met dit onderzoek zijn we vooral geïnteresseerd in de omgeving wanneer het hiermee minder goed gesteld is; wanneer er sprake is van verloedering of verval. Verloedering behelst de fysieke verwaarlozing van een buurt, die zich uit in een gebrekkige kwaliteit van die woonomgeving. Daarbij valt onder andere te denken aan slecht onderhoud, verkrotting, zwerfvuil, hondenpoep, kapotte straatverlichting, graffiti en leegstand.

Fysieke aspecten kunnen daarmee bijdragen aan een gevoel van veiligheid en geborgenheid. Zo kan de uitstraling van een buurt er voor zorgen dat mensen zich op hun gemak voelen, het prettig vinden om in een buurt te wandelen of fietsen.

Een andere manier waarop de fysieke omgeving bijdraagt aan de leefbaarheid is doordat een buurt "eigen" wordt gemaakt. Mensen zijn trots op hun buurt en spreken van "mijn buurt". Wanneer er gevraagd wordt waar je woont, moet men zich hier niet voor schamen.

Tenslotte maken tuinen, pleintjes en een gemengde populatie, dat mensen meer op straat zijn, met elkaar in contact komen én elkaar helpen. Voorzieningen als scholen, verzorgingshuizen, buurthuizen, dragen hier natuurlijk ook aan bij (WRR, 2005).

2.4 Veiligheidsbeleving

Gevoelens van veiligheid en onveiligheid hebben grote invloed op de leefbaarheid in een buurt. In verklaringen voor het ontstaan van onveiligheidsgevoelens kan onderscheid worden gemaakt in verklaringen gericht op kenmerken van de persoon zelf zoals persoonlijkheid, kwetsbaarheid, leefstijl en slachtofferervaringen (individuele context); de directe omgeving zoals de inrichting van de publieke ruimte, sociale samenstelling populatie, sociale cohesie en de werkelijke overlast, verloedering en criminaliteit (situationele context); en de sociaal culturele context waarin mensen leven zoals ontwikkelingen in de media, individualisering en veranderende sociale verhoudingen (Oppelaar&Wittebrood 2006, p.34-41).

De auteurs hebben vastgesteld dat in de belevingswereld van wijkbewoners de nadruk ligt op onveiligheid in termen van overlast en verloedering, en dat criminaliteit veeleer een bijrol lijkt te spelen. Uit gesprekken met buurtbewoners blijkt dat hun zorg veel prominenter uitgaat naar asociaal gedrag in de buurt (verkeerslawaaai en geluidsoverlast, smerigheid van de openbare ruimte, asociaal gebruik van afvalcontainers, niet deelnemen aan het schoonhouden van trappenhuizen en portieken) dan naar misdaad (Stokkom, 2008)

Onder buurtbewoners leeft het gevoel van (on)veiligheid vooral in kleine dingen, zoals 's avonds alleen over straat durven, of je fiets voor de deur laten staan zonder dat men de verwachting heeft dat de fiets meteen gestolen wordt. Deze aspecten hangen samen met de mate waarin er vertrouwen is in de buurtbewoners. Naast deze sociale processen, wordt het gevoel van (on)veiligheid gevormd door de fysieke uitstraling van de omgeving.

Buurtnetwerken dragen bij aan een versteekt gevoel van veiligheid onder bewoners. Criminologisch onderzoek bevestigt dat sociale controle bevorderlijk is voor zowel de feitelijke veiligheid als de subjectieve veiligheidsbeleving in een buurt (Sampson&Laub, 1993). In sociaal sterke buurten worden minder criminele activiteiten ondernomen en werkt de buurtpreventie beter. Ook Tournel (2007) bevestigt dat dagelijks sociaal contact een voorname bron vormt van gevoel van veiligheid. Ook Van Dijk en andere (2000) laten zien dat de mate waarin bewoners met elkaar contact hebben en de kwaliteit van dat contact, kunnen bijdragen aan de oplossing voor problemen met veiligheid.

Andersom kan werken aan de veiligheid ook de sociale cohesie versterken. Dit geldt met name voor overheidsinzet. Het plaatsen van hekken en sloten zal waarschijnlijk weinig vertrouwen wekken bij buurt

bewoners. Aan de andere kant wordt het gevoel van veiligheid wel versterkt door bijvoorbeeld politie op straat.

Geluidsoverlast, stankoverlast, drugshandel, verkeersproblemen, prostitutie en burenoverlast zijn van grote invloed voor de leefbaarheid van buurten. Zowel in de juridische als in de gedragswetenschappelijke literatuur worden er verschillende definities van overlast gehanteerd. Algemeen kan worden gesteld dat overlast elke gedraging is die formele en informele normen en waarden overschrijdt. Dit gedrag bemoeilijkt het samenleven en de leefbaarheid in buurten. Ook al vormen deze gedragingen geen onmiddellijke bedreiging voor de fysieke, psychische en materiële integriteit, toch worden ze vaak zo ervaren. Overlast geeft aanleiding tot onrustgevoelens, onbehagen, ergernis en kan zeker ook onveiligheidsgevoelens veroorzaken of versterken (Tournel, 2007).

Het is van belang te realiseren dat overlast gedeeltelijk een subjectief begrip is. De definitie is immers afhankelijk van de tolerantiegrens van een individu of een groep. Wat voor de een als overlast wordt bestempeld, is voor de ander geen enkel probleem (Tournel, 2007).

2.5 Reflectie

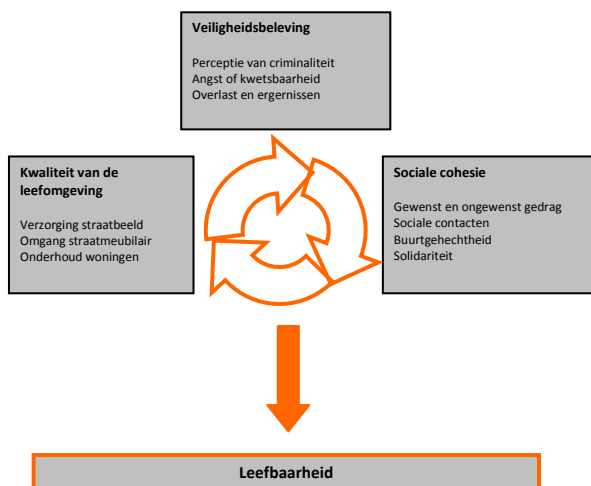
In figuur 2.2 is een schematische weergave van de samenhang tussen de begrippen die in dit hoofdstuk aan de orde zijn gekomen. Leefbaarheid figureert als begrip waarmee drie aspecten worden samengevat: sociale cohesie, veiligheid en kwaliteit van de leefomgeving. De belangrijkste determinanten van elk van de aspecten zijn in het schema opgenomen.

Ondanks de sterke samenhang tussen de dimensies van leefbaarheid, blijft het van belang dit onderscheid te maken gezien het overwicht dat deze dimensies slechts op bepaalde vlakken blijken te hebben. Want hoewel er duidelijke verbanden blijken te bestaan tussen fysieke kenmerken van de buurt en de waardering van de buurt (Dekker&Bolt, 2005), blijken fysieke kenmerken maar weinig effect te hebben op de totale leefbaarheidswaardering van de buurt (Hart et al., 2002; PON, 2009).

Eenzelfde voorbeeld komt naar voren wanneer gekeken wordt naar overlast. Zowel fysieke als sociale overlast kunnen de dagelijkse leefomgeving van mensen flink verstoren. Fysieke overlast zoals verloederend en sociale overlast door interactie tussen mensen, komen vaak samen voor in één en dezelfde buurt én versterken elkaar. Uit nader onderzoek blijkt dat het effect van overlast op het oordeel over de woonomgeving vooral groot is wanneer het gaat om sociale overlast.

In verhouding tot overlast heeft criminaliteit - diefstal, inbraak en geweldsdelicten - een minder sterk effect, hoewel de waardering van de buurt er wel degelijk negatief door wordt beïnvloed (PON, 2009).

Figuur 2.2. Schematische weergave concept leefbaarheid

2.6 Overige processen van invloed op leefbaarheid

Zojuist is uiteengezet via welke weg sociale cohesie, veiligheidsbeleving en kwaliteit van de leefomgeving bepalend zijn voor de leefbaarheid van buurten. Maar er mag niet worden vergeten dat er ook heel andere processen spelen die van invloed zijn op de leefbaarheid van een buurt. Om te voorkomen dat veranderingen in de leefbaarheid ten onrechte worden toegewezen aan het woonfraudebeleid, dient rekening te worden gehouden met deze processen. De volgende stap in deze studie is dan ook overige processen in kaart te brengen die van invloed zijn op de leefbaarheid van buurten.

2.6.1 *Individuele context*

Er zijn verschillende onderzoeken gedaan naar bepalende factoren van leefbaarheid op buurtniveau. Met name onderzoek naar de invloed van individuele kenmerken zijn talrijk. In sommige onderzoeken wordt gesteld dat de mate waarin men tevreden is, afhankelijk is van kenmerken zoals inkomen en etniciteit (Orbell&Uno,1972; Dekker&Bolt, 2005; Völker&Flap, 2007; Campbell&Lee, 1992; Huckfeldt, 1983; Hart et al, 2002). Vrouwen hechten zich meer aan een buurt dan mannen en het hebben van kinderen versterkt dit (Campbell & Lee, 1992). Mensen met een hoger inkomen zouden over het algemeen positiever zijn over diverse buurtaspecten dan mensen met een lager inkomen. Er zijn ook onderzoeken die het tegendeel beweren (Permentier et al., 2007). Volgens hen zouden juist mensen met minder kansen zich inzetten voor de buurt (omdat verhuizen voor hen geen optie is) en hierdoor hun buurt positiever waarderen.

Zo is ook veel onderzoek verricht naar de relatie tussen sociale cohesie en individuele factoren (Dekker&Bolt, 2005; Völker&Flap, 2007; Campbell&Lee, 1992; Huckfeldt, 1983; Hart et al, 2002). Sociale cohesie hangt meer samen met etniciteit dan met sociaal economische status. Verder is nagegaan in hoeverre etnische minderheden vaker contact hebben met de burens indien zij tot de eigen groep behoren en in hoeverre contacten met burens van verschillende herkomst verschillend worden gewaardeerd. Het blijkt dat het contact frequenter is wanneer de buurt tot de "eigen groep" behoort (Hart et al, 2002).

In een onderzoek van het Sociaal Cultureel Planbureau (SCP) werd er gezocht naar een verklaring voor het verschil in onveiligheidsbeleving gebaseerd op individuele- en huishoudenkenmerken (Hart et al, 2002). Daaruit bleek een verband met geslacht, leeftijd, het aantal personen in het huishouden, het opleidingsniveau, de dagelijkse bezigheden en de gemeentegrootte. Vrouwen voelen zich veel vaker onveilig dan mannen. Ouderen voelen zich onveiliger, evenals lager opgeleiden, mensen die huishoudelijk werk verrichten, alleenstaanden en mensen uit eenoudergezinnen.

Daarnaast verschilt het vermijdingsgedrag. Vrouwen doen minder snel 's avonds of 's nachts open als er wordt gebeld dan mannen en ze laten vaker waardevolle spullen thuis als ze uitgaan. Ook werkenden voelen zich minder onveilig dan zij die vooral het huishouden doen of gepensioneerd zijn (Wittebrood, 2004). Sampson en Raudenbush (2004) onderzochten hoe etnische en sociaal-economische buurtkenmerken invloed hebben op de waargenomen omgeving. Daarbij werd gelet op aspecten van wanorde als rotzooi op straat, graffiti, leegstaande panden (fysieke wanorde) of openbaar drank en drugsgebruik en overlast van hangjongeren (sociale wanorde). Uit dit onderzoek blijkt dat de waargenomen wanorde wordt versterkt, naarmate men zich minder met de bewoners van de buurt kan identificeren. Deze bevindingen wijzen erop dat individuele kenmerken door stereotypering het effect op de waargenomen veiligheid versterken, maar niet de aanleiding zijn.

In figuur 2.3 worden er onder het blok "Individuele context", naast de individuele kenmerken nog drie andere aspecten genoemd die van invloed zouden zijn op de leefbaarheid. Volgens Völker, Flap en Lindenberg (2007) is de betrokkenheid van bewoners bij hun buurtgenoten afhankelijk van drie condities, namelijk: de ontmoetingsmogelijkheden, de motivatie tot investering en de laagdrempeligheid van het contact tussen bewoners. Zo is het bijvoorbeeld van belang te weten in welke mate mensen op hun buurt aangewezen zijn en dus de mogelijkheid hebben buurtgenoten te ontmoeten of zich te ergeren aan de tuin van de buurman.

De mate waarin bewoners hun huis onderhouden, participeren in de buurt en moeite doen om in contact te komen met burens, met andere woorden de motivatie tot investeren, wordt naar verwachting voor een groot deel bepaald door de intentie die men heeft om daar te blijven wonen. Tot slot wordt de laagdrempeligheid van het contact nog genoemd. Het hebben van kinderen draagt bij aan een verhoogde kans op contacten met buurtgenoten (Frieling 2008, p. 32 en 103).

2.6.2 Invloed van buitenaf

De leefbaarheid van een buurt wordt sterk bepaald door de mate waarin buurtbewoners zich prettig en veilig voelen in de openbare ruimte. Verschijnselen als rondhangende jongeren op straat, rondscheurende scooters, drugspannen, prostitutie op straat, enzovoort, vormen een bedreiging voor de leefbaarheid in een buurt. Ook als bewoners niet direct slachtoffer van een delict worden, voelen ze zich door deze verschijnselen steeds minder thuis in de buurt tot het moment dat ze - als ze dat kunnen betalen - de verhuiscwagen laten voorrijden om te vertrekken. De trek uit de buurt versterkt echter de leefbaarheidproblemen weer. Als veel mensen vertrekken en weinig mensen lang in de buurt blijven wonen, gaat dat ten koste van de sociale cohesie in buurten en van de mate waarin bewoners zelf bij machte zijn om het leefklimaat in de buurt naar hun hand te zetten (Engbersen et al., 2005).

Recentelijk is er steeds meer aandacht voor beleid en de waardering die overheidsinzet teweeg brengt. Er gaat een sterke signaalfunctie uit van fysieke ingrepen in de directe leefomgeving van mensen. *“Bewoners zien dat de stad hen serieus neemt; er wordt in hun wijk geïnvesteerd. Dat mist zijn uitwerking niet.”* (WRR,2005). Investeren in de buurt, geeft bewoners meer vertrouwen in de gemeente en instanties. Het daagt bewoners uit om zich weer verantwoordelijk te gaan voelen voor hun buurt en het proces van verbetering. (Dekker, 2006; Van Marissing, 2008).

Wanneer bewoners merken dat er aandacht wordt besteed en geïnvesteerd wordt in hun buurt, wordt de bereidheid om ook zelf een steentje bij te dragen vergroot. Hier dient echter wel een kanttekening te worden geplaatst. De aanpak alleen is niet voldoende. Men dient hier ook van op de hoogte te zijn (bewust) en men moet hier een positieve verwachting van hebben.

Wanneer er vanuit gemeente en politie gewerkt wordt aan de veiligheid kan dit ook de sociale cohesie versterken. In het geval dat een bewoner hekken om zijn huis plaatst en sloten op zijn deur zet, wekt dit waarschijnlijk weinig vertrouwen. Echter, wanneer er politie op straat rond loopt, geeft dit bij veel mensen een veilig gevoel (Wilson&Kelling, 1982).

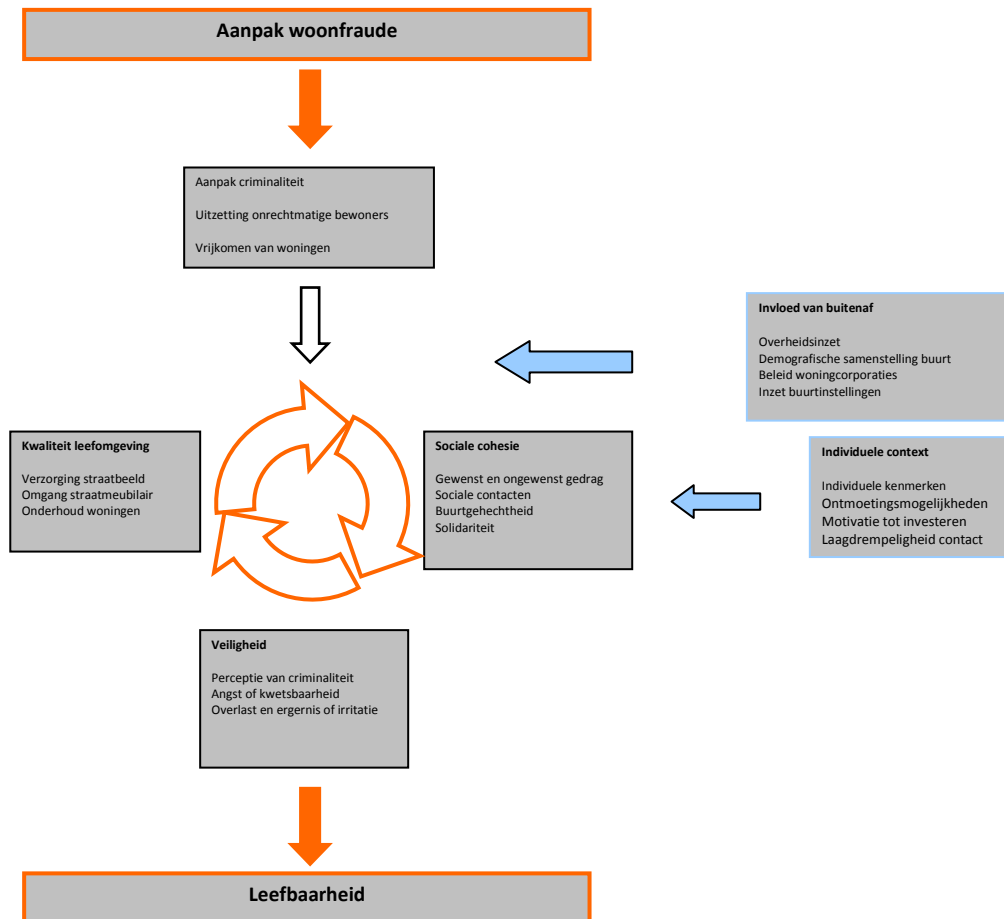
Er zijn ook onderzoeken die een tegenovergestelde reactie voorspellen. Politie inzet kan averechts werken, omdat men dan pas bewust wordt gemaakt van een onveilige situatie. Uit groepsgesprekken is naar voren gekomen dat de meeste mensen vooral ontevreden zijn, in plaats van bang (VROM,2006). Dus als het gaat om de aanpak van woonfraude zal een negatieve reactie hoogstwaarschijnlijk uitblijven.

Investeren in de buurt is niet alleen een taak van de gemeente en overheid, er zijn ook andere partijen die investeren in de buurt. Zo kan gedacht worden aan huizen die worden opgeknapt door woningcorporaties.

Woningcorporaties zijn sinds het eind van de jaren negentig volgens het Besluit Beheer Sociale Huursector (BBSH) belast met een sociale verantwoordelijkheid. De verplichting om te investeren in de leefbaarheid van de fysieke omgeving vergroot het draagvlak voor buurtbetrokkenheid. Mensen willen niet meer weg, maar gaan meewerken aan de verzorging van de eigen leefomgeving en spreken anderen daarop aan (WRR, 2005).

Figuur 2.3 Schematische weergave van relaties tussen woonfraudeaanpak en leefbaarheid

Hoofdstuk 3: Theoretisch kader

De aanpak van woonfraude

In dit hoofdstuk wordt nagegaan of er daadwerkelijk een basis is waarop de gemeente Amsterdam kan beweren dat de aanpak van woonfraude bijdraagt aan de verbetering van de leefbaarheid in een buurt. De vraag die hierbij centraal staat is: *“Hoe hangt het woonfraudebeleid samen met de verschillende aspecten van leefbaarheid?”*

Alvorens in te gaan op deze vraag wordt dit hoofdstuk ingeleid met een korte uitleg van het begrip woonfraude en het gevoerde woonfraudebeleid. In de daarop volgende paragrafen wordt dieper ingegaan op de effecten van woonfraudebestrijding.

3.1 Woonfraude

3.1.1 Definitie

Woonfraude kent uiteenlopende verschijningsvormen. In de eerste plaats kan het gaan om ‘*onrechtmatige bewoning*’, dat wil zeggen dat een woning buiten de toewijzingsregels van een gemeente om, de woning aan een derde partij wordt verhuurd. Een partij die hier volgens de regels niet in aanmerking voor zou komen. De tweede verschijningsvorm is ‘*onrechtmatige doorverhuur*’. Daarvan is sprake wanneer een woning geheel of gedeeltelijk zonder medeweten en toestemming van de verhuurder wordt doorverhuurd. ‘*Onrechtmatig woninggebruik*’ is de derde verschijningsvorm. Dit is aan de orde wanneer wonen niet de hoofdactiviteit is en de woning voor andere doelen dan reguliere huisvesting wordt gebruikt. Zoals drugs-, wapenopslag, prostitutie en pensionvorming.

3.1.2 De aanpak

Woonfraude is niet eenvoudig te achterhalen. Aangezien dit onderzoek gebaseerd is op de aanpak van Bureau Zoeklicht volgt hier een korte uitleg. Bureau Zoeklicht is in 1995 opgericht, als een onderafdeling van de afdeling Vergunning en handhaving bij Dienst Wonen Zorg en Samenleven Amsterdam. De regels die Zoeklicht handhaaft liggen op het gebied van huisvesting, huurcontracten, uitkeringen en bevolkingsadministratie. Het project Zoeklicht is op 1 januari 2005 overgegaan in de zelfstandige afdeling Bureau Zoeklicht en is een samenwerkingsverband tussen gemeente, woningcorporaties en grote particuliere verhuurders. Zij organiseren de opsporing en aanpak van woonfraude.

Bureau Zoeklicht komt op twee manieren aan ‘verdachte’ adressen. Er is een meldpunt, waar bellers anoniem onderhuur kunnen melden. Ook doet Zoeklicht gericht onderzoek in een afgebakend thema of gebied door adressenbestanden met elkaar te vergelijken. Naast de regels van de huisvestingsverordening worden onder meer de bepalingen uit een huurcontract, uitkeringswetgeving en gemeentelijke basisregistratie betrokken. Zoeklicht gaat op zoek naar indicaties dat er iets met een adres aan de hand is.

De gegevens van alle partners worden samengevoegd tot één databestand. In een eerste selectie worden er door een computer, op basis van indicatoren, ‘verdachte’ woningen geselecteerd. Deze worden handmatig nogmaals nagekeken. Vaak gaat het om administratieve fouten, die snel rechtgezet kunnen worden. Hieruit volgt de uiteindelijke selectie van woningen die door een buitendienstmedewerker worden bezocht. Met deze gerichte huisbezoeken komen werkelijke fraudezaken aan het licht. Afhankelijk van het soort fraude dat wordt aangetroffen, krijgen verhuurders de kans hun zaken weer op orde te stellen, worden er boetes opgelegd, of worden de (onrechtmatige) bewoners uitgezet en wordt de woning vrijgemaakt voor rechtmatige bewoning. Na een buurtonderzoek komt er gemiddeld 10% van de ‘verdachte’ woningen weer vrij voor nieuwe huurders. Bijvoorbeeld voor een buurt als de Transvaalbuurt waren er van de 413 “verdachte”

adressen uit een eerste selectie, 195 adressen geselecteerd voor de fase van de huisbezoeken, waarvan op 26 (13%) van deze adressen een einde is gemaakt aan een situatie van onrechtmatige bewoning.¹

3.2 Effecten woonfraudeaanpak

Illegale onderhuurders hoeven echter geen problemen in de buurt te veroorzaken. Zij kunnen uiteraard ook heel vriendelijke, nette en gezellige buurtbewoners zijn. Vanwaar wordt dan toch verondersteld dat woonfraude de leefbaarheid aantast?

De verwachting is dat een woning die illegaal door- of onderverhuurd wordt, relatief vaker van bewoner zal veranderen dan bij rechtmatige huur. In veel gevallen wordt onderhuur als een tijdelijke oplossing gezien. Bovendien kan bij illegale verhuur niets contractueel worden vastgelegd waardoor de bewoner minder rechten heeft, zodoende is de woonsituatie minder stabiel. De verwachting is dat dit allerlei gevolgen heeft voor de houding van onrechtmatige bewoners ten aanzien van de buurt. Er heerst het idee dat onrechtmatige bewoners over het algemeen minder betrokken zijn bij de buurt en zich minder verantwoordelijk voelen. Deze houding zou leiden tot een negatief effect op de leefbaarheid. Dat blijkt ook uit onderstaand citaat van het Centrum Criminaliteitspreventie Veiligheid.

“Onderhuurders zijn niet of nauwelijks betrokken bij hun woonomgeving en leveren dus ook geen positieve bijdrage aan hun leefomgeving. Daarnaast is er een categorie die de woning gebruikt om in redelijke anonimiteit criminele praktijken uit te voeren. Dit leidt tot overlast, verloedering en toenemende gevoelens van onveiligheid bij omwonenden. Betrokken bewoners daarentegen stimuleren de sociale samenhang in een buurt en zijn bereid zich in te zetten voor de veiligheid en leefbaarheid van hun woonomgeving. Hierdoor is er minder anonimiteit en stijgt de sociale controle in de wijk waardoor mensen ook eerder geneigd zijn om onrechtmatigheden te melden. Dit leidt tot een daling van overlast, verloedering en criminaliteit. Kortom, aanpak van woonfraude bevordert de leefbaarheid in complexen en wijken.” (CCV, 2010).

3.3 Effect woonfraudeaanpak op de sociale cohesie van een buurt

De mate van sociale cohesie in een buurt hangt onder andere af van het aantal verhuizingen in een buurt, welke mensen er in de buurt wonen, hoe goed die met elkaar overweg kunnen, hoeveel behoefte er is aan saamhorigheid of hoe individualistisch de bewoners zijn. Dit zijn nog maar enkele van een hele reeks aan variabelen die van invloed zijn op de sociale cohesie van een buurt. Woonfraude is slechts één van deze elementen die hier ook een mogelijke rol in speelt. In het volgende zal worden beschreven hoe de aanpak van woonfraude, naast allerlei andere factoren, zijn steentje kan bijdragen aan het verhogen van de buurtcohesie.

3.3.1 Sociale buurtcontacten

Bij de aanpak van woonfraude verwacht ik het grootste effect op de sociale contacten. Wanneer burens of naaste bewoners (opeens) vertrekken heeft dat direct gevolgen voor de achterblijvers. Er zijn een aantal redenen om aan te nemen dat woonfraude van invloed is op de mate van contact met burens.

Zo zijn er mensen die zich er heel bewust van zijn dat ze ergens onrechtmatig wonen. Om te vermijden dat ook anderen (omwonenden) zich hiermee gaan bemoeien, is het logisch dat zij zich meer afzijdig houden. Hierdoor zal men minder contact met omwonenden hebben.

In het geval dat onderhuur als een tijdelijke oplossing wordt gezien en men van plan is binnen een afzienbare tijd weer te vertrekken, zal de bewoner minder moeite doen om in gesprek te raken met de burens en minder interesse tonen in de omwonenden. Terwijl, een rechtmatige bewoner die van plan is een tijd te blijven wonen, valt te verwachten dat die zich op zijn minst even voorstelt bij de burens. Wellicht moeten er afspraken gemaakt worden over het onderhoud van de dakgoot of hoopt de bewoner in de toekomst een

¹ Bureauzoeklicht, Gemeente Amsterdam, Eindrapportage buurtproject B48, januari 2010

beroep te kunnen doen op zijn buurman. In dat geval is het contact maken met buren en buurtgenoten veel meer voor de hand liggend en soms zelf noodzakelijk.

Dit gezegd hebbende, is de verwachting dat de aanpak van woonfraude bijdraagt aan het versterken van sociale contacten in de buurt. Buren en direct omwonenden van woningen waar woonfraude wordt 'gecorrigeerd', zullen eerder een positieve verandering in hun sociale contacten met buurtgenoten opmerken dan bewoners waar dit niet het geval is.

3.3.2 Buurtgehechtheid, solidariteit en gelijke normen

Het effect van woonfraudebestrijding op de overige drie componenten van sociale cohesie (buurtgehechtheid, sociale solidariteit en gelijke normen) zal naar verwachting veel zwakker zijn. Sterker nog, er wordt voor geen van deze drie componenten een direct verband verwacht met woonfraudebestrijding. In plaats daarvan wordt verwacht dat het effect van woonfraudebestrijding op sociaal contact, doorwerkt in de andere componenten en zodoende, indirect, een uitwerking heeft.

Uit de literatuur over leefbaarheid kwam naar voren dat naarmate er meer sociale contacten in een buurt aanwezig zijn, men gehecht raakt aan de buurt. Daarom is de verwachting dat de aanpak van woonfraude middels sociale buurtcontacten ook doorwerkt naar de mate van *buurtgehechtheid*. Het verwachte effect dat woonfraudebestrijding door een toenemende mate van sociaal contact op de buurtgehechtheid zal hebben, zal kleiner zijn dan het directe effect van woonfraude op sociale contacten. Dit omdat er tijd overheen gaat eer er nieuwe bewoners zijn komen wonen. Deze nieuwe bewoners moeten elkaar leren kennen en aan elkaar wennen. Pas als de nieuwe situatie vertrouwd is, kan dit een positieve uitwerking hebben op de buurtgehechtheid.

Solidariteit in een buurt kan ontstaan door een gevoel van verbondenheid of betrokkenheid. De mate van verbondenheid of betrokkenheid van onrechtmatige bewoners zal over het algemeen lager zijn, waardoor men minder snel geneigd is zich in te zetten voor de buurt. Dit onderzoek richt zich echter op het effect van woonfraude op de directe woonomgeving in plaats van op de onrechtmatige bewoner zelf. Het is niet onwaarschijnlijk dat wanneer er een nieuwe rechtmatige bewoner intrekt, die meer begaan is met de buurt, dit directe gevolgen heeft voor de omwonenden. Immers "*zien participeren, doet participeren*". Wanneer de nieuwe rechtmatige bewoner participeert, wordt dit door omwonenden gewaardeerd, met als gevolg dat ook zij zelf een steentje bijdragen.

Een ander (indirect) positief effect van woonfraudebestrijding op solidariteit, komt naar voren wanneer er gekeken wordt naar sociale *solidariteit op individueel niveau*. Bijvoorbeeld als het gaat om 'een oogje in het zeil houden als de buren op vakantie zijn', of 'de container van de buren aan de straatkant zetten'. In dat geval gaat het om een zeker verantwoordelijkheidsgevoel dat pas tot stand komt wanneer men zijn buurtbewoners enigszins kent en hen goed gezind is. In het geval dat men nauwelijks contact heeft met zijn buren zal deze vorm van solidariteit tussen buurtgenoten logischerwijs veel kleiner zijn.

Ook voor de laatste component van sociale cohesie, *gelijke normen*, wordt een matig positief effect verwacht van woonfraudebestrijding. Zoals eerder in dit hoofdstuk is aangehaald is de verwachting dat een woning die onrechtmatig bewoond wordt, relatief vaker van bewoner zal veranderen. Hierdoor is er vermoedelijk minder overeenstemming tussen de gehanteerde opvattingen in een buurt. Een nieuwe buurtbewoner komt in aanraking met de gehanteerde *set van normen en waarden* van deze buurt. Hij neemt bepaalde opvattingen over of vertelt welke ideeën men er in zijn oude buurt op nahield. Dit gemeenschappelijke normen- en waardepatroon kan onder druk komen te staan wanneer bewoners voortdurend veranderen. In een proces waarbij de 'oude' bewoners de wijk verlaten en nieuwe bewoners zich in de wijk vestigen hebben normen en waarden niet de kans zich te stabiliseren. Zonder gevestigde normen zal een overeenstemming minder snel

bereikt worden. Met als gevolg dat gedrag van andere bewoners wordt ervaren als niet bepaald schoon of netjes wat weer kan leiden tot een conflict of frustratie.

Daar komt bij dat wanneer men zijn burens niet of nauwelijks kent, er minder *sociale controle* bestaat waardoor men minder geneigd is mensen aan te spreken op ongewenst gedrag.

3.4 Effect woonfraudeaanpak op kwaliteit leefomgeving

Een manier waarop de fysieke omgeving bijdraagt aan de leefbaarheid, zo bleek uit de theorie, is dat men zich de buurt "eigen" maakt en mensen zich onderdeel/deelnemer voelen van die buurt. Woonfraude kan vanwege het argument van een verwachte kortere woontijd, ook gevolgen hebben voor de *kwaliteit* van een buurt. De verwachting is dat rechtmatige bewoners over het algemeen meer zullen investeren in een woning, de tuin en omgeving. Zo bleek ook uit een groepsgesprek met bewoners uit de Gemeente Vlaardingen, waarin gesproken werd over het thema onrechtmatige bewoning. De meeste respondenten waren van mening dat de onrechtmatige huurders niet betrokken zijn bij de wijk (VROM, 2006).

Daarom wordt verwacht dat de aanpak van woonfraude ertoe zal leiden dat meer mensen een bijdrage zullen leveren aan de kwaliteit van de leefomgeving, waardoor de kwaliteit uiteindelijk weer verbetert.

3.5 Effect woonfraudeaanpak op veiligheidsbeleving

3.5.1 Veiligheidsbeleving

In het geval er een woning wordt aangetroffen waarin in drugs of wapens gehandeld wordt, of waar prostituees actief zijn, zal er een duidelijk direct effect zichtbaar zijn op de leefbaarheid van de buurt. In zo'n geval zal de aanpak van woonfraude zonder twijfel een positief effect hebben op de veiligheid.

Afgezien van deze werkelijke veiligheid, gaat dit onderzoek over de beleving van veiligheid. Een direct verband tussen de aanpak van woonfraude en het gevoel van veiligheid is niet heel voor de hand liggend. Vaak weten mensen niet eens wanneer iemand een onrechtmatige huurder is. Dit kan daarom nooit de werkelijke oorzaak zijn van een onveilig gevoel.

Of men zich prettig voelt in de buurt of niet, hangt meer samen met de mate waarin er vertrouwen is in de buurtbewoners. En dit vertrouwen wordt op zijn beurt weer gecreëerd door sociaal contact met andere buurtbewoners. Daarom is de verwachting dat het de veiligheidsbeleving, voornamelijk verloopt via de sociale contacten. Vermoedelijk zal er geen significante verandering meetbaar zijn als gevolg van de woonfraudebestrijding.

3.5.2 Overlast

Geluids- en stankoverlast en ergernissen komen tot stand wanneer burens geen rekening met elkaar houden of uiteenlopende opvattingen hanteren. Overlast geeft aanleiding tot onrustgevoelens, onbehagen, ergernis en kan zeker ook onveiligheidsgevoelens veroorzaken of versterken.

De aanpak van "onrechtmatig gebruik van een woning" (één van de vormen van woonfraude) zal zonder enige uitzondering een vermindering van overlast tot gevolg hebben. Echter, in het geval van "onrechtmatige bewoning" en "onrechtmatige doorverhuur" hoeft dit helemaal niet het geval te zijn en is een vermindering van overlast lang niet zo vanzelfsprekend.

Er zijn geen argumenten aan te halen op basis waarvan verwacht kan worden dat onrechtmatige bewoners meer overlast zouden veroorzaken dan rechtmatige bewoners. Een gezin met 4 kinderen kan namelijk net zo goed overlast veroorzaken. Daarom wordt er aan de hand van kwalitatief onderzoek geen significant effect verwacht van de aanpak van woonfraude op de mate waarin bewoners overlast ervaren.

In zekere zin zorgt sociale controle ervoor dat overlast binnen de perken blijft. Mensen passen zich aan, omdat men dat van ze vraagt en verwacht. Echter wanneer er geen contact is en men niet weet wat er van ze verwacht wordt, kan dit tot frustratie en irritatie leiden.

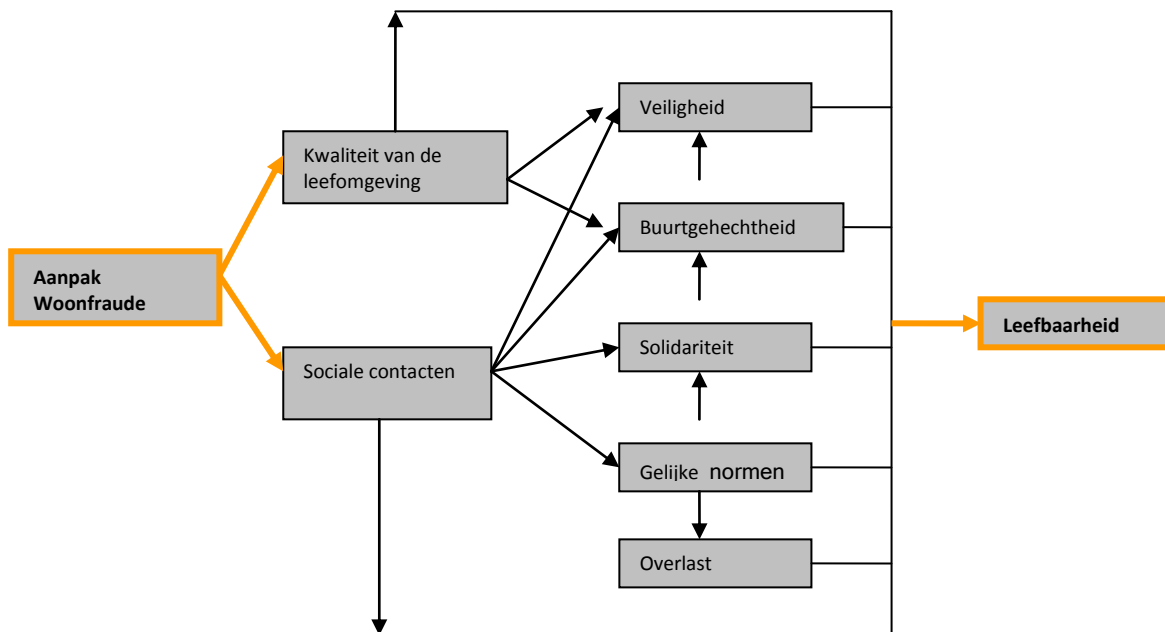
Het enige *directe effect* van de aanpak van woonfraude op de veiligheidbeleving kan worden verwacht vanwege de inzet van de gemeente en politie. Enkel onder de condities dat men op de hoogte is van de aanpak van woonfraude en dat men hier een positieve verwachting van heeft, is de verwachting dat de aanpak van woonfraude een positieve invloed heeft op het gevoel van veiligheid in de woonomgeving.

3.6 Reflectie

Dit hoofdstuk is gewijd aan de veronderstelling dat de aanpak van woonfraude bijdraagt aan het verbeteren van de leefbaarheid van de buurt. Hoe voor de hand liggend de veronderstelling aan het begin van dit hoofdstuk misschien nog leek, inmiddels is beargumenteerd dat effecten van woonfraude en daarmee de aanpak van woonfraude niet altijd direct weerslag hebben op de leefbaarheid.

In figuur 3.1 wordt dit hoofdstuk schematisch samengevat. Het figuur geeft een beeld van de te verwachten relaties en uiteindelijke invloed op de leefbaarheid. Hieruit valt op te maken dat het effect van woonfraudebestrijding naar verwachting, voornamelijk via indirecte wegen zal verlopen. Eventuele effecten van woonfraudebestrijding kunnen via zoveel aspecten zijn uitwerking hebben, dat ieder effect afzonderlijk waarschijnlijk zeer gering is. Dit betekent niet dat er geen effecten zijn te verwachten. Maar het betekent wel dat er heel secuur naar de methode gekeken zal moeten worden, om deze geringe effecten op zo'n klein schaalniveau toch meetbaar te maken.

Figuur 3.1 Schema van verwachte relaties

Hoofdstuk 4:

Opzet en uitvoering van het onderzoek

Tot nu toe is beschreven via welke weg de aanpak van woonfraude van invloed kan zijn op de leefbaarheid van een buurt. In dit hoofdstuk worden de methoden en technieken besproken aan de hand waarvan deze samenhang empirisch kan worden onderzocht.

4.1 Het onderzoeksgebied

4.1.1 Selectie onderzoeksgebied

Dit onderzoek wordt in twee buurten in Amsterdam gehouden; de Transvaalbuurt en de Fannius Scholtenbuurt. In deze buurten werd een grootschalige actie tegen woonfraude begonnen. In de Fannius Scholtenbuurt vanaf februari 2009 en twee maanden later werd er in de Transvaalbuurt eenzelfde actie gestart.

In zowel de Fannius Scholtenbuurt als de Transvaalbuurt wordt momenteel integraal gewerkt aan de verbetering van de leefbaarheid in de buurt. In beide buurten werken gemeente, politie en woningcorporaties aan het vergroten van de veiligheid, het verbeteren van de kwaliteit van de woningen, aan de inrichting van de straten én aan het onderhoud van straatmeubilair. Omdat de buurten elk hun eigen beleidscontext hebben, verschillen de buurten in de manier waarop sociale cohesie, veiligheidsbeleving en de kwaliteit van de leefomgeving kunnen worden beïnvloed. Het is dan ook niet de bedoeling, om het effect van woonfraudebestrijding in deze twee buurten met elkaar te gaan vergelijken.

Veranderingen in de leefbaarheid van een buurt zijn nauw verbonden met de context. Om veranderingen in de leefbaarheid niet ten onrechte toe te wijzen aan de aanpak van woonfraude, moet er ook aandacht worden besteed aan onder andere de buurtkenmerken, het gevoerde beleid of de investeringen die zijn gedaan door woningbouwcorporaties en buurtcommissies. Een vergelijking van de effecten van woonfraudebestrijding op de leefbaarheid tussen verschillende buurten, zou vanwege deze complexiteit (specifieke buurtcontext) niet juist zijn. Het zou alleen mogelijk zijn indien er ook een nulmeting wordt gedaan, wat gezien het tijdsbestek van dit onderzoek helaas niet mogelijk is.

Dat dit onderzoek toch wordt uitgevoerd in twee verschillende buurten is vanwege de omvang van de onderzoekspopulatie. Wanneer het onderzoek beperkt zou blijven tot één enkele buurt, zou de onderzoekspopulatie en daarmee de dataverzameling te klein zijn om betrouwbare uitspraken te kunnen doen.

In de volgende twee paragrafen volgt een beschrijving van de twee onderzoeksbuurten.

4.1.2 Transvaalbuurt

De Transvaalbuurt bestaat uit een oostelijk en westelijk gedeelte. Het gebied wordt begrensd door de Transvaalkade in het zuiden, de Wibautstraat in het westen, de spoorlijn tussen Amstelstation en Muiderpoortstation in het noorden en de Linnaeusstraat in het oosten.

Transvaal staat op de lijst van de 40 Nederlandse probleemwijken die de toenmalige Minister Ella Vogelaar van Wonen, Wijken en Integratie bekend maakte op 22 maart 2007. Het plan was dat in deze 'aandachtswijken' gedurende de kabinetsperiode Balkende IV extra investeringen zouden worden gedaan gezien de sociale, fysieke en economische problemen die zich in deze wijken voordeden.

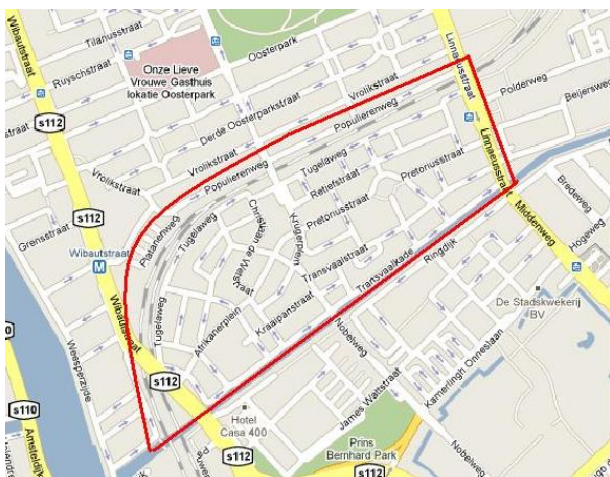
In de Transvaalbuurt staan anno 2009 zo'n 4500 woningen waarvan 75% gebouwd is in de periode tussen 1920 en 1940. Het zijn voornamelijk kleine woningen: 67% van alle woningen heeft 1 tot 3 kamers en 47%

van alle woningen heeft minder dan 60 m² woonoppervlak.² De buurt wordt gedomineerd door sociale woningbouw. 85% Van de woningen is huurwoning en daarvan is 14% een particuliere huurwoning. Het geringe woonoppervlak maakt dat de gemiddelde huurprijs niet hoog is. Ruim 60% van de huurwoningen heeft een huurprijs onder de € 388 netto per maand (prijspeil mei 2007) en nog eens 35% een huur tussen de € 388 en € 510 netto per maand.³

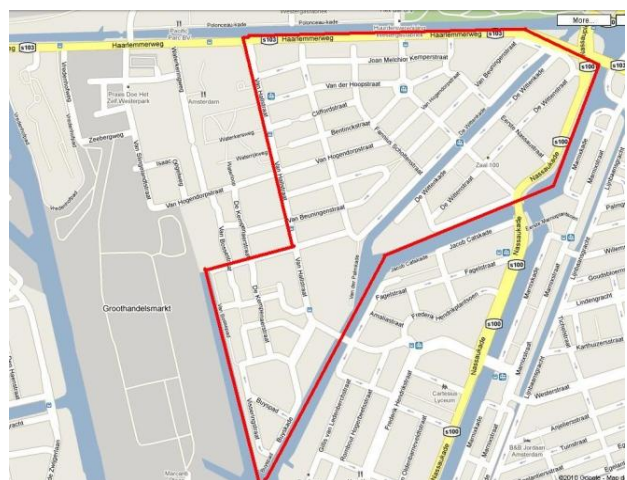
Het percentage gezinnen (ook eenoudergezinnen) met kinderen bedraagt 27%. Daarmee is het één van de kinderrijkste buurten van de stad. De gemiddelde woonduur in de buurt is laag: 43% van alle mensen woont korter dan 5 jaar in de woning. Slechts 9% van de bewoners woont langer dan 20 jaar in de woning. De buurt is economisch zwak en kent een relatief hoog werkloosheidscijfer.

Het is een multiculturele buurt waar 35% van de inwoners van Nederlandse afkomst is en 52% tot de 'niet-westerse allochtonen' behoort⁴. Het aandeel autochtonen in deze buurt ligt met 35% lager dan gemiddeld in Amsterdam (51%).⁵

Figuur 4.1. Transvaalbuurt

Figuur 4.2. Fannius Scholtenbuurt

4.1.3 Fannius Scholtenbuurt

De Fannius Scholtenbuurt is een buurt binnen de Staatsliedenbuurt die op zijn beurt weer onderdeel is van het stadsdeel Westerpark. De buurt ligt ten zuiden van de Haarlemmertrekvaart en ten westen van de vaarroute Singelgracht - Kattensloot - Kostverlorenvaart.

Rond de jaren '70 stond de Staatsliedenbuurt bekend als een krakersbolwerk. Dankzij de strijd van de krakers tegen leegstand is de Staatsliedenbuurt niet geheel gesloopt. In de Fannius Scholtenbuurt is nog het meest van de oude bebouwing overgebleven. Heel bijzonder daaraan zijn de versieringen: balkonhekjes, tegeltableaus, gekleurde stenen en fraaie dakranden.

De woningen uit de periode voor 1921 zijn veelal klein van oppervlak: 90% heeft een woonoppervlak kleiner dan 70 m². Van de woningen gebouwd na 1980 heeft 69% een oppervlak groter dan 60 m². 89% van de woningen heeft slechts drie kamers.

Van alle woningen is 80% huurwoning waarvan 29% een particuliere huurwoning. Het geringe woonoppervlak en het feit dat het bijna altijd meergezinswoningen zijn, maakt dat de gemiddelde huurprijs

² Bureauzoeklicht, Gemeente Amsterdam, Eindrapportage Buurtproject B48, Januari 2010.

³ CBS, 2009.

⁴ Bevolking naar herkomstgroepering, 1 januari 2008. Bureau Onderzoek en Statistiek, Amsterdam.

⁵ CBS, 2009.

niet hoog is: 65% van de huurwoningen heeft een huurprijs onder de € 388 netto per maand (prijsspeil mei 2007).⁶

Er wonen relatief veel alleenstaanden in dit gebied (65%). Stellen met kinderen zijn er, in tegenstelling tot de Transvaalbuurt, schaars (8%). Eenoudergezinnen zijn nog iets talrijker (10%). De woonduur is niet hoog: 40% van alle huishoudens woont korter dan 5 jaar in de woning en 8% van de bewoners woont langer dan 20 jaar in de woning.

Van de huishoudens in de Staatsliedenbuurt behoort 41% tot de laagste inkomensgroep. Slechts 18% van de huishoudens behoort tot de hogere (midden)inkomens. In de Staatsliedenbuurt ligt het gemiddelde inkomen op ruim € 17.000 per huishouden.

Het aandeel autochtone huishoudens in deze buurt ligt met 64% iets hoger dan gemiddeld in Amsterdam (60%).⁷

4.2 Onderzoeksmethode en dataverzameling

Voorafgaand aan de dataverzameling is een gedetailleerde analyse gemaakt van relevante secundaire bronnen zoals nota's, de leefbaarheidmonitor Wonen in Amsterdam (WiA), factsheets, websites, folders, wijkkranten, brochures en advertenties. In deze eerste fase van het onderzoek wordt een inventarisatie gemaakt van deze secundaire bronnen. Aan de hand van deze bronnen kan een schets worden gemaakt van het onderzoeksgebied. Bovendien geven zij een indruk van de ideeën en houding die de bewoners hebben ten aanzien van de leefbaarheid in hun buurt. Daarnaast heeft het bestuderen van de buurten belangrijke contextinformatie gegenereerd voor het opstellen van de vragenlijsten. De bezoeken aan de betreffende onderzoekswijken hebben waardevolle inzichten geboden in de dagelijkse praktijk van de buurten en hebben zodoende geholpen bij het formuleren van geschikte items.

Om inzicht te krijgen in de samenhang van woonfraudebeleid en de leefbaarheid van een buurt, is ervoor gekozen om zowel kwantitatief als kwalitatief onderzoek te doen. Het doel van het onderzoek is de individuele ervaring en waardering in de directe woonomgeving te achterhalen. Enerzijds zullen vanwege dit kleine schaalniveau, de onderwerpen heel specifiek gedefinieerd moeten worden. Anderzijds moet juist worden voorkomen dat de nadruk komt te liggen op al te specifieke situaties waardoor het onderzoek niet meer generaliseerbaar is. Deze overweging heeft geresulteerd in het besluit zowel enquêtes als interviews in de twee buurten af te nemen.

Eén van de redenen waarom is gekozen voor een kwantitatieve onderzoeksmethode is vanwege de veelheid aan indicatoren. Eén enkele indicator kan te algemeen zijn en slechts een deel van het concept beslaan. Aan de hand van een kwantitatieve methode zoals enquêteren, is het mogelijk een veel verfijndere onderscheiding te maken in meerdere aspecten die juist op buurtniveau van belang zijn. Informatie over de sociale cohesie, veiligheidbeleving en kwaliteit van de leefomgeving wordt eenvoudig en uitgebreid verkregen.

Met behulp van de enquêtes kan daarnaast ook een grotere onderzoekspopulatie worden bereikt. Bij een te klein aantal respondenten is de kans groter dat het onderzoek wordt gebaseerd op toevalligheden of uitzonderingen en dus een vertekend beeld geeft. Doordat er op systematische wijze vragen worden gesteld aan een groot aantal mensen zijn de resultaten statistisch onderzoekbaar. Samenhang tussen de aanpak van woonfraude en leefbaarheid zijn hierdoor beter te analyseren en te controleren.

Een *kwalitatieve* onderzoeksmethode, zoals interviewen, leent zich goed voor het inwinnen van bruikbare informatie over verfijnde onderwerpen. De interviewer kan namelijk net zo lang doorvragen tot hij tevreden is met het antwoord en dus veel meer in detail treden. Zo is het mogelijk om naast zaken zoals 'verwachting',

⁶ Bureauzoeklicht, Gemeente Amsterdam, Eindrapportage buurtproject B46, December 2009.

⁷ CBS, 2009

ook de ideeën te achterhalen waarop deze verwachtingen zijn gebaseerd. Naast de keuze die men daadwerkelijk maakt, ook in te gaan op iemands mogelijkheden, achterliggende oorzaken of ervaringen.

De interviews in dit onderzoek dienen dan ook ter controle van het kwantitatieve onderzoeksgedeelte. Zo wordt er bijvoorbeeld nagegaan of de vragen juist geïnterpreteerd worden door de respondent. Een belangrijke taak van de interviews is, om na te gaan of de enquêtes niet suggestief zijn. Vergelijkingen tussen voormalige en huidige buurtsituaties mogen, op geen enkele manier door de respondent direct aan het woonfraudebeleid gekoppeld worden. In de schriftelijke enquête wordt geprobeerd dit te voorkomen door de volgorde van de vragen hierop afstellen. Het blijft echter wel de vraag of mensen deze volgorde ook daadwerkelijk hanteren. Dat wordt aan de hand van interviews geverifieerd. Wanneer de vragenlijsten door een interviewer afgenomen worden, dan heeft de interviewer de volgorde zelf in de hand.

Daarnaast is er in het kwalitatieve gedeelte ruimte voor nieuwe informatie. Dit is van belang omdat, op zoek wordt gegaan naar mogelijke effecten. Er kunnen dus zaken worden aangehaald waar van te voren niet bij stilgestaan is en dus niet opgenomen zijn in de vragenlijsten.

4.2.1 Schriftelijke enquêtes

In onderzoek naar factoren van leefbaarheid in de buurt is schriftelijk enquêteren de meest gehanteerde methode. Niet iedereen heeft een telefoon en niet alle nummers zijn bekend (alleen al 25% van de Nederlandse bevolking heeft een geheim nummer). Bovendien is één van de nadelen van mondeling enquêteren, dat het moeilijk is om een groot aantal respondenten bereid te vinden om op gezette tijden mee te werken aan een interview. Deze mondelinge methode is een tijdrovend- en daarmee, een kostbare zaak. Daarom acht ook ik schriftelijk enquêteren de meest efficiënte methode voor het verzamelen van de benodigde data. De vragenlijsten van dit onderzoek zijn per post verstuurd met een antwoordvelop.

De vragenlijst bevat 42 vragen (zie bijlage I Vragenlijst 2010). De vragen zijn een combinatie van individuele gegevens en gegevens over de context waarin de respondenten leven. Daarvan gaan enkele vragen over de woning, een paar over de buurt, zoals die ervaren wordt, en een aantal vragen over de rol die de buurt in hun dagelijks leven speelt. Pas nadat er naar de waardering van de leefbaarheid is gevraagd, wordt de respondent geïnformeerd over de aanpak van woonfraude. De enquête wordt afgesloten met een aantal persoonskenmerken.

De vragenlijsten zijn deels samengesteld door het combineren van vragen uit bestaande vragenlijsten over sociale contacten met buurtgenoten, veiligheid en kwaliteit van de buurt (Monitor WiA 2007; Enquête Hoograven 2006, Dekker&Bolt, 2006; Van Marissing 2008, Frieling, 2008).

De vragenlijst is aangevuld met zelf geformuleerde vragen. In Hoofdstuk 5 wordt dieper ingegaan op welke vragen exact worden gesteld en hoe begrippen worden geoperationaliseerd.

Voorafgaand aan de eerste meting zijn alle ontwikkelde items uitgetoetst in de praktijk. Daartoe is de vragenlijst afgenomen bij 10 proefpersonen uit Utrecht. Daar waar de vragen onduidelijk waren geformuleerd of voor verwarring zorgden, is de enquête aangepast.

4.2.2 Interviews

Het onderzoek van de enquêtes is aangevuld met interviews. Onderaan de vragenlijsten is een antwoordstrook bevestigd voor de mensen die bereid waren nog enkele vragen (telefonisch) te beantwoorden. Afhankelijk van hoeveel mensen bereid waren mee te werken aan een interview en de hoeveelheid nuttige informatie uit deze interviews werd verkregen, is vervolgens het aantal interviews bepaald.

In de interviews zijn dezelfde onderwerpen aangekaart als in de schriftelijke enquêtes. Door open vragen te stellen, wordt er meer ruimte gelaten voor eigen invulling of aanvulling van de vragen. Bovendien is bij een aantal vragen expliciet gevraagd of men hier een voorbeeld van kon noemen.

Er zijn geen interviews gehouden met uitvoerenden van het woonfraudebeleid, aangezien het om bewoners zelf gaat en over hoe zij over hun leefomgeving denken.

4.2.3 Analyse strategie

Om een antwoord te kunnen geven op de onderzoeksvragen, is gebruik gemaakt van de data die door middel van de enquêtes zijn verkregen. Deze data zijn verwerkt in het programma SPSS 16.0 waarna deze data zijn geanalyseerd met behulp van statistische toetsing. Tijdens dit onderzoek is gebruik gemaakt van een aantal verschillende statistische technieken.

De analyses zijn begonnen door een beschrijving te geven van de leefbaarheid in de Transvaalbuurt en de Fannius Scholtenbuurt. Hierbij is gekeken naar verbanden en relaties tussen alle aspecten van leefbaarheid. Interne relaties tussen variabelen worden geanalyseerd met behulp van bivariate correlatietabellen. Waar beide variabelen op nominaal of categoriaal meetschaal zijn gemeten, is gebruik gemaakt van een Chi-kwadraattest. Met deze toets kan getoetst worden of er een statistisch significant verband bestaat tussen twee (nominale of geclassificeerde) variabelen. De nul-hypothese daarbij is dat beide variabelen onafhankelijk van elkaar zijn; dus dat er geen verband is (De Vocht, 2002).

Om na te gaan in hoeverre er een verband bestaat tussen het woonfraudebeleid en leefbaarheid is er gebruik gemaakt van een reeks aan correlatietesten en waar mogelijk regressievergelijkingen met telkens andere voorspellende indicator. Aangezien de variabelen voor “verwachting” gemeten zijn op categoriale schaalniveaus, is er gekozen voor het gebruik van logistische regressie analyses. Daarbij is gezocht naar een significant verschil tussen de onderzoeksgroep en de controlegroep

In alle analyses, zijn de volgende variabelen opgenomen in de regressievergelijking: leeftijd, geslacht, etnische afkomst, huishoudsamenstelling, geneigdheid en tijd aanwezig in buurt.

4.3 Steekproeftrekking

Respondenten in dit onderzoek zijn allemaal bewoners van de Transvaalbuurt of de Fannius Scholtenbuurt. Vanwege het kleine schaalniveau waarop eventuele effecten meetbaar zijn, is er gekozen voor een select gekozen steekproef. Respondenten worden geselecteerd op basis van hun adres. Via Bureau Zoeklicht is er een lijst verkregen met adressen (straat en huisnummer) waar woonfraude geconstateerd is. In de Transvaalbuurt ging dit om 15 adressen. En in de Fannius Scholtenbuurt waren er 17 adressen bekend. Wanneer hier de burens (alle woningen tot 2 huizen afstand links en rechts van deze adressen) van worden benaderd, ontstaat er een kleine steekproef. Indien deze woningen deel uitmaken van een flatgebouw, is het gehele portiek benaderd waarmee een redelijke steekproef kan worden behaald. 78 Adressen in de Transvaalbuurt en 110 adressen in de Fannius Scholtenbuurt.

Daarnaast is er voor beide buurten nog een controlegroep aangemaakt. Deze controlegroep bestaat uit 150 gekozen adressen uit de Transvaalbuurt en nog eens 150 uit de Fannius Scholtenbuurt. Uit de lijst met alle corporatie adressen uit de buurt zijn random 150 adressen gekozen. Maar omdat dit dezelfde buurten zijn als de adressen uit de onderzoeksgroep, is er rekening meegehouden dat deze groepen elkaar niet overlappen. De adressen zijn zo geselecteerd, dat ze niet in de buurt liggen van woningen waar woonfraude is aangetroffen. Zo is er uiteindelijk tot een totale steekproefomvang van 488 adressen gekomen.

4.4 Respons

Van de 488 vragenlijsten die zijn verstuurd zijn er 89 ingevuld retour gekomen. Dit is 18% respons. De 89 enquêtes zijn verdeeld over de onderzoeksgroep en controlegroep (Tabel 4.1).

Het responspercentage uit de Transvaalbuurt viel wat lager uit dan waarop gerekend was. Daarom is besloten deze bewoners nogmaals te benaderen, maar dan persoonlijk. Zo is er op twee verschillende

dagdelen ('s middags en in het begin van de avond) langs de deuren gegaan met de vraag of men alsnog bereid was de enquête te beantwoorden.

Overdag werd de meeste medewerking verleend, en was men eerder bereid mee te werken. Afhankelijk van de wens van de respondent, werd de enquête direct zelf ingevuld of afgenomen door de enquêteur. In een aantal gevallen werd er om een antwoordvelop gevraagd en werd toegezegd dat deze in dezelfde week nog zou worden opgestuurd. Door deze "persoonlijke benadering" zijn er in de Transvaalbuurt uiteindelijk nog 12 enquêtes binnen gehaald en in de Fannius Scholtenbuurt nog 3.

Het invullen van de enquêtes is uitstekend verlopen; weinig gegevens ontbreken. Er zaten slechts twee respondenten bij die korter dan een half jaar in hun huidige woning bleken te wonen. Daarnaast was er slechts een enkele foutief beantwoorde vraag. Over het algemeen lijkt het erop dat de respondenten die de moeite hebben genomen de vragenlijst in te vullen, hier ook echt de tijd voor hebben genomen. Dit blijkt ook uit de aanvullende informatie die er vaak bij werd geschreven. Dit terwijl de vragenlijsten enkel gesloten vragen bevatte.

Tabel 4.1 Respons verdeeld over de verschillende onderzoeksgroepen.

	Respons aantallen	Na tweede benadering
Testgroep Fannius Scholtenbuurt	22	25
Controlegroep Fannius Scholtenbuurt	33	33
Testgroep Transvaalbuurt	16	23
Controlegroep Transvaalbuurt	20	25

4.5 Tijdsdimensie

De enquêtevragen hebben betrekking op al dan niet vermeende veranderingen in de buurtsituatie. Hiertoe wordt de buurtwaardering vóór de aanpak van woonfraude vergeleken met de buurtwaardering na de aanpak. Deze relatie komt tot stand door verschillende processen die bij een analyse op één punt in de tijd niet te onderscheiden zijn.

Dit onderzoek wordt echter wel gehouden op één meetmoment, namelijk na de aanpak van woonfraude. Aangezien er geen nulmeting bestaat, zal er gevaagd moeten worden naar het verleden. Dit is simpelweg mogelijk door de vraag "hoe de situatie een aantal maanden terug was?" te stellen, en "of de situatie over de afgelopen maanden is veranderd?".

Het gevaar van deze methode van informatie inwinnen uit het verleden, is dat je als onderzoeker afhankelijk bent van het geheugen van de respondent. In de praktijk is gebleken dat kwalitatief onderzoek zich hier over het algemeen meer voor leent, omdat mensen dan de tijd nemen hierover na te denken. Aangezien er in de enquête gevraagd wordt een vergelijking te maken (van de buurtsituatie 6 maanden geleden ten opzichte van de huidige situatie), is de verwachting niet dat er hierdoor extra informatie wordt vergeten.

Veranderingen hebben tijd nodig om plaats te vinden. Indien het woonfraudebeleid effect heeft op de directe woonomgeving, zal het dan ook enige tijd duren voordat een effect daadwerkelijk merkbaar is en zichtbaar zal zijn voor de bewoners. In maart en april 2009 is er gestart met het vergelijken van de adressenbestanden. Hierna hebben er verschillende huisbezoeken plaatsgevonden bij 'potentiële' woningen waar gefraudeerd wordt. Vervolgens zijn in het daadwerkelijke geval van woonfraude boetes opgelegd en bewoners uit huis gezet. Het hele proces tot aan een toekenning van een woning aan een rechtmatige bewoner, duurt al snel zo'n 6 maanden. Hierna volgen nog een aantal maanden waarin de buurt kan veranderen en eventuele effecten waarneembaar worden. Een goede effectmeting kan pas worden uitgevoerd nadat de nieuwe bewoners zich gesetteld hebben in de buurt. Vandaar dat deze meting pas eind januari, begin februari 2010 heeft plaats gevonden.

4.6 Representativiteit

De steekproef mag representatief voor de buurt worden beschouwd, wanneer de percentages persoonskenmerken (leeftijd en etniciteit) en huishoudsamenstelling niet te veel afwijken van de werkelijke populatie. Hiertoe zijn in tabel 4.2 kenmerken van de respondenten (n) vergeleken met de verdeling onder de totale populatie (N) van de onderzoeksgebieden.

Het aantal vrouwen is enigszins oververtegenwoordigd. Deze verdeling zou voor een deel verklaard kunnen worden doordat mannen meer participeren op de arbeidsmarkt dan vrouwen, waardoor er een kleinere kans is om mannen thuis aan te treffen.

Daarnaast zijn ook ouderen iets meer vertegenwoordigd in de steekproef. Dit is onoverkomelijk, maar acceptabel.

Wat betreft de etnische samenstelling wijken de steekproeven duidelijk af van de populaties. Dat komt ondermeer omdat de respondenten is gevraagd naar de groep waarmee zij zich het meest identificeren. Hierdoor vallen een aantal inwoners die formeel tot de groep allochtonen worden gerekend, in deze steekproef, onder de groep Nederlanders.

Een andere verklaring is, dat met name Turkse en Marokkaanse huishoudens vaak meer gezinsleden tellen, waardoor de kans dat zij in de steekproef terechtkomen wat kleiner is dan voor Nederlandse gezinnen. Een derde oorzaak is dat zo'n 2 à 3 procent van de respondenten weigerde mee te werken vanwege een taalprobleem.

Tabel 4.2 Kenmerken van de respondent (in %) in de steekproef (n) en in de werkelijke populatie (N).

	Fannius Scholtenbuurt ⁸		Transvaalbuurt	
	n (=58)	N	n (=46)	N
Geslacht				
Man	37,9	50,7	36,2	50,7
Vrouw	62,1	49,3	61,7	49,3
Leeftijd⁹				
20-30 jaar	8,6	24,6	8,5	24,6
31-55 jaar	69,0	61,4	51,1	53,7
56 jaar en ouder	22,4	13,9	40,4	21,7
Etniciteit¹⁰				
Nederlands	86,2	53,9	74,5	35,6
Allochtoon	13,8	46,1	25,5	64,4
Huishoudsamenstelling				
Alleenstaand zonder kind	53,4	64,4	44,7	53,2
Alleenstaand met kind	8,6	7,6	12,8	5,3
(Echt)paar zonder kind	15,5	16,7	23,4	17,8
(Echt)paar met kind	19	10,5	12,8	16,7
Overig	3,4	0,8	6,4	1,4

⁸ Alleen gegevens bekend van de Staatsliedenbuurt, waarvan de Fannius Scholtenbuurt een deel is.

⁹ Percentages gebaseerd op gegevens van Dienst Onderzoek en Statistiek, Gemeente Amsterdam. Bron: Tabel Bevolking Amsterdam naar buurten en leeftijdsgroepen, 1 januari 2009.

¹⁰ Percentages gebaseerd op gegevens van Dienst Onderzoek en Statistiek, Gemeente Amsterdam. Bron: Tabel Bevolking Amsterdam naar buurten en herkomstgroepering, 1 januari 2009.

Hoofdstuk 5: Operationalisatie

In hoofdstuk 2 zijn, de determinanten van leefbaarheid die relevant zijn op buurtniveau, besproken. Daarbij is beargumenteerd dat het gaat om kleine alledaagse situaties waar eventuele veranderingen in houding en gedrag waarneembaar zijn. In dit hoofdstuk zal nog specifiekere worden uitgewerkt welke aspecten van belang zijn en hoe deze gemeten worden.

Hierbij zal worden ingegaan op het gebruik van verschillende schaalniveaus (dichotoom, ordinaal of interval), de keuze voor het aantal antwoorditems, de ontwikkeling van een schaal en overwegingen die worden gemaakt bij specifieke vraagstellingen.

5.1 Operationalisatie van de buurt

De buurten waarin het onderzoek is uitgevoerd worden in eerste instantie stedenbouwkundig afgebakend, door grenzen zoals die geregistreerd staan bij de gemeente. In de praktijk is het concept “de buurt” minder eenvoudig af te bakenen. Zo kunnen bewoners die ruimtelijk gezien in hetzelfde gebied wonen, elk verschillende definities van de buurt hanteren. Voor de één is de buurt het gebied tussen de eigen woning en het winkelcentrum, voor een ander wordt de buurt gemarkeerd door het rondje dat dagelijks met de hond wordt gelopen. En voor weer een ander bestaat de buurt enkel uit de woningen direct om zijn of haar eigen woning heen (Frieling, 2008). Het is daarom van belang dat de definitie van de buurt helder geformuleerd wordt.

5.1.1 Algemene perceptie van de buurt

Aangezien ik in dit onderzoek geïnteresseerd ben naar individuele ervaringen van buurtbewoners, is het noodzakelijk om ook hun perceptie van de buurt te hanteren. Bewoners die heel actief zijn in de buurt zullen waarschijnlijk meer weten over wat er gaande is in de buurt. Het concept “de buurt”, zal voor hen dan ook breder zijn dan die van minder actieve bewoners. Aangezien in dit onderzoek de actieve bewoners net zo belangrijk zijn als de minder actieve bewoners, wordt er van de respondenten gevraagd het begrip buurt zelf in te vullen. Bovendien zouden bewoners die weinig betrokken zijn met de buurt gevraagd worden uitspraken te doen over buurtaspecten waar zij simpelweg geen notie van hebben. Een subjectieve benadering van de buurt sluit daarom het beste aan bij de belevingswereld van de respondent. In de vragenlijst is de volgende uitleg opgenomen; *“De volgende vragen gaan over het gebied dat u als uw buurt beschouwt. Dit kunnen uw burens zijn, de straat waarin u woont of meerdere straten rondom uw woning.”*

Antwoorden op de vragen kunnen met elkaar vergeleken worden, ongeacht of de respondent zijn of haar burens als buurtbewoners beschouwen, of dat de buurt gekenmerkt wordt door de hele wijk.

5.1.2 De directe buurt

Het volgende gedeelte van de vragenlijst bestaat uit vragen met betrekking op veranderingen in de buurt als gevolg van de aanpak van woonfraude. Hierbij is het van belang dat de nadruk wordt gelegd op de directe woonomgeving. Eventuele effecten hebben naar verwachting een klein bereik. Daarom is een klein schaalniveau vereist. Bij een bredere benadering van de buurt is de kans groot dat eventuele effecten over het hoofd worden gezien.

Daar komt bij dat, indien een te brede benadering van de buurt wordt gehanteerd, de controlegroep en de onderzoeksgroep elkaar kunnen overlappen. In dat geval kunnen eventuele veranderingen niet meer worden toegewezen aan het woonfraudebeleid.

Om de nadruk te leggen op de directe omgeving zijn, in navolging van Frieling (2008), de volgende opmerkingen in de vragenlijst opgenomen; *“De volgende vragen gaan over uw directe buurtgenoten, dat wil zeggen de buurtgenoten die in uw straat of flat wonen.”* En *“(Let op: Het woord ‘buurt’ verwijst naar uw*

directe woonomgeving. Bijvoorbeeld uw burens of uw straat.)". Daarnaast wordt er in sommige vragen direct gevraagd naar "de straat", "uw burens" of zelfs "de portiek".

5.2 Houding ten aanzien van de buurt

In deze studie wordt er vanuit gegaan dat het waardeoordeel van bewoners gebaseerd wordt op een algemene houding ten aanzien van de buurt. Een mening over de buurt, wordt gevormd door iemands houding of attitude ten aanzien van verschillende buurtaspecten. Een bewoner zal iets pas goed of slecht waarderen, wanneer hij of zij dit zelf belangrijk acht.

In dit onderzoek wordt getracht dit te ondervangen, door stellingen op te nemen waarin gevraagd wordt naar een zekere *houding ten opzichte van specifieke buurtzaken*. Hiertoe worden zeven vragen gesteld die een globaal beeld geven van "hoe de respondent verschillende buurtaspecten graag had willen zien". De vragen worden meestal gesteld in de trant van "*Vindt u het belangrijk dat...*".

De stellingen die de houding meten ten aanzien van de buurt zijn weergegeven in tabel 5.1. Deze houding ten opzichte van de buurt wordt als contextuele variabele meegenomen ter verklaring van hun waardering van de leefbaarheid van de buurt. Zo zullen bijvoorbeeld mensen die veel waarde hechten aan schone straten of goed contact met de burens, in hun waardering hierover ook veel kritischer zijn dan mensen die hier minder waarde aan hechten.

Tabel 5.1 Overzicht items schaal "Houding ten aanzien van de buurt".

Items
Voor mijn sociale contacten heb ik de buurt niet nodig
Ik vind het belangrijk om te weten wie mijn burens zijn
Ik heb geen zin om me voor de buurt in te zetten
Ik vind het belangrijk dat de mensen in de buurt elkaar helpen als dat nodig is
Ik vind het belangrijk dat de straat netjes gehouden wordt door de bewoners zelf
Ik erger mij aan zwerfvuil op straat
Ik erger mij aan hondenpoep op de stoep

Antwoordcategorie: Helemaal mee eens, Eens, Niet eens, niet oneens, Oneens en Helemaal mee oneens.

Naast deze houding of attitude ten aanzien van verschillende buurtaspecten wordt er gevraagd naar de werkelijke situatie. Dus hoe de respondent vindt dat de werkelijke situatie voldoet aan zijn verwachting. De vragen worden meestal gesteld in de trant van "*Bent u tevreden met...*".

5.3 Operationalisatie sociale cohesie

Sociale cohesie is in de eerste plaats een kenmerk van een groep en niet van een individu. Toch wordt de mate van sociale cohesie bepaald door het gedrag en de attitude van elk van de individuele groepsleden. De mate van sociale cohesie wordt in dit onderzoek dan ook afgeleid van de betrokkenheid van de bewoners bij hun buurt(-genoten).

In Nederlands onderzoek naar sociale samenhang van buurten worden verschillende instrumenten gebruikt om sociale cohesie in buurten en wijken in kaart te brengen. Zo wordt er in de gemeenten die deelnemen aan het Grote Steden Beleid (GSB) gebruik gemaakt van een schaal voor sociale cohesie die deel uit maakt van de Leefbaarheids- en veiligheidsenquête. Deze schaal, die bestaat uit vier stellingen, richt zich op relatief algemene kenmerken van sociale cohesie (Frieling, 2008, p.42) Zo wordt respondenten gevraagd te reageren op de stellingen "*Ik woon in een gezellige buurt waar veel saamhorigheid is*", "*De mensen gaan in deze buurt op een prettige manier met elkaar om*." Deze stelling zijn voor dit onderzoek te algemeen. Om veranderingen in de directe omgeving te meten, zijn er specifiekere indicatoren nodig.

Hoewel het concept 'sociale cohesie' een bekend en veel gebruikt begrip is, is het in de praktijk niet direct observeerbaar. In de meettheorie wordt in dat geval gesproken van een *latente variabele*. Om een dergelijke latente variabele te meten wordt gebruik gemaakt van *schalen*. Een schaal bestaat uit een verzameling

kenmerken, ook wel *items* genoemd. Voor elk van deze items wordt aangenomen dat de score daarop wordt bepaald door de latente variabele die we niet direct kunnen meten. Door de score op elk van de items te combineren tot één schaalscore kunnen we uitspraken doen over de waarde van de latente variabele (zie ook DeVellis, 2003). De waarden worden in de meeste gevallen weergegeven aan de hand van een *Likertschaal*. Deze omvat een serie van items gericht op een zeker thema. Het doel van een Likertschaal is de intensiteit te meten.

5.3.1 Gemeenschappelijke normen en waarden

De eerste te onderscheiden determinant van sociale cohesie in de buurt is de mate waarin buurtbewoners gelijke opvattingen hanteren. Na het bestuderen van verschillende wetenschappelijke literatuur valt te concluderen dat “*de mate waarin gelijke normen worden gehanteerd*” vrijwel nooit direct gemeten wordt. In één van de weinige onderzoeken waarin hiertoe wel een poging is gedaan (Frieling, 2008), is voorafgaand aan de werkelijke schaalanalyses toch besloten om het item “*gedeelde normen*”, niet in de uiteindelijke analyses op te nemen (Frieling 2008 p.75). De vraag “*Hebben u en uw buurtbewoners dezelfde ideeën over wat wel en wat niet kan in de buurt, bijvoorbeeld over hoe de tuin of de portiek netjes gehouden wordt en over hoe je in een buurt met elkaar samenleeft?*” bleek weinig informatief. Uit de dataset blijkt dat in reactie op dit item, relatief veel respondenten antwoordden met ‘geen standpunt/ weet niet’ (14,1% in vergelijking met gemiddeld 1,4% op de overige items in de schaal). Frieling zelf vermoedt dat dit een gevolg zou kunnen zijn van de aard van de vraagstelling. In tegenstelling tot de andere items, wordt met dit item namelijk gevraagd naar overeenkomsten in opvattingen *in vergelijking* met andere buurtbewoners. Met name voor bewoners die weinig betrokken zijn bij hun buurtgenoten zal deze inschatting moeilijk te maken zijn.

Het meetinstrument aan de hand waarvan in dit onderzoek gemeenschappelijke normen wordt gemeten is gebaseerd op een schaal van Bolt en Torrance (2005), het “normen- en waardencomponent” van cohesie (van Marissing 2008, p.143).

Om vast te stellen in hoeverre bewoners bepaald gedrag als ongewenst beschouwen en in hoeverre zij zelf handelen, is hen een zestal situatieschetsen voorgelegd met de vraag wat zij zouden doen indien die situatie zich voor zou doen. Daarbij is zoveel mogelijk gevarieerd wat betreft de persoon waarmee de respondent in contact komt (buurman, bekende of onbekende), de manier waarop het contact plaatsvindt (in de gaten houden, helpen) en de manier waarop de respondent het ‘probleem’ oplost (zelf, door de hulp van anderen in te roepen of helemaal niet).

Tabel 5.2 Overzicht items schaal “gewenst en ongewenst gedrag”.

Items	
Lenen	Het is al na sluitingstijd en u heeft een blikopener of ingrediënten nodig voor het avondeten. Zou u dit dan bij één van uw burens te leen vragen?
Oogje in zeil	U hebt uw buurvrouw al een tijdje niet meer gezien en u merkt dat haar brievenbus overvol begint te raken. Wat doet u?
Respectloos	U ziet een onbekende de asbak van zijn auto op straat legen. Wat doet u?
Niet pluis	U ziet een onbekende rommelen aan een fiets die in uw straat staat gestald. Het is niet uw fiets. Wat doet u?
Vuilnis	Bij u in de straat woont een bewoner die zijn vuilnis steevast te vroeg aanbied. Hoe reageert u?
Portiek	Uw buurman stelt voor wat planten te kopen voor in de portiek of het trappenhuis. Hoe reageert u?

Uit analyses uitgevoerd door Van Marissing (2008) blijkt dat bij een voor de respondent bedreigende situatie, respondenten aangeven niet in te grijpen (Van Marissing 2008, p.150). Uit de oorspronkelijke antwoordcategorieën kan worden geconcludeerd dat angst voor een agressieve reactie daarbij een belangrijk motief vormt. Zo antwoordt 42% van de bewoners dat zij niets doen wanneer zij een onbekende een asbak zien legen op straat, omdat zij dat niet durven. Bijna één op de vijf bewoners (19%) doet niets, omdat zij vinden dat het hun zaak niet is wanneer iemand zijn asbak op straat leegt. Deze houding duidt op normvervaging: je dient je niet te bemoeien met iets dat in de openbare ruimte gebeurt. Eén van de

respondenten schrijft: “Ik doe het zelf ook” en illustreert daarmee dat niet iedereen dit gedrag als afwijkend beschouwt.

Een andere situatieschets ging over het lenen van geld of een fiets aan de buurman. De keuze om wel of niet te helpen, blijkt in belangrijke mate te worden ingegeven door het feit of men wel eens contact met de burens heeft. Daarom is er in dit onderzoek voor gekozen om de drempel nog iets lager te leggen en niet te vragen naar het lenen van geld of een fiets, maar naar ingrediënten voor het eten of een blikkenopener. Bovendien is de vraag nu zo geformuleerd dat niet iemand anders iets bij de respondent komt halen, maar de respondent zelf iets nodig heeft van iemand uit de buurt.

Een laatste aanpassing aan de schaal zoals die samengesteld is door Bolt en Torrence (2005), is het toevoegen van een extra item. Aan de bestaande items zijn twee items toegevoegd gericht op de netheid van de buurt (zie items vuilnis en portiek, tabel 5.2). Deze items worden van belang geacht aangezien deze een nog specifiek beeld geven van de werkelijke verhoudingen tussen burens als het gaat om de verzorging van de directe woonomgeving.

5.3.2 Sociale contacten

In sociaalwetenschappelijke onderzoeken wordt vaak gebruik gemaakt van de ‘contact ladder’ als meetinstrument voor sociale relaties tussen buurtbewoners. De contactladder bestaat uit een uitgebreid verslag van welke bewoners er met wie en in welke mate omgaan. Daarbij wordt gelet op hoe goed de bewoners elkaar kennen en op welke manier ze elkaar hulp bieden (Van der Graaf et al., 2006).

Dit onderzoek volstaat met een simpel wel of geen contact tussen buurtgenoten. Dit wordt iets uitgebreid met de aard van het contact, aangezien het verschil tussen ‘bevriend zijn’ en ‘elkaar van gezicht kennen’ te groot is om onder één noemer te nemen.

Er worden vijf vormen van burenscontact onderscheiden: (1) van gezicht kennen, (2) van naam kennen, (3) elkaar gedag zeggen, (4) een praatje maken en (5) bij elkaar op bezoek gaan (zie tabel 5.3).

Tabel 5.3 Overzicht items schaal “sociale contacten in de buurt”.

Items	
Weten waar woonachtig	Als u in uw buurt iemand op straat ontmoet, weet u dan (bijbenadering) waar hij of zij in uw straat woont?
Kennen naam	Hoeveel mensen die in uw buurt wonen, kent u van naam?
Groeten	Groet u de mensen uit de buurt die u alleen van gezicht kent?
Praatje	Hoe vaak maakt u, gemiddeld genomen, een praatje met iemand uit de buurt?
Op bezoek	Hoe vaak gaat u, gemiddeld genomen, bij andere mensen uit de buurt op bezoek, en andersom?

Antwoordcategorieën:

Vr. 1, 3: *Bijna altijd, Meestal wel, Soms wel, soms niet, Meestal niet en Bijna nooit*

Vr. 2: *De meeste mensen wel, Sommigen wel/ sommigen niet, De meeste mensen niet, Bijna geen mensen*

Vr. 4, 5: *Een aantal keren per week of vaker, Eens per week, Een aantal keren per maand, Eens per maand, Een aantal keren per jaar en Eens per jaar of minder vaak*

5.3.3 Buurtgehechtheid

Buurtgehechtheid wordt aan de hand van drie indicatoren gemeten, waarbij alle drie de dimensies (fysieke, emotionele en sociale), die volgens van der Land (2003) te onderscheiden zijn, aan bod komen.

Tabel 5.4 Overzicht items schaal “buurtgehechtheid”.

Items	
Fysiek	Ik ben trots op de buurt waarin ik woon
Emotioneel	Ik ben gehecht aan mijn buurt
Sociaal	Ik voel me thuis bij de mensen uit deze buurt

Antwoordcategorie: *Helemaal mee eens, Eens, Niet eens, niet oneens, Oneens en Helemaal mee oneens.*

5.3.4 Sociale solidariteit

Ook de mate van sociale solidariteit wordt vaak gemeten aan de hand van een schaal. Frieling maakte in haar onderzoek naar 'joint production' in eerste instantie gebruik van de vertaling van een vijftal items uit de schaal voor "collective efficacy", die in 1997 is ontwikkeld door Sampson, Raudenbush en Earls. Hieruit bleek echter dat er vrijwel geen spreiding zat in de items gemiddelden van deze vijf items.

Verwacht wordt dat de items die vragen naar actiebereidheid (wanneer er een gevecht is op straat of wanneer kinderen graffiti spuiten op gebouwen), voornamelijk een mate van assertiviteit of zelfs agressiviteit meten, in plaats van de bereidheid meten om zich in te zetten voor het welzijn van de buurt. Daarom is besloten om alle vijf de items te vervangen en te zoeken naar items die de dimensie 'samenwerken in het creëren van welzijn' op buurtniveau inhoudelijk gezien beter representeren en die een breder inzicht geven in de antwoordmogelijkheden van deze dimensie. Hiertoe richten de nieuwe items zich zowel op hele laagdrempelige vormen van samenwerking zoals het opruimen van zwerfvuil wanneer dat nodig is, alsook meer veeleisende vormen van samenwerking, zoals de samenwerking in het organiseren van een buurtfeest of bij het maken van een buurtkrant (zie tabel 5.5).

Tabel 5.5 Overzicht items schaal "sociale solidariteit".

Items	
Lid	Bent u lid van of actief binnen één van de volgende buurtorganisaties? (Buurtvereniging, Huurdersvereniging, Bewonerscommissie, Straatcommissie).
Deelname	Heeft u het afgelopen jaar deelgenomen aan één of meerdere buurtactiviteiten?(bijvoorbeeld een straatfeest, een straatbarbecue of een schoonmaakactie).
Organisatie	Heeft u in het afgelopen half jaar samengewerkt met andere buurtbewoners om iets te organiseren voor de buurt?(bijvoorbeeld om een buurtfeest of –activiteit te organiseren of om een buurtkrantje te maken).
Eigen initiatief	Doet u iets om uw directe woonomgeving netjes te houden, bijvoorbeeld zwerfvuil opruimen in uw portiek of op straat wanneer dat nodig is?

5.4 Operationalisatie veiligheidsbeleving

Wanneer in dit onderzoek gesproken wordt van veiligheid, dan betreft het niet de feitelijke veiligheid van de buurt maar het veiligheidsgevoel dat de bewoners hebben. Daarnaast vallen ook de ervaren overlast of irritaties onder dit aspect van leefbaarheid.

De meest algemene manier waarop angstgevoelens in Nederland worden gemeten, is met de vraag: "*Voelt u zich weleens onveilig?*". Het gaat hierbij om niet-specifieke angst: wanneer mensen aangeven zich onveilig te voelen, kan dat zijn omdat ze angst voor criminaliteit hebben, bang zijn in het donker, angst hebben voor vreemden of het onprettig vinden om alleen te zijn (Oppelaar&Wittebrood 2006, p19). Andere maten zijn "*perceptie van criminaliteit*" (Vindt u dat er veel of weinig criminaliteit in uw buurt is? Denkt u dat de veiligheid in uw buurt is toe- of afgenomen?) en "*inschatting*" (hoe groot schat u de kans om zelf slachtoffer te worden?).

De onveiligheidsbeleving is in de *Politiemonitor bevolking* gemeten aan de hand van verschillende vragen. Eén algemene vraag ging over in hoeverre men zich onveilig voelt en vier vragen over vermijdingsgedrag.

Voor dit onderzoek zijn deze vragen achterwege gelaten aangezien ze over vermijdingsgedrag elders gaan en dus niet ingaan op de directe woonomgeving. Verder zijn in dit onderzoek, naast een algemene stelling over onveiligheidsgevoelens ("Ik voel me wel eens onveilig in mijn buurt"), nog een aantal vragen over overlast en criminaliteit opgenomen (tabel 5.6).

Tabel 5.6 Overzicht items schaal "veiligheidsbeleving".

Items	
Onveiligheid	Ik voel mij wel eens onveilig in deze buurt
Geluidsoverlast	Af en toe ervaar ik geluidsoverlast van mijn buurtgenoten
Overlast	Af en toe ervaar ik ander overlast van mijn buurtgenoten
Criminaliteit	Ik kan mijn fiets zonder omkijken voor de deur laten staan

Antwoordcategorie: *Helemaal mee eens, Eens, Niet eens, niet oneens, Oneens en Helemaal mee oneens.*

5.5 Operationalisatie kwaliteit leefomgeving

In de leefbaarheidmonitor wordt vaak gevraagd de verschillende aspecten van de leefomgeving met een cijfer te beoordelen. Hierdoor dreigt het gevaar dat zowel de vragenlijst als de vergelijking tussen de respondenten, niet consistent beantwoord wordt. Daarom is er gekozen voor een andere benadering. Namelijk die van een aantal vragen over de onderhoud en netheid van de buurt waarover respondenten hun oordeel kunnen geven aan de hand van ordinale antwoordcategorieën.

De items zijn heel specifiek gekozen, gericht op de directe woonomgeving en alledaagse situaties waar iedereen mee te maken heeft. Vragen over groenvoorzieningen, het straatmeubilair of bijvoorbeeld het onderhoud van de woning zijn daarbij achterwege gelaten, omdat dit taken van de gemeente of corporaties zijn. Dat zegt dus niets over een veranderende houding of inzet van de buurtbewoners zelf. Om dit nog eens extra te benadrukken wordt er niet gevraagd naar de algemene tevredenheid met de netheid, maar naar de tevredenheid met betrekking tot de bijdrage van zijn of haar buurtgenoten aan de netheid van de buurt.

Tabel 5.7 Overzicht items schaal "tevredenheid met de kwaliteit van de leefomgeving".

Items: In hoeverre bent u tevreden met de bijdrage van uw buurtgenoten aan de volgende onderdelen?	
Zwerfvuil	Straat en stoep vrijhouden van zwerfvuil
Hondenpoep	Stoep vrijhouden van hondenpoep
Portiek	Uw portiek of het trappenhuis netjes houden
Vuilnis	Netjes aanbieden van vuilnis

Antwoordcategorie: Zeer tevreden, Tevreden, Niet tevreden, niet ontevreden, Ontevreden, Zeer ontevreden.

5.6 Overige verklarende variabelen

Naast de voorgaande variabelen en besproken schalen zijn er uit de literatuur nog een aantal andere variabelen naar voren gekomen die van invloed zouden kunnen zijn op de waardering van de buurt.

- *Ontmoetingsmogelijkheden* worden bepaald door de aanwezige buurtvoorzieningen (deelname aan buurtactiviteiten), de woontuur (het aantal jaren dat men woonachtig is in de buurt) en de aanwezigheid in de buurt (het aantal uren dat men thuis is op een gemiddelde doordeweekse dag).
- De *motivatie tot investeren* wordt vastgesteld aan de hand van de geplande woontuur (geneigdheid te verhuizen).
- Tot slot wordt de *laagdrempeligheid van contact* gemeten aan de hand van de huishoudensamenstelling. Het hebben van kinderen in een huishouden kan worden opgevat als een conditie die de laagdrempeligheid van de contacten tussen buurtgenoten vergroot. Doordat kinderen spelen met andere kinderen uit de buurt, komen ook de ouders vaker met elkaar in contact.

5.7 Bureau Zoeklicht

Uit de literatuur kwam naar voren dat beleid alleen al positief kan werken vanwege zijn signaalfunctie. Zo is dat ook mogelijk bij het woonfraudebeleid. Wanneer bewoners weten dat er in hun buurt gewerkt wordt aan het uitzetten of beboeten van illegale bewoners, dan kan dit een positieve uitwerking hebben op de houding van de bewoners ten aanzien van de buurt. Vandaar dat er ook gevraagd wordt in hoeverre bewoners bekend zijn met Bureau Zoeklicht en of men op de hoogte was van de Zoeklichtacties bij hun in de buurt. Daarbij is het interessant om na te gaan wat de verwachtingen van de bewoners zelf zijn met betrekking tot de Zoeklichtacties.

Tabel 5.8 Overzicht items schaal "Verwachting woonfraudebeleid".

Items: Verwacht u dat de aanpak van woonfraude bij kan dragen aan het verbeteren van uw buurt op de volgende punten?	
Contact tussen buurtgenoten	
Verminderen van burenoverlast	
Veiligheid van uw buurt	
Netheid van uw buurt	
De netheid van uw portiek of het trappenhuis	
Investering van bewoners in hun buurt	

Antwoordcategorie: Ja, Nee, Geen verwachting

5.8 Waargenomen effecten

Om de centrale vraag te kunnen beantwoorden is er naast al deze variabelen ook nog heel andere informatie nodig. De centrale vraag is: *In hoeverre dragen Zoeklichtacties bij aan het verbeteren van de leefbaarheid in de Transvaalbuurt en in de Fannius Scholtenbuurt?* Het doel is om te achterhalen, of er door de bewoners zelf verandering in hun buurt wordt waargenomen tussen de buurtsituatie vóór de Zoeklichtacties tegen woonfraude en de buurtsituatie ná de Zoeklichtacties.

Van de respondent wordt gevraagd een half jaar terug te blikken en een vergelijking te maken tussen de situatie toen en de huidige buurtsituatie. Aan de hand van een tiental vragen moet worden achterhaald of men positiever of negatiever over de buurt is gaan denken na de Zoeklicht acties.

Tabel 5.9 Overzicht items "verandering over de afgelopen 6 maanden".

Items	
Contact	Is het contact met uw buurtgenoten <u>over de afgelopen 6 maanden</u> toegenomen, afgenomen of gelijk is gebleven?
Contact	Is het aantal buurtgenoten waarmee u weleens een praatje maakt <u>in de afgelopen 6 maanden</u> meer geworden?
Inzet	Is uw bereidheid zich in te zetten voor de netheid van uw buurt <u>over de afgelopen 6 maanden</u> toegenomen, afgenomen of gelijk is gebleven?
Buurtgehechtheid	Is uw buurtgehechtheid <u>over de afgelopen 6 maanden</u> toegenomen, afgenomen of gelijk is gebleven?
Norm	Is uw houding ten opzichte van uw buurtbewoners <u>over de afgelopen 6 maanden</u> veranderd?
Sociale solidariteit	Is uw bereidheid uw burens te helpen <u>over de afgelopen 6 maanden</u> toegenomen, afgenomen of gelijk gebleven?
Saamhorigheid	Is de saamhorigheid in uw buurt <u>over de afgelopen 6 maanden</u> toegenomen, afgenomen of gelijk gebleven?
Veiligheid	Is uw gevoel van veiligheid <u>over de afgelopen 6 maanden</u> toegenomen, afgenomen of gelijk is gebleven?
Overlast	Hoe heeft u het overlast van uw burens <u>over de afgelopen 6 maanden</u> ervaren?
Netheid	Is <i>de bijdrage van uw buurtgenoten</i> aan de netheid van uw buurt <u>over de afgelopen 6 maanden</u> beter geworden, slechter of gelijk gebleven?

Antwoordcategorie: Toegenomen, Afgenomen, Gelijk gebleven.

Hoofdstuk 6: Analyse Leefbaarheid

In dit hoofdstuk wordt verslag gedaan van de eerste onderzoeksbevindingen. Er wordt begonnen met een beschrijving van de leefbaarheid in de twee onderzoeksbuurten. Daarbij wordt gebruik gemaakt van een uitgebreide set aan gegevens over uiteenlopende buurtaspecten. Deze dataset is verkregen uit enquêtes en interviews met inwoners uit de Transvaalbuurt en Fannius Scholtenbuurt. Daarnaast wordt gekeken naar de samenhang tussen de verschillende aspecten van leefbaarheid. De vraag die in dit hoofdstuk centraal staat is: “Hoe leefbaar zijn de Fannius Scholtenbuurt en de Transvaalbuurt gekeken naar de verschillende deelaspecten van leefbaarheid?” “En wat betekent dit voor een eventueel effect van woonfraude?”

6.1 Leefbaarheid: Sociale cohesie

6.1.1 Gewenst en ongewenst gedrag

Er zijn zes stellingen gebruikt aan de hand waarvan onderzocht wordt in hoeverre de buurtbewoners van de Fannius Scholtenbuurt en de Transvaalbuurt gelijke normen en waarden hanteren binnen hun buurt.

Zoals in de theorie is uitgelegd gaat ‘*gewenst en ongewenst gedrag*’ enerzijds over wat men goed vindt en wat slecht. Anderzijds wordt hiermee verwezen naar de sociale controle die in een buurt wordt uitgeoefend. In de volgende stap wordt beschreven hoe de interpretatie van de stellingen van invloed is op de resultaten.

Uit de vragenlijsten blijkt dat respondenten vaker aangeven te zullen ingrijpen wanneer ze een onbekende aan een fiets zien rommelen, dan dat ze aangeven in te grijpen wanneer een onbekende zijn asbak uit de auto op straat leegt (tabel 6.1). Hieruit kan worden opgemaakt dat diefstal of vernieling van een fiets sterker afgekeurd wordt dan het legen van een asbak op straat. De meeste overeenstemming bestaat er over het helpen van een hulpbehoevende buurvrouw. Bijna alle respondenten (93%) zijn van mening dat wanneer de buurvrouw zich niet meer laat zien, dat je gaat uitzoeken wat er aan de hand is.

Wanneer de stellingen op deze manier worden geïnterpreteerd; ‘in hoeverre grijpt men in, in het geval er zich een ongewenste situatie zich voordoet’ (sociale controle), dan bestaat er de kans dat niet iemands actiebereidheid wordt gemeten, maar in plaats daarvan in hoeverre mensen bang zijn om in te grijpen. Zo bleek door verschillende respondenten te zijn geantwoord dat men liever niet ingreep omdat zij hier slechte ervaringen mee hadden.

Tabel 6.1 Percentage respondenten dat ingrijpt bij bepaalde situaties

	Is er sociale controle in de buurt als het gaat om de volgende aspecten?	
	Wel	Niet
1. Brievenbus buurvrouw	93,3%	5,7%
2. Asbak legen	41,9%	56,2%
3. Fiets	67,6%	31,4%
4. Vuilnis buurman	47,6%	49,5%

Wanneer de stellingen geïnterpreteerd worden als ‘in hoeverre men iets goed of slecht vindt’, blijkt ook dat diefstal of vernieling van een fiets het minst gewaardeerd wordt en dat daarnaast ook het legen van de asbak gedrag is wat de meeste bewoners niet kunnen waarderen (tabel 6.2). Tegenover het voorstel van de buurman om de portiek wat aan te kleden, staan de meeste bewoners heel positief. Slechts een enkeling geeft aan dat het hem niets kan interesseren (7,6%).

Tabel 6.2 Percentage respondenten dat bepaald gedrag afkeurt

	In hoeverre keurt men bepaald gedrag af?	
	Wel	Niet
1. Asbak legen	81,9%	16,2%
2. Fiets	86,7%	12,4%
3. Vuilnis buurman	61,0%	36,2%
4. Portiek aankleden	7,6%	91,4%

Het verschil van interpretatie, resulteert ook in een verschil in de mate waarin er gelijke opvattingen worden gehanteerd. Bij de eerste interpretatie lopen de percentages sterker uiteen dan bij de tweede interpretatie. Op basis daarvan kan worden gesteld dat als het gaat om een bepaald gedrag afkeuren, zijn de bewoners sterker eensgezind dan wanneer het gaat om ingrijpen in de situatie. Dit betekent niet dat de ene interpretatie beter is dan de andere, maar dat de uitkomsten afhankelijk zijn van welke maat er gebruikt wordt.

Een alternatieve mogelijkheid om na te gaan of er over het algemeen wel of geen gelijke opvattingen worden gehanteerd, is het vergelijken van een aantal opvattingen over algemene buurtspecten (tabel 6.3). Daaruit blijkt dat bewoners een gelijke houding hebben ten aanzien van de buurt. Bijna alle bewoners vinden het belangrijk een schone en nette woonomgeving te behouden en hebben gelijke opvattingen met betrekking tot inzet voor de buurt en buurtgenoten.

Tabel 6.3 Houding ten aanzien van de buurt (in procenten, n=103).

	Helemaal mee eens	Mee eens	Niet eens, niet oneens	Oneens	Helemaal mee oneens
Voor mijn sociale contacten heb ik de buurt niet nodig	13,3	36,2	22,9	21,9	3,8
Ik vind het belangrijk om te weten wie mijn burens zijn	28,6	45,7	19,0	2,9	1,9
Ik heb geen zin om me voor de buurt in te zetten	2,9	15,2	40,0	35,2	3,8
Ik vind het belangrijk dat de mensen uit mijn buurt elkaar helpen wanneer dat nodig is.	20,0	58,1	16,2	3,8	0,0
Ik vind het belangrijk dat de straat netjes wordt gehouden door de bewoners zelf	37,1	43,8	11,4	6,7	0,0
Ik erger mij aan hondenpoep op de stoep	53,3	25,7	12,4	6,7	1,0
Ik erger mij aan zwerfvuil op straat	46,7	37,1	9,5	5,7	0,0

Uit de correlatietabel (hier niet weergegeven) blijkt een duidelijke significante samenhang tussen de verschillende opvattingen ten aanzien van de buurt. Zo komt naar voren dat bewoners die gehecht zijn aan sociale buurtcontacten, het van belang achten te weten wie hun burens zijn, en het belangrijk vinden dat buurtbewoners elkaar helpen wanneer dit nodig is ($R^2=0.267$ $p \leq 0.01$).

Bewoners die aangeven het belangrijk te vinden dat de straat netjes wordt gehouden door de bewoners zelf, geven ook eerder aan zich te ergeren aan hondenpoep ($R^2=0.464$ $p \leq 0.01$) of zwerfvuil ($R^2=0.424$ $p \leq 0.01$).

Dus over het algemeen kunnen we stellen dat de bewoners van de Fannius Scholtenbuurt en de Transvaalbuurt een gelijke houding en gelijke opvattingen hebben ten aanzien van de buurt. Aangezien het hebben van gelijke opvattingen de kans op ergernissen in de buurt verkleint, valt te voorspellen dat de mate waarin overlast en ergernissen worden ervaren niet aan de hoge kant is. Op basis van dit gegeven voorspellen we ook goede sociale contacten en een zekere mate van buurtparticipatie of inzet voor de buurt.

6.1.2 Sociale contacten

Hoewel de algemene indruk die in de literatuur wordt gegeven is dat de buurt zijn rol als steunpunt van het sociale leven van zijn inwoners heeft verloren, zijn er nauwelijks bewoners die geen sociale contacten binnen de buurt hebben. Uit de data blijkt dat de meeste mensen op zijn minst regelmatig een praatje met hun burens maken. Wanneer het gaat over uitgebreidere of intensievere contacten, zijn de aantallen veel kleiner.

Vrijwel alle bewoners van de Transvaalbuurt en de Fannius Scholtenbuurt begroeten hun buurtgenoten. Dat dit een vorm van beleefdheid is kan geconcludeerd worden uit het feit dat er in de vraagstelling specifiek wordt aangegeven dat men deze buurtgenoten niet persoonlijk hoeft te kennen. Slechts 5,8% van de respondenten geeft aan andere bewoners meestal niet of nooit te begroeten. Aan de andere kant, blijkt dat de helft van de respondenten (bijna) nooit bij zijn burens op bezoek gaat. En nog geen 3% denkt meerdere buurtbewoners van naam te kennen. Daarmee kan de theorie zoals beschreven door Bolt&Torrance (2005) en Völker (1999) worden bevestigd dat er veel oppervlakkige buurtcontacten zijn, men groet elkaar en maakt af en toe een praatje, maar heel hechte vriendschapsbanden komen niet veel voor.

Tabel 6.4 Mate van contact met buurtgenoten, naar aard en intensiteit van het contact (in procenten, n=104).

	Heel vaak	Vaak	Af en toe	Weinig	(Bijna) nooit
1. Weten waar woonachtig	2,9	17,1	44,8	28,6	5,7
2. Groeten	30,5	34,3	28,6	4,8	1,0
3. Kennen van naam	2,9	0	30,5	41,9	23,8
4. Praatje maken	21,9	16,2	24,8	15,2	20,9
5. Op bezoek	4,8	5,7	9,5	29,5	49,5

In de volgende stap wordt er gekeken of de vijf verschillende items voor sociaal contact tussen buurtbewoners, voldoende met elkaar samenhangen om ze samen te voegen tot één schaal. Uit onderstaande correlatiematrix (Tabel 6.5) blijkt dat alle correlatiecoëfficiënten significant zijn. Er is dus sprake van een duidelijke samenhang tussen de verschillende items van contact. Ook de Cronbach's Alfa (0.790) geeft aan dat er een relatief hoge mate van interne consistentie tussen de items bestaat. Voldoende bewijs om de items tot één schaal te vormen.

Aan de hand van deze nieuwe schaal kan er een duidelijk onderscheid worden gemaakt tussen de mate waarin bewoners contact hebben met hun buurtgenoten. Deze varieert van 'veel contact' tot '(bijna) geen contact' (Tabel 6.6).

Tabel 6.5 Samenhang tussen items van contact (Pearsons Correlatie)

	Weten waar woonachtig	Groeten	Kennen van naam	Praatje maken	Op bezoek
Weten waar woonachtig	-	,459 **	,450 **	,470 **	,398 **
Groeten	,459 **	-	,365 **	,502 **	,221 *
Kennen van naam	,450 **	,365 **	-	,578 **	,452 **
Praatje maken	,470 **	,502 **	,578 **	-	,574 **
Op bezoek	,398 **	,221 *	,452 **	,574 **	-

* $p \leq 0,10$; ** $p \leq 0,05$

Tabel 6.6 Contact schaal

Mate van contact met buurtbewoners		
	Frequentie	Percentage
Heel veel	20	19,0%
Veel	27	25,7%
Af en toe	13	12,4%
Weinig	19	18,1%
Bijna geen	25	23,8%

6.1.3 Buurtgehechtheid

Een derde component van sociale cohesie heeft betrekking op de gevoelens van bewoners zelf met betrekking tot hun buurt. De drie items die de mate van *buurtgehechtheid* weergeven hangen zo sterk met elkaar samen dat het eigenlijk niet uitmaakt welke als maat wordt gebruikt (R^2 respectievelijk 0.551; 0.586; 0.667 $p \leq 0.01$ en Cronbach's Alfa 0.819).

De buurtgehechtheid onder de bewoners van de Transvaalbuurt en de Fannius Scholtenbuurt, is zó hoog (slechts 1% van de respondenten geeft aan helemaal niet gehecht te zijn aan zijn buurt) dat er geen verdere stijging, als gevolg van woonfraudebestrijding, in de meting kan worden verwacht.

6.1.4 Sociale solidariteit

De laatste component van sociale cohesie, *sociale solidariteit*, toont een minder eenduidig beeld. Allereerst wordt gekeken naar *solidariteit op buurniveau*. Er zijn duidelijk meer bewoners die meedoen aan een feestje of een barbecue (31%), dan dat zij deze zelf organiseren (14%). Hoewel beide vormen van buurtparticipatie of buurtbetrokkenheid zijn, zijn deze items niet onlosmakelijk met elkaar verbonden.

De variabele 'lid zijn van een huurdersvereniging of bewonerscommissie' (9%) blijkt geen garantie voor deelname aan buurtactiviteiten (Tabel 6.7). De variabele, '*meehelpen organiseren van een buurtactiviteit*', vindt wel aansluiting met de andere items van participatie (Fisher's Exact test = 0.000; 0.002; $p \leq 0.01$).

Wanneer de drie vormen van participatie of betrokkenheid samen worden genomen dan blijkt 41% van de respondenten aan te geven op minstens één manier betrokken bij de buurt te zijn.

Naast de mate van participatie op buurniveau is er ook gekeken naar vormen van *solidariteit op individueel niveau*. Op individueel niveau geven bewoners veel vaker aan solidair te zijn ten opzichte van hun buurtgenoten. Zo gaf 49% van de respondenten aan zich 'meestal wel' of 'bijna altijd' in te zetten om de woonomgeving netjes te houden. Op de vraag of er iemand in de buurt een oogje in het zeil houdt, antwoordde 55% 'bijna altijd' of 'meestal wel' tegen 20% 'bijna nooit'.

Deze uitkomsten kunnen van invloed zijn op de onderzoeksresultaten, namelijk wanneer de participatie in een buurt hoog is, zal er meer contact tussen buurtgenoten zijn en leiden tot meer sociale cohesie in de buurt. In een buurt waar al een sterke sociale cohesie aanwezig is, is de kans kleiner dat er een verbetering van de leefbaarheid als gevolg van woonfraudebestrijding optreedt, laat staan gemeten kan worden. In buurten waar het slecht gesteld is met de leefbaarheid, vallen kleinere veranderingen sneller op.

Bij het interpreteren van de bevindingen is het belangrijk er bewust van te zijn dat de kans bestaat dat er een zekere selectiviteit in de respons is opgetreden. Deze dataset bestaat uit relatief veel mensen die zich inzetten voor de buurt. Of dit overeenkomt met de werkelijke populatie, dat is niet bekend. Het is heel goed mogelijk dat de mensen die de moeite nemen zich in te zetten voor de buurt, ook eerder geneigd zijn deel te nemen aan dit onderzoek. Ik vermoed dat enkel de effecten van met name sociale contacten en buurtgehechtheid door deze mogelijke selectiviteit in de respons beïnvloed kunnen worden.

Tabel 6.7 Samenhang tussen items participatie (Pearsons Correlatie)

	Lid of actief binnen buurtorganisatie	Deelname buurtactiviteit	Organiseren buurtactiviteit
Lid of actief binnen buurtorganisatie	-	0.081	0.000 **
Deelname buurtactiviteit	0.081	-	0.002 **
Organiseren buurtactiviteit	0.000 **	0.002 **	-

** $p \leq 0,05$

6.1.5 Sociale cohesie en individuele context

Welke individuele context factoren zijn relevant als het gaat om een verklaring voor de mate van sociale cohesie in een buurt? Uit eerdere onderzoeken naar de samenhang tussen individuele kenmerken en sociale cohesie, kwam naar voren dat cohesie het sterkst wordt beïnvloed door etnische afkomst (Hart et al., 2002). In dit onderzoek kan deze stelling niet worden bevestigd. Zoals de data in tabel 6.8 onthullen, zijn woonduur, leeftijd, nationaliteit, geslacht, huishoudsamenstelling en het aantal uren dat men gemiddeld thuis doorbrengt, slechts heel beperkt van invloed op de verschillende aspecten van sociale cohesie. Ook opvallend is de

uitkomst dat huishoudens met kinderen juist minder contact hebben met buurtgenoten, dan huishoudens zonder thuiswonende kinderen. Daarmee kan de theorie volgens Völker, Flap en Lindenberg (2006), dat de betrokkenheid van bewoners afhankelijk is van drie condities (ontmoetingsmogelijkheid, laagdrempeligheid van contact en de motivatie tot investering) hier niet worden bevestigd.

Wel blijkt een langere woontijd de buurtgehechtheid significant te verhogen ($R^2 = 0.307$, $p < 0.01$). En een hogere leeftijd vergroot de kans op participatie significant ($R^2 = 0.266$ $p < 0.01$).

Tabel 6.8 Samenhang sociale cohesie en individuele kenmerken (Pearsons Correlatie).

	Woontijd	Leeftijd	Geslacht	Nationaliteit	Kinderen	Tijd thuis
Sociaal contact	-.42	-.62	-.181	.114	-.283 **	.085
Buurtgehechtheid	-.307 **	-.162	-.037	.165	-.113	.100
Solidariteit buurniveau	-.121	-.266 **	-.053	.091	.062	.064
Solidariteit individueel niveau	-.051	-.092	-.164	-.19	-.080	.001

** $p \leq 0,05$

6.2 Leefbaarheid: Veiligheidsbeleving

Wat betreft de veiligheid ervaart 29% van de respondenten de buurt als onveilig tegen 57% die het hier niet mee eens is. Terwijl, als het gaat om overlast, is er een duidelijke meerderheid die aangeeft weleens last te hebben van zijn buurtgenoten. Al helemaal wanneer het gaat om vertrouwen in buurtgenoten, dan blijkt dat nog slechts 10,5% van de respondenten van mening is dat je de fiets zonder omkijken voor de deur kunt laten staan.

In tegenstelling tot resultaten uit een onderzoek van het Sociaal cultureel Planbureau (Hart et al., 2002) is er geen significante relatie gevonden tussen veiligheidsbeleving en individuele kenmerken.

Tabel 6.9 Veiligheidsbeleving (in procenten, $n=103$).

	Hoe veilig beoordeelt men de buurt?				
	Heel	Een beetje	Gemiddeld	Niet zo erg	(Bijna) niet
1 Onveilig gevoel	13,3	43,8	11,4	23,8	4,8
2 Ervaren geluidsoverlast	7,6	27,6	13,3	35,2	15,2
3 Ervaren ander overlast	5,7	26,7	18,1	35,2	11,4
4 Fiets veilig voor de deur	1,9	8,6	18,1	32,4	38,1

Tabel 6.10 Samenhang tussen items veiligheidsbeleving (Pearsons correlatie).

	Onveilig gevoel	Ervaren geluidsoverlast	Ervaren ander overlast	Fiets veilig voor de deur
Onveilig gevoel	-	.268 **	.393 **	.193
Ervaren geluidsoverlast	.268 **	-	.693 **	.231 *
Ervaren ander overlast	.393 **	.693 **	-	.228 *
Fiets veilig voor de deur	.193	.231 *	.228 *	-

* $p \leq 0.10$; ** $p \leq 0,05$

Onveiligheidsgevoelens en ervaren overlast van omwonenden hangen significant met elkaar samen ($R^2=0.268$; 0.393 $p \leq 0.01$). Daarnaast is er ook een duidelijk significant verband tussen geluidsoverlast en andere overlast ($R^2=0.693$ $p \leq 0.01$). Respondenten die geluidsoverlast ervaren geven ook vaker aan andere overlast van burens te ondervinden. Dit kan duiden op vervelende burens, maar kan natuurlijk ook betekenen dat de respondent snel geïrriteerd is.

Er is gekozen om het item over de onbewaakte fiets voor de deur, buiten de analyses te houden aangezien deze vraag van een hele andere aard is. Het idee was dat deze vraag een beeld zou geven van de ervaren

veiligheid door middel van vertrouwen in buurtgenoten, maar uit interviews bleek dat de vraag verkeerd geïnterpreteerd werd of helemaal niet begrepen.

6.3 Leefbaarheid: Kwaliteit leefomgeving

Het is een algemeen gegeven dat mensen sterker in hun mening zijn wanneer men ontevreden is, dan wanneer men tevreden is. Dat blijkt ook uit de peilingen over de mate van tevredenheid met de netheid van de woonomgeving. Voor alle 4 de items geldt dat er onder de bewoners van de Transvaalbuurt en de Fannius Scholtenbuurt meer ontevreden mensen zijn dan tevreden mensen. Men is het minst te spreken over hondenpoep op de stoep en over zwerfvuil.

Tabel 6.11 Mate van tevredenheid met de bijdrage van buurtgenoten aan de netheid van de buurt, naar fysiek buurtaspect (in procenten, n=104).

	Zeervrededen	Tevreden	Gemiddeld	Ontevreden	Zeervrededen
1. Zwerfvuil	0	19,0	33,3	30,5	15,2
2. Hondenpoep	1,9	21,9	21,0	31,4	22,9
3. Trappenhuis	5,7	27,6	26,7	25,7	13,3
4. Aanbieden vuilnis	3,8	35,2	29,5	22,9	7,6

De correlatiematrix laat zien dat de samenhang tussen alle items significant is (Tabel 6.12). Ook de Cronbach's Alfa (0.707) geeft aan dat er een relatief hoge mate van interne consistentie bestaat tussen de items, om de items tot één schaal te vormen.

Aan de hand van deze nieuwe schaal kan er onderscheid worden gemaakt in de mate waarin men tevreden is met de inzet van buurtgenoten voor de kwaliteit van de leefomgeving. Deze varieert van 'zeer tevreden tot 'zeer ontevreden' (Tabel 6.13).

Individuele kenmerken als sekse, leeftijd en etnische afkomst tonen geen significant invloed op de beoordeling van de netheid van de buurt. Ook het hebben van kinderen of de tijd die men gemiddeld thuis doorbrengt toont geen verband met de tevredenheid met de kwaliteit van de leefomgeving (resultaten hier niet weergegeven).

Tabel 6.12 Samenhang tussen de items 'kwaliteit van de leefomgeving'(Pearsons Correlatie).

	Zwerfvuil	Hondenpoep	Trappenhuis	Vuilnis
Zwerfvuil	-	.532**	.460**	.436**
Hondenpoep	.532**	-	.276**	.239*
Trappenhuis	.460**	.276**	-	.395**
Vuilnis	.436**	.239*	.395**	-

* $p \leq 0.10$; ** $p \leq 0,05$

Tabel 6.13 Schaal kwaliteit van de leefomgeving

Mate van tevredenheid met bijdrage van buurtbewoners aan de netheid van de buurt		
	Frequentie	Percentage
Zeervrededen	26	24.8%
Tevreden	8	7.6%
Matig	27	25.7%
Ontevreden	18	17.1%
Zeervrededen	24	22.9%

6.4 Leefbaarheid als een samenhang van sociale cohesie, veiligheidsbeleving en Kwaliteit van de leefomgeving

Zoals gezegd in het theoretische gedeelte van dit onderzoek, hangen de drie dimensies van leefbaarheid onderling samen. Daarnaast is ook gebleken dat een toename in de ene dimensie van leefbaarheid niet automatisch tot een toename in een andere dimensie hoeft te leiden. In deze paragraaf wordt daarom gekeken naar de correlatie tussen de hiervoor beschreven variabelen.

Tabel 6.14 geeft de correlatiecoëfficiënten van alle items in één correlatiematrix weer. Hieruit blijkt allereerst, dat indicatoren binnen sociale cohesie onderling gerelateerd zijn. Sociale contacten, solidariteit en buurtgehechtheid hangen significant en positief met elkaar samen (tabel 6.14). Zowel contact met burens als buurtgehechtheid zijn positief gerelateerd aan solidariteit in de buurt. Dit bevestigt de bevindingen van onder andere Dekker (2007) en de WRR (2005).

De positieve relatie tussen buurtgehechtheid en participatie kan beide kanten op opereren. Bijvoorbeeld, dat bewoners die betrokken zijn bij de inrichting van de openbare ruimte in hun buurt, zich veel sterker gehecht voelen aan hun huis en buurt en als een resultaat daarvan wordt men actief in de buurt om de kwaliteit van de buurt te behouden.

Naar aanleiding van de theorie over verklaringen voor onveiligheidsgevoelens zoals beschreven door Oppelaar en Wittebrood (2006), werd er een duidelijk verband verwacht tussen de kwaliteit van de leefomgeving en veiligheidsbeleving. Dit verband wordt ook op basis van de data uit de Fannius Scholtenbuurt en de Transvaalbuurt bevestigd. Naarmate mensen meer tevreden zijn met de netheid van hun buurt voelt men zich eerder veiliger ($R^2 = 0.302$; $p=0.002$). Nog sterker is het verband tussen kwaliteit van de leefomgeving en de mate waarin geluids- of ander overlast ervaren wordt ($R^2 = 0.693$; $p=0.000$).

Tabel 6.14 Samenhang Leefbaarheidsaspecten (Pearsons Correlatiemaat)

	Sociaal contact	Buurtgehechtheid	Solidariteit	Vetrouwen buurtgenoten	(On) Veiligheidsbeleving	Geluidsoverlast	Ander overlast	Kwaliteit leefomgeving
1. Sociaal contact		.363**	-.444**	.424**	-.169	-.093	-.159	.066
2. Buurtgehechtheid	.363**		-.223*	.300**	-.324**	-.012	-.106	.152
3. Solidariteit	-.444**	-.223*		.284**	.073	-.112	-.129	-.067
4. Vetrouwen buurtgenoten	.424**	.300**	.284**		-.247*	-.017	-.120	.040
5. (On) veiligheidsbeleving	-.169	-.324**	.073	-.247*		.268**	.393**	-.302**
6. Geluidsoverlast	-.093	-.012	-.112	-.017	.268**		.693**	-.367**
7. Ander overlast	-.159	-.106	-.129	-.120	.393**	.693**		-.417**
8. Kwaliteit leefomgeving	.066	.152	-.067	.040	-.302**	-.367**	-.417**	

* $p \leq 0.10$; ** $p \leq 0,05$

Tot zover lijkt de algemene theorie over leefbaarheid aan de hand van de dataset te worden bevestigd. Echter, voor de voorspelling dat buurtnetwerken zouden bijdragen aan een versterkt gevoel van veiligheid onder bewoners, zoals geformuleerd door Sampson en Laub (1993), wordt geen bewijs gevonden. De bevindingen weergegeven in tabel 6.14 tonen geen significant verband tussen sociale contacten en veiligheidsbeleving. Dit is een belangrijke bevinding want zowel onderzoekers als beleidsmakers zijn hier altijd van uitgegaan.

Verder wordt er in dit onderzoek geen significant verband gevonden tussen sociale contacten en tevredenheid met de netheid ($R^2 = 0.066$; $p=0.506$) noch met de mate waarin men overlast ervaart ($R^2 = 0.159$; $p=0.112$).

Dat deze verwachting hier niet wordt bevestigd is ergens wel te verklaren. Immers contacten hoeven niet altijd vriendschappelijk te zijn. Een praatje maken met de burens, kan ook een woordenwisseling zijn omdat men zich irriteert aan de luide muziek van de buurman.

Voor dit onderzoek en de verdere analyses hoeft het ontbreken van een relatie tussen sociale contacten en de kwaliteit van de leefomgeving geen verstreckende gevolgen te hebben. Er werd immers geen samenhang verwacht van sociale contacten op de kwaliteit van de leefomgeving.

Het ontbreken van een verband tussen sociale contacten en veiligheidsbeleving of ervaren overlast doet mij wel een eerder gestelde verwachting bijstellen. De verwachting dat woonfraude via sociale contacten een zwak effect zou hebben op deze componenten wordt met het ontbreken van deze relatie nog minder aannemelijk.

6.5 Reflectie

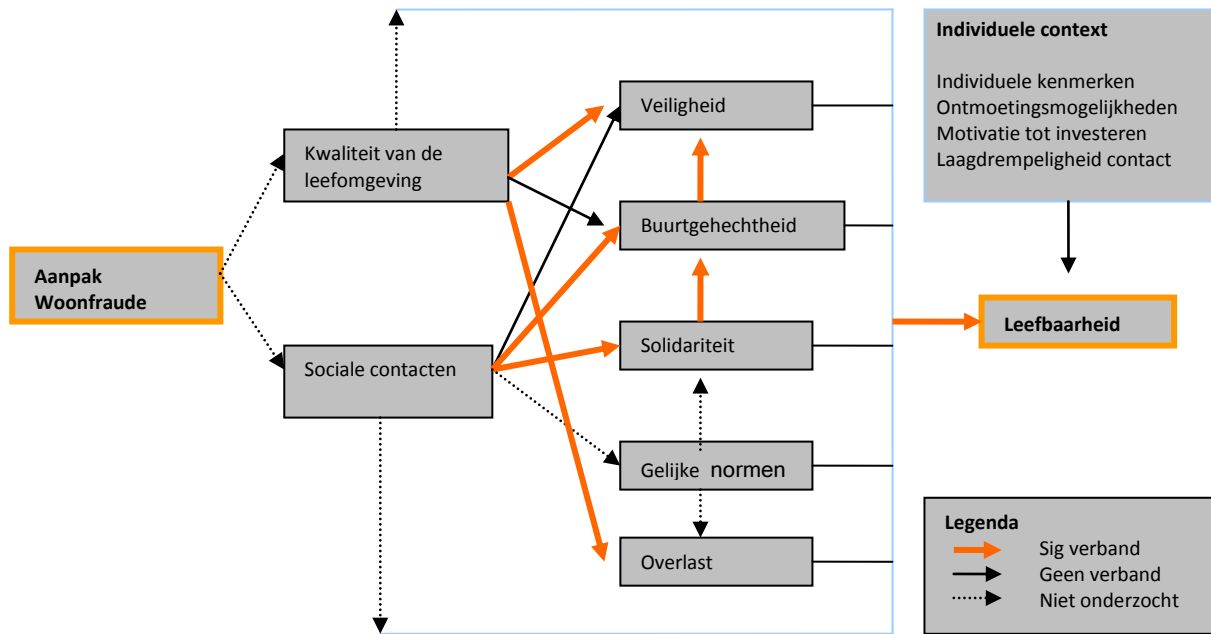
Wat kunnen we tot zover concluderen? Gebleken is dat leefbaarheid over het algemeen zeer positief werd beoordeeld. Hierdoor wordt de kans dat er een duidelijk effect van de aanpak van woonfraude wordt gemeten veel kleiner.

Een uitzondering op deze positieve beoordeling, is de waardering voor de inzet van buurtgenoten voor de kwaliteit van de leefomgeving van de buurt. Terwijl er juist veel waarde wordt gehecht aan de netheid van een buurt. Mogelijk is dit dan ook de factor waar de grootste verandering in kan worden verwacht als gevolg van woonfraudebestrijding, in plaats van sociale contacten zoals in hoofdstuk 3 op basis van de literatuur werd verwacht. De bewoners blijken immers minder behoefte te hebben aan contact met omwonenden. Wanneer deze behoefte er niet is, dan zal het weinig uit maken wie je burens zijn.

Daarnaast bleken individuele kenmerken slechts een zeer beperkte invloed te hebben op leefbaarheidsaspecten. Deze invloed is niet zodanig dat hier rekening mee dient te worden gehouden in verdere analyses. Er is een kleine invloed van woontijd op buurtgehechtheid. Deze is echter niet overtuigend genoeg om een eventueel effect van woonfraudebestrijding te doen wegvallen.

Tot slot, en dit is misschien wel de belangrijkste conclusie van dit hoofdstuk, is de samenhang tussen de drie dimensies van leefbaarheid niet conform de theorie en het conceptueel model gebleken. Er is geen samenhang tussen sociale cohesie en veiligheid gevonden. Wat wellicht betekent dat er ook geen indirect effect van woonfraude via sociale contacten op veiligheid verwacht kan worden.

Figuur 6.1 Schema van bevindingen relaties

Hoofdstuk 7: Resultaten

In dit hoofdstuk wordt onderzoek gedaan naar de daadwerkelijk waargenomen effecten van de aanpak van woonfraude op de leefbaarheid van de buurt. Hiertoe worden de resultaten van de directe burens van woningen waar woonfraude is geconstateerd (de onderzoeksgroep) vergeleken met een controlegroep. De vraag die in dit hoofdstuk centraal staat is: *In welke mate en op welke wijze ondervinden de bewoners van de Transvaalbuurt en de Fannius Scholtenbuurt de gevolgen van Zoeklichtacties bij hun in de buurt?*

7.1 Bekendheid Zoeklicht

Het woonfraudebeleid wordt in de twee onderzoeksbuurten gecoördineerd door Bureau Zoeklicht. Bureau Zoeklicht is opgericht om onrechtmatige bewoning, zoals onderhuur, op te sporen en aan te pakken. Daarnaast worden er publiekscampagnes gevoerd. Dat gebeurt met spotjes op de lokale televisie en bewegende advertenties in het openbaar vervoer, op hogescholen en bij eetgelegenheden. De Amsterdammer wordt gewezen op de risico's van doorverhuren: *"Voor je het weet, betaal jij de rekening!"* Op die manier wordt er in heel Amsterdam gewerkt aan de bewustwording van een ongelijke verdeling op de woningmarkt en de strafbaarheid van woonfraude. De kans dat mensen uit de controlegroep iets over Zoeklicht hebben gelezen of gehoord is daarmee net zo groot als in de onderzoeksgroep.

De campagnes lijken te werken. 62% Van de respondenten geven aan bekend te zijn met de naam Bureau Zoeklicht of de Zoeklichtacties. Op de vraag of men weleens van Bureau Zoeklicht, dan wel Zoeklichtacties heeft gehoord; antwoordt iets meer dan de helft van de respondenten (54%) uit de controlegroep "ja", tegen 72% uit de onderzoeksgroep. Deze percentages geven uiteraard slechts een indruk van een mogelijk statistisch verschil tussen de onderzoeks- en controlegroep. Of dit verschil verklaard kan worden door de groep (onderzoeks of controle) kan onderzocht worden aan de hand van een Chi-kwadraattest. Hoewel het verschil tussen de groepen aanzienlijk lijkt, blijkt deze niet significant ($R^2 = 3.708$, $p=0.054$) bij een 95% betrouwbaarheidsinterval.

Het is mogelijk dat de onderzoeksgroep meer op de hoogte van Bureau Zoeklicht dan de controlegroep, omdat zij zelf een melding hebben gedaan of omdat zij huisbezoeken bij de burens hebben opgemerkt. Op die manier zouden zij hier bewuster mee bezig zijn en informatie over de organisatie Bureau Zoeklicht bewuster meekrijgen.

Daarom wordt er een overtuigend significant verschil verwacht wanneer de vraag specifiek wordt gesteld. Zo is er aan de onderzoeks- en de controlegroep gevraagd of men op de hoogte was van Zoeklichtacties bij hen in de buurt (tabel 7.1). Dit is juist helemaal niet aangekondigd en zo lang mogelijk stilgehouden. Met deze vraag wilde ik aantonen dat waar woonfraude wordt geconstateerd, mensen hier meer van hebben meegekregen, dan waar dit niet is gebeurd. Dit wordt bevestigd, in de controlegroep geeft driekwart van de respondenten (76,4%) aan hier inderdaad niets vanaf te weten. Terwijl dit in de onderzoeksgroep slechts de helft van het aantal respondenten zijn. Dit verschil is significant ($R^2 = 7.883$, $p=0.005$). Met andere woorden, wanneer er in de directe woonomgeving woonfraude is aangetroffen, is de kans groter dat men beter op de hoogte van Zoeklicht bij hen in de buurt.

Tabel 7.1 Bekendheid met Zoeklichtacties in eigen buurt naar onderzoeksgroep (in percentage)

Was u op de hoogte van Zoeklichtacties bij u in de buurt?		
	Onderzoeksgroep	Controlegroep
Ja, via de krant	18,0	16,7
Ja, via buurtgenoten	18,0	2,0
Ja, via een andere weg	14,0	5,6
Nee, dat wist ik niet	50,0	76

Tabel 7.2 Samenhang tussen onderzoeksgroep en de te verwachte verandering op diverse aspecten van leefbaarheid.

Verwacht u dat de aanpak van woonfraude bij kan dragen aan het verbeteren van uw buurt op de volgende punten?			
	Onderzoeksgroep	Controlegroep	(R ²)
Contact tussen buurtgenoten			7.560**
Ja	42,0%	25,9%	
Nee	34,0%	24,1%	
Geen verwachting	24,0%	50,0%	
Vermindering burenoverlast			2.494
Ja	44,0%	37,0%	
Nee	28,0%	20,4%	
Geen verwachting	28,0%	42,6%	
Veiligheid van uw buurt			2.378
Ja	24,0%	27,8%	
Nee	42,0%	27,8%	
Geen verwachting	34,0%	44,4%	
Onderhoud van de woningen			2.870
Ja	46,0%	50,0%	
Nee	30,0%	16,7%	
Geen verwachting	24,0%	33,3%	
Netheid van uw buurt			7.624**
Ja	22,0%	33,3%	
Nee	48,0%	22,2%	
Geen verwachting	30,0%	44,4%	
Netheid van uw portiek of het trappenhuis			9.933**
Ja	54,0%	29,6%	
Nee	30,0%	27,8%	
Geen verwachting	16,0%	42,6%	
Investing van bewoners in hun buurt			4.505
Ja	32,7%	44,4%	
Nee	34,7%	16,7%	
Geen verwachting	32,7%	38,9%	

* $p \leq 0.10$; ** $p \leq 0,05$; *** $p \leq 0.01$.

7.2 Verwachting Zoeklichtacties

Om na te gaan hoe positief of negatief men tegenover deze Zoeklichtacties staat is de respondenten gevraagd naar hun verwachting. Er is gevraagd of men verwacht dat de Zoeklichtacties kunnen bijdragen aan het verbeteren van de leefbaarheid van de buurt. Op een zevental items kon men aangeven of men een verbetering verwacht of niet. Over het algemeen lijkt men hier vrij neutraal tegenover te staan. Er zijn bijna net zoveel mensen die een positieve verwachting hebben als een negatieve of helemaal geen verwachting. De punten waarop de meesten een verbetering verwachten zijn 'onderhoud van de woningen', 'netheid van portiek en trappenhuis', en 'vermindering van overlast'. De minste verbetering of geen verbetering wordt verwacht op het gebied van de netheid en de veiligheid van de buurt.

Uit de analyse blijkt niet heel duidelijk dat de controlegroep lagere verwachtingen heeft dan de onderzoeksgroep. Voor slechts een aantal items wordt een significant verschil gevonden, dat zijn "*contact met buurtgenoten*" ($R^2 = 7.560$ $p = 0.023$), "*netheid van de buurt*" ($R^2 = 7.624$ $p = 0.022$) en "*netheid portiek of het trappenhuis*" ($R^2 = 9.933$ $p = 0.007$). Maar deze verwachting is niet altijd positiever aan de kant van de onderzoeksgroep. Dit resultaat kan verklaard worden doordat de respondenten uit de onderzoeksgroep hun antwoord op ervaring baseren, terwijl de controlegroep hun verwachting geven die op geen enkele ervaring is gebaseerd. Het is zodoende geen eerlijke vergelijking.

De onderzoeksgroep verwacht voornamelijk resultaten in de netheid van de portiek of vermindering van burenoverlast. Terwijl de controlegroep meer positieve verwachtingen heeft voor algemenere buurt zaken. Het

schaalniveau speelt hierbij een belangrijke rol. Het antwoord dat wordt gegeven door de onderzoeksgroep heeft automatische betrekking op de ervaringen die zij hebben met hun burens. En zal daarom gaan over de portiek. Echter, bij de controlegroep is er niets veranderd waardoor hun antwoord eerder betrekking heeft op de buurt in het algemeen.

7.3 Waargenomen verandering buurtsituatie

In deze paragraaf ingegaan op de daadwerkelijke waargenomen veranderingen. 80 Tot 90 % van de respondenten geeft aan geen verandering waar te nemen. Slechts een aantal respondenten neemt een verandering waar, maar die hoeven lang niet altijd positief te zijn. Wel zien we dat de controlegroep vaker aan geeft dat de situatie gelijk is gebleven terwijl de onderzoeksgroep vaker een verbetering van de buurtsituatie aangeeft.

In een volgende stap in de analyses worden alle aspecten van leefbaarheid samengenomen. Dit resultaat, van de veranderingen in de leefbaarheid als gevolg van de aanpak van woonfraude, wordt weergegeven in tabel 7.3. Wanneer men voor één van deze aspecten aangeeft een verbetering te hebben ondervonden dan heeft men een algemene verbetering van de leefbaarheid ervaren. Hieruit volgt een duidelijk resultaat; de kruistabel toont niet alleen een groot verschil in de percentages van verbetering, maar ook een significant verschil tussen de onderzoeks- en controlegroep. Uit de onderzoeksgroep neemt bijna de helft van de respondenten een verbetering in de leefbaarheid waar over een periode van 6 maanden sinds de woonfraude aanpak. Uit de controlegroep is dit nog niet eens een kwart van de respondenten. Het resultaat bevestigt de verwachting dat de Zoeklichtacties bijdragen aan het verbeteren van de leefbaarheid van de directe woonomgeving.

Tabel 7.3 Samenhang Zoeklichtacties en verbetering van de leefbaarheid

Minimaal 1 positieve verandering in de leefbaarheid over de afgelopen 6 maanden ervaren			
	Onderzoeksgroep	Controlegroep	R ²
Geen verbetering	54,0%	76,4%	5.814**
Wel verbetering	46,0%	23,6%	

** $p \leq 0.01$

Wanneer we onderzoeks- en controlegroep, voor elk van de buurtaspecten, stuk voor stuk met elkaar vergelijken, dan is er maar één buurtaspect waarvoor een significant verschil geldt, namelijk voor “het contact met buurtgenoten” (zie tabel 7.4). Een toename van het contact met buurtgenoten kan worden verklaard door de uitzetting van een onrechtmatige bewoner ($R^2 = 7.414$ $p = 0.025$). Dit resultaat bevestigt de voorspelling dat “sociale contacten” de grootste afhankelijke factor is in het effect van de aanpak van woonfraude.

De bereidheid zich in te zetten voor de netheid van de buurt toont ook een significant verschil tussen de onderzoeks- en controlegroep. Echter, het aantal bewoners uit de onderzoeksgroep waarvan de bereidheid om zich in te zetten voor de netheid van de buurt is toegenomen is bijna net zo groot als het aantal bewoners waarvan de bereidheid juist is afgenomen.

Dat er verder geen significante verschillen zijn, kan komen doordat alle drie de antwoordcategorieën zijn opgenomen in de analyse. Zo ook de antwoordcategorie “gelijk gebleven”. Het is ook mogelijk om de variabelen te dichotomiseren (1= verbeterd, 0=verslechterd of gelijk gebleven), zodat situaties waarbij een verbetering van de leefbaarheid is ondervonden, duidelijker aan het licht komen. Maar ook dan worden er weinig significante resultaten gevonden (hier niet weergegeven). Het contact met buurtgenoten blijft significant verschillen tussen de onderzoeks- en controlegroep ($R^2 = 3.671$ $p = 0.055$; Fisher's Exact Test= 0.083). En daar komt nu ook een significant verschil in de verandering van overlast bij ($R^2 = 4.364$ $p = 0.037$ Fisher's Exact test= 0.052).

Tabel 7.4 Veranderingen in de buurtsituatie naar onderzoeks- en controlegroep

Kunt u voor de volgende buurtaspecten aangeven of deze over de afgelopen 6 maanden zijn toegenomen, afgenomen of gelijk zijn gebleven?			
	Onderzoeksgroep	Controlegroep	R ²
Contact met uw buurtgenoten			7.414**
Toegenomen	20,4%	7,5%	
Afgenomen	6,1%	0%	
Gelijk gebleven	73,5%	92,5%	
Aantal buurtgenoten waarmee u een praatje maakt			3.181
Toegenomen	18,4%	9,4%	
Afgenomen	6,1%	1,9%	
Gelijk gebleven	75,5%	88,7%	
Bereidheid zich in te zetten voor de netheid van de buurt			5.165*
Toegenomen	14,3%	5,7%	
Afgenomen	12,2%	3,8%	
Gelijk gebleven	73,5%	90,6%	
Buurtgehechtheid			0.284
Toegenomen	8,2%	5,7%	
Afgenomen	8,2%	9,4%	
Gelijk gebleven	83,6%	84,9%	
Mening ten opzichte van uw buurtgenoten			3.000
Toegenomen	4,1%	9,4%	
Afgenomen	85,7%	71,7%	
Gelijk gebleven	10,2%	18,9%	
Saamhorigheid in uw buurt			1.422
Toegenomen	6,1%	1,9%	
Afgenomen	12,2%	9,6%	
Gelijk gebleven	81,6%	88,5%	
Gevoel van veiligheid			2.528
Toegenomen	6,1%	1,9%	
Afgenomen	6,1%	1,9%	
Gelijk gebleven	87,8%	96,2%	
Overlast van burens			5.962
Toegenomen	6,1%	15,1%	
Afgenomen	12,2%	1,9%	
Gelijk gebleven	81,6%	83,0%	
Bijdrage van uw buurtbewoners aan de netheid van de buurt			3.424
Toegenomen	10,2%	1,9%	
Afgenomen	6,1%	9,4%	
Gelijk gebleven	83,7%	88,7%	

* $p \leq 0.10$; ** $p \leq 0,05$; *** $p \leq 0.01$.

7.4 Conclusie

In de Fannius Scholtenbuurt en de Transvaalbuurt is er is een positief effect gebleken van de aanpak van woonfraude op de leefbaarheid. Direct omwonenden waar woonfraude is geconstateerd zagen na de aanpak vaker verbetering in de leefbaarheid dan omwonenden van woningen die niet door Zoeklicht bezocht zijn. Wanneer onderzocht wordt waar dit positieve effect vooral ervaren wordt, bleek geheel volgens de verwachting dat het sterkste effect van woonfraudebeleid op de sociale cohesie van een buurt gemeten werd bij de sociale contacten. In de maanden na de aanpak van woonfraude gaf 20% van de respondenten uit de onderzoeksgroep aan dat het contact met buurtgenoten was toegenomen. Wel of geen woonfraude in directe woonomgeving is van significante invloed gebleken op het verschil in de mate van sociaal contact.

Een invloed van woonfraude op buurtgehechtheid, solidariteit en gelijke normen, blijkt niet aantoonbaar. Dit betekent niet dat dit verband niet bestaat. Het is mogelijk dat het effect nog niet geheel is doorgewerkt en zodoende dat het effect pas op een later tijdstip meetbaar is. Het kan ook zijn dat het effect

kwantitatief niet meetbaar is aangezien het effect zo klein en specifiek is, terwijl de begrip buurtgehechtheid en solidariteit veel breder zijn.

Voor de algemene impact van woonfraude op de sociale cohesie van een buurt, kunnen we concluderen dat er bewijs is voor een invloed, maar deze is niet al te sterk en bovendien partieel; de aanpak van woonfraude heeft meer effect op de sociale dimensie dan op de andere dimensies van cohesie.

In de veiligheidsbeleving is, in de zes maanden na de aanpak van woonfraude, weinig veranderd. Er is geen bewijs gevonden voor de verwachting dat door een toename van sociale contacten, bewoners zich veilig zouden gaan voelen. Dit kan betekenen dat men zich überhaupt nooit onveilig heeft gevoelt in de buurt, maar ook dat dit indirecte effect via sociale contacten niet bestaat. In beide gevallen kunnen we concluderen dat er op basis van dit onderzoek geen effect blijkt van het woonfraudebeleid op de veiligheidsbeleving.

Hoewel toch zeker 10% van de bewoners uit de onderzoeksgroep aangeeft een positieve verandering te ervaren als het gaat om de inzet van zijn of haar buurtgenoten voor de netheid van de buurt, tegenover slechts 1,9% van de bewoners uit de controlegroep, blijkt deze niet significant te verschillen van de controlegroep. Er lijkt dus zeker wel een verschil te bestaan, maar voorlopig kan ik niet anders stellen dan dat deze meting berust op toeval.

Wel is er een klein significant verschil als het gaat om de inzet voor de kwaliteit van de buurt door de respondent zelf. Het verschil werkt echter beide richtingen uit: in de onderzoeksgroep zijn meer bewoners zich gaan inzetten voor de buurt dan in de controlegroep. En tegelijkertijd is de inzet afgenomen bij meer bewoners uit de onderzoeksgroep dan uit de controlegroep.

De verwachting die in hoofdstuk 3 werd gesteld was dat de aanpak van woonfraude ertoe zou leiden dat meer mensen een bijdrage leveren aan de kwaliteit van de leefomgeving, waardoor de kwaliteit uiteindelijk weer verbetert. Deze stelling kunnen we aan de hand van dit onderzoek niet bevestigen. En moeten we helaas concluderen dat de aanpak van woonfraude niet significant van invloed is op de kwaliteit van de leefomgeving.

7.5 Interviews

Uit de Fannius Scholtenbuurt en de Transvaalbuurt zijn er een aantal bewoners uit de onderzoeksgroep persoonlijk benaderd. Bij deze mensen is de standaard vragenlijst afgenomen in de vorm van een interview, zodat er meer ruimte werd gelaten voor achtergrondinformatie en uitleg. Zo werd er vaak gevraagd om voorbeelden te noemen. In deze paragraaf worden de belangrijkste bevindingen uit deze interviews besproken.

7.5.1 Bewoners over leefbaarheid

Wat in de theorie al duidelijk werd, is dat het begrip leefbaarheid ontzettend breed is. Aan de hand van de interviews was het mogelijk om na te gaan waaraan bewoners nu zelf dachten als het gaat om de leefbaarheid van de buurt. Uit de gesprekken met de bewoners blijkt een vergelijkbaar beeld. Zo waren er mensen met een hond die het belangrijk vonden dat omwonenden er begrip voor hadden dat een hond af en toe blaft. Maar ook een gepensioneerd stel dat behoefte had aan wat gezelligheid op zijn tijd. Uit deze specifieke verhalen werd duidelijk hoe contextafhankelijk, de beoordeling van de leefbaarheid is. Iedere bewoner stelt zijn behoeften of verwachtingen van de buurt af op zijn eigen specifieke context. Deze kunnen per bewoner zo variëren dat je kunt afvragen of dit met een kwantitatieve analyse wel te meten is.

Of er uit de gesprekken ook duidelijk naar voren komt dat de sociale contacten de meest belangrijke factor van leefbaarheid is, zoals uit het kwantitatieve onderzoeksgedeelte is gebleken, is moeilijk te zeggen. Over veiligheidgevoelens en de kwaliteit van de leefomgeving, had men ongeveer net zoveel te vertellen als over de sociale contacten. Ik kreeg alleen niet de indruk dat de contacten met buurtgenoten, buurtinzet zouden stimuleren.

Wel waren er bewoners die aangaven zich veilig te voelen doordat zij in een buurt woonden met vriendelijke mensen. De bewoner die zich juist wel eens onveilig voelde vertelde dat dit kwam door de hangjongeren op straat. Ook gaf een bewoner aan dat zij in het geval iemand zijn asbak op straat zou legen, niet in zou grijpen omdat je niet kunt in schatten hoe iemand reageert. Hierop volgde een beschrijving van die keer dat haar man klappen kreeg toen hij een keer ergens iets van zei. Uit deze voorbeelden kun je opmaken dat veiligheidsbeleving weldegelijk wordt veroorzaakt door contact met buurtbewoners, meer dan door de kwaliteit van de leefomgeving. Maar ook dat de aard van het contact (goed of kwaad) bepalend is voor de reactie. Men kan nog zoveel contact hebben met de buurman. Als dit om een burenruzie gaat, komt dit logischerwijs de leefbaarheid niet ten goede.

7.5.2 Bewoners over woonfraude

Wanneer de bewoners gevraagd werd naar hun kennis over woonfraude kwam naar voren dat bij woonfraude over het algemeen gedacht wordt aan kraken, onderhuur en arbeidsmigranten. Bewoners waren het vaak roerend over eens dat woonfraude eigenlijk niet eerlijk is omdat anderen hierdoor geen kans krijgen op de woningmarkt. Een bewoner stelt het volgende:

"Ik vind het asociaal dat mensen een huis aanhouden en onderverhuren en daarnaast ook nog een uitkering op dat adres ontvangen."

De bewoners werd ook de vraag voorgelegd of er een link is tussen onderhuur en verloedering in de wijk. Hierover zijn de meningen verdeeld.

"Als er teveel mensen in een huis wonen, wordt dat huis uitgewoond en dan raakt de buurt ook uitgewoond."

Aan de andere kant zijn ook veel bewoners van mening dat woonfraude niet per definitie de leefbaarheid aantast. Dat blijkt uit de volgende uitspraken:

"Fraudeurs kunnen ook netjes omgaan met de woning en hoeven geen overlast te veroorzaken."

"Van bewoners die niet illegaal wonen is ook veel last. Daartussen kun je geen onderscheid maken. Veel onverschilligheid, geen verantwoordelijkheid en veel hangjongeren, dat is het grootste probleem!"

"Het steeds wisselen van woonplek, geen binding voelen met de buurt. Dat geeft steeds meer zwerfafval op straat, maar dat heeft niets met onderhuur te maken."

Eén bewoner met wie ik sprak beweerde zelfs:

"Onderhuurders geven juist zo min mogelijk ruchtbaarheid en geven geen overlast."

Omdat men hier zo stellig op reageerde begreep ik dat men hier meer mee van doen had. Wanneer ik doorvroeg bleek dan ook dat meerdere geïnterviewden ooit zelf illegaal in onderhuur te hebben gezeten of mensen te kennen die op deze manier aan een woning zijn gekomen. Gezien de krapte op de woningmarkt hadden zij hier wel begrip voor.

"Ik ben drie jaar geleden gescheiden. Ik hoorde dat je 8 jaar moet wachten op een corporatiewoning. Toen ik mijn eigen huis verliet, had ik geen enkel recht op een woning. Ik ben uitgeweken naar een woning die ik via een vriend kon krijgen."

Ook sprak ik bewoners die minder directe of concrete ervaring hadden. Zij hadden hun eigen idee over hoe het zou moeten of hoe het beter zou kunnen. Zo opperde een bewoner het volgende: *"Woningcorporaties zouden er weer voor moeten zorgen dat er naamplaatjes worden geplaatst wanneer er nieuwe bewoners komen."* Daaruit kunnen we opmaken dat mensen toch ontevreden zijn met de situatie zoals die is.

7.5.3 Bewoners over Zoeklicht

De bewoners die ik gesproken heb wisten allemaal wel wat van de Zoeklichtacties van Bureau Zoeklicht. Wat begrijpelijk is, gezien de geïnterviewden allemaal nieuwe bewoners naast hun hebben gekregen.

“Was u op de hoogte van deze Zoeklichtacties bij u in de buurt? “Ja, door de regelmatige huisbezoeken door (politie)teams bij bureaus.”

Een discussie over het nut van het aanpakken van onrechtmatige bewoning wordt aangekaart. Eén van de geïnterviewde bewoners vraagt zich af of hiermee de oorzaak, namelijk het tekort aan betaalbare woningen, wel wordt aangepakt. Haar man reageert daarop:

“Door het tegengaan van onrechtmatige bewoning los je inderdaad niet het probleem op, maar krijg je als overheid wel weer de regie terug.”

7.5.4 Bewoners over verandering in de leefbaarheid

Hoewel er statistisch gezien alleen bewijs is voor een effect van woonfraudebestrijding op de sociale dimensie van leefbaarheid, komen er uit de interviews resultaten naar voren die overduidelijk duiden op een verbetering van de veiligheidsbeleving in de directe woonomgeving als gevolg van woonfraudebestrijding. Deze zijn de moeite waard om hier te noemen. Van de 15 Interviews die gehouden zijn, waarvan 10 in de onderzoeksgroep, bleken zeker 7 duidelijke veranderingen te hebben ondervonden als gevolg van de aanpak van woonfraude.

De bewoners is gevraagd in hoeverre zij iets hebben meegekregen van de Zoeklichtacties bij hen in de buurt. Hieronder volgt een antwoord van een bewoner die duidelijk verandering heeft waargenomen sinds de uitzetting van fraudeurs:

“Er is een ontruiming geweest na een steekpartij van de bovenburen (illegale Polen). Er hebben ook illegale hoeren/escortgirls boven ons gewoond in steeds wisselende samenstelling. Vooral deze illegale bewoners hebben veel overlast, onrust en onveiligheid veroorzaakt. En verder zijn er ook spullen gestolen, is het portiek bevuild en meer. Wij zijn blij met acties van de politie en Zoeklicht! Wij hebben nu eindelijk normale nette en vriendelijke bovenburen.”

En nog een ervaring van een bewoner uit de Fannius Scholtenbuurt wijst op een verbetering van de leefbaarheid als direct gevolg van de aanpak van woonfraude:

“Het is niet dat ik nu heel veel met mijn bureaus heb, maar de vorige vond ik nog minder relaxt. Deze lijkt mij wel oké. De vorige bewoners lieten weken lang lakens voor hun ramen hangen. Ik had hier geen last van, maar het geeft toch een fijner gevoel, nu de gordijnen iedere ochtend gewoon weer open gaan. ”

De bewoners gaven aan dat hoewel er niet altijd meer of beter contact was met de nieuwe bureaus, men toch een prettiger gevoel had bij de nieuwe bureaus. Men voelde zich meer vertrouwd of veiliger.

Natuurlijk mag niet worden vergeten dat niet alle gevallen van woonfraude over één kam zijn te scheren. Er is geen eenduidig beeld te geven van “de illegale onderhuurder” en dus ook in onderzoek naar het effect van woonfraude zijn er individuele gevallen waarvoor de theorie niet opgaat.

“De nieuwe buurman is een totaal andere bewoner. In plaats van een oudere alleenstaande vrouw woont er nu een jonge man. Hij is weinig thuis, dus je merkt niet zoveel van hem. Maar hij heeft zich wel netjes voorgesteld toen hij hier nieuw kwam wonen. Nu kom ik hem heel af en toe tegen op de trap.”

7.6 Reflectie

De vraag die in dit hoofdstuk centraal stond was: *In welke mate en op welke wijze ondervinden de bewoners van de Transvaalbuurt en de Fannius Scholtenbuurt de gevolgen van Zoeklichtacties bij hun in de buurt?*

Kwantitatief is het moeilijk gebleken enige impact van het woonfraudebeleid bij de bewoners te herkennen. Slechts een aantal respondenten neemt een verandering waar, maar die hoeven lang niet altijd positief te zijn. Ondanks deze uitkomsten is er wel een significant verschil gevonden dat een positief effect van de aanpak van woonfraude op de leefbaarheid bevestigt; de controlegroep geeft vaker aan dat de situatie gelijk is gebleven of zelfs verslechterd terwijl de onderzoeksgroep vaker een verbetering van de buurtsituatie aangeeft over een periode van 6 maanden sinds de woonfraudeaanpak heeft plaats gevonden. Wanneer er vervolgens dieper in werd gegaan op dit effect, bleek dat de aanpak van woonfraude, zoals voorspeld, voornamelijk van invloed is op de sociale contacten in de buurt. Maar deze invloed heeft geen verdere indirecte doorwerking naar buurtgehechtheid, solidariteit of veiligheidsbeleving.

Kwalitatief zijn er nog een aantal duidelijke uitkomsten. Directe burens van woningen waar woonfraude is geconstateerd hebben wel degelijk iets meegekregen van de Zoeklichtacties. Bewoners bleken vaak op de hoogte van de Zoeklichtacties vanwege de huisbezoeken of de komst van nieuwe bewoners. Dit leidt echter niet automatisch tot verbeteringen in de leefbaarheid; wanneer de leefbaarheid van buurten vóór de aanpak van woonfraude al hoog gewaardeerd werd, zal deze na de aanpak niet verder toenemen. Daar waar men negatieve ervaringen ondervond van hun illegale burens, zag men de leefbaarheid met sprongen vooruitgaan.

Hoofdstuk 8: Conclusie

8.1 Samenvatting

Beleidsmakers menen dat de aanpak van woonfraude bijdraagt aan het verbeteren van de leefbaarheid van buurten. Dit berust op het idee dat onrechtmatige bewoners over het algemeen minder betrokken zijn bij de buurt waarin ze wonen en dat zij zich daarom minder verantwoordelijk voor die buurt voelen. In deze scriptie is onderzoek gedaan naar de juistheid van bovengenoemde veronderstelling. Daarbij stond de volgende vraag centraal: *“Wat is het effect van de aanpak van woonfraude op de leefbaarheid van de directe leefomgeving?”*

8.1.1 Belangrijke bevindingen

Onderbouwde theorieën over de impact van woonfraude, bestonden er nog niet, vandaar dat deze studie begon met een verkenning van bestaande theorieën over factoren die van invloed zijn op de leefbaarheid van buurten. Daaruit is tot een conceptueel model gekomen waarin drie dimensies van leefbaarheid worden onderscheiden; sociale cohesie, veiligheidsbeleving en kwaliteit van de leefomgeving.

Vervolgens is er voor elk van deze aspecten van leefbaarheid nagegaan wat voor effect er verwacht kan worden van de woonfraudeaanpak. Ik ben tot de hypothese gekomen dat woonfraudebestrijding, de meeste invloed heeft op de sociale contacten binnen de buurt. Wanneer burens of naaste bewoners vertrekken dan heeft dat directe gevolgen voor de achterblijvers. Voor alle overige aspecten van leefbaarheid werd er een indirect effect van de woonfraudeaanpak verwacht die via de sociale buurtcontacten zou lopen.

Om de empirische houdbaarheid van het conceptuele model na te gaan, is een eerste toets uitgevoerd waarbij gebruik is gemaakt van enquêtes onder 105 bewoners uit de Fannius Scholtenbuurt en de Transvaalbuurt. Het was mogelijk dit conceptuele model uitgebreid te toetsen, omdat er voor alle dimensies van leefbaarheid complete schalen waren samengesteld aan de hand van diverse determinanten, die voor een duidelijke spreiding over de antwoordcategorieën zorgde.

Uit deze eerste analyse kwam een hoge mate van leefbaarheid en tevredenheid van de buurtbewoners naar voren: de bewoners van de Fannius Scholtenbuurt en de Transvaalbuurt zijn over het algemeen gehecht aan hun buurt, onderhouden vlotte contacten met buurtgenoten, houden er over het algemeen dezelfde houding ten aanzien van de buurt op na én voelen zich veilig. Het minst blijken de bewoners te spreken van de mate waarin hun medebewoners zich inzetten om de kwaliteit van de buurt te bewaren.

Deze bevindingen hebben tot het bijstellen van eerdere verwachtingen geleid. Doordat de leefbaarheid over het algemeen erg hoog gewaardeerd wordt, kan er namelijk niet een al te sterke stijging worden verwacht.

In tegenstelling tot wat in eerdere onderzoeken werd geconcludeerd, bleken individuele context factoren niet of nauwelijks van invloed op de verschillende aspecten van leefbaarheid. Geslacht, leeftijd of nationaliteit toonde geen significante invloed op de mate waarin men contact heeft met buurtgenoten. Dat is een opvallend resultaat. Een mogelijke verklaring voor het ontbreken van een significante samenhang tussen individuele kenmerken en leefbaarheid kan gevonden worden in de samenstelling van de beide onderzoeksbuurten. De buurten worden gekenmerkt door een hoge mate van etnische diversiteit en leeftijdsverschillen. Doordat deze diversiteit zó hoog ligt is het heel goed mogelijk dat theorieën over “soort zoekt soort”, stereotypering en vooroordelen hier niet meer opgaan. Op basis van deze bevindingen is besloten de individuele kenmerken in latere analyses buiten beschouwing te laten.

Tot slot bleek er geen significante samenhang tussen sociale contacten en veiligheidsbeleving of de kwaliteit van de leefomgeving. Dit, terwijl de voorspelling was dat het effect van woonfraudebestrijding op veiligheidsbeleving en kwaliteit van de leefomgeving, indirect zou verlopen via deze sociale contacten. Met het ontbreken van een verband tussen sociale contacten en veiligheidsbeleving of kwaliteit van de

leefomgeving, wordt de voorspelling dat de aanpak van woonfraude indirect van invloed zou zijn via sociale contacten, minder aannemelijk.

In hoofdstuk 7 werd er ingegaan op de vraag *In welke mate en op welke wijze de bewoners van de Fannius Scholtenbuurt en de Transvaalbuurt de gevolgen van woonfraudebestrijding ondervinden.*

Allereerst is gekeken naar de bekendheid met Bureau Zoeklicht en de verwachting die men hiervan had. Meer dan de helft van de ondervraagden had weleens gehoord van de Zoeklichtacties. De verwachtingen voor wat betreft de Zoeklichtacties waren minder hoog gespannen. Bovendien waren de bewoners weinig eensgezind over de punten van leefbaarheid waarop men een verbetering verwachtte.

Voor het meten van veranderingen in de leefbaarheid tussen vóór en na de woonfraudeaanpak, was het moeilijk om het opgestelde conceptuele model uitgebreid te toetsen. Dit, omdat het aantal bewoners dat aangaf een verandering over de afgelopen 6 maanden te hebben ondervonden zeer gering bleek. Desalniettemin, was de steekproefomvang voldoende groot om analyses te kunnen doen waarover betrouwbare uitspraken gedaan kunnen worden.

Wanneer het effect niet voor alle aspecten van leefbaarheid afzonderlijk maar voor de leefbaarheid als geheel werd onderzocht, bleek de onderzoeksgroep significant vaker een positieve verandering in de leefbaarheid te ervaren. Het feit dat directe omwonenden waar woonfraude is 'gecorrigeerd' vaker een positieve verandering van de buurtsituatie ervaren, dan bewoners uit de controlegroep, is **het** bewijs dat de aanpak van woonfraude inderdaad een positieve bijdrage levert aan de verbetering van de leefbaarheid. De invloed op sociale contacten werd verwacht het sterkst te zijn. Dat blijkt te kloppen. Het onderzoek bevestigt dat buren en de direct omwonenden van woningen waar woonfraude 'gecorrigeerd' werd, vaker een positieve verandering in hun sociale contacten met buurtgenoten ervaren dan bewoners waar dit niet het geval is.

De resultaten blijken de verwachting over indirecte invloed van woonfraude op veiligheidsbeleving, niet te kunnen bevestigen. De verwachting dat de aanpak van woonfraude ertoe zou leiden dat meer mensen een bijdrage zullen leveren aan de kwaliteit van hun leefomgeving, waardoor uiteindelijk weer de kwaliteit verbetert, vindt ook geen overtuigend bewijs.

8.1.2 Aanpak levert bijdrage aan verbetering

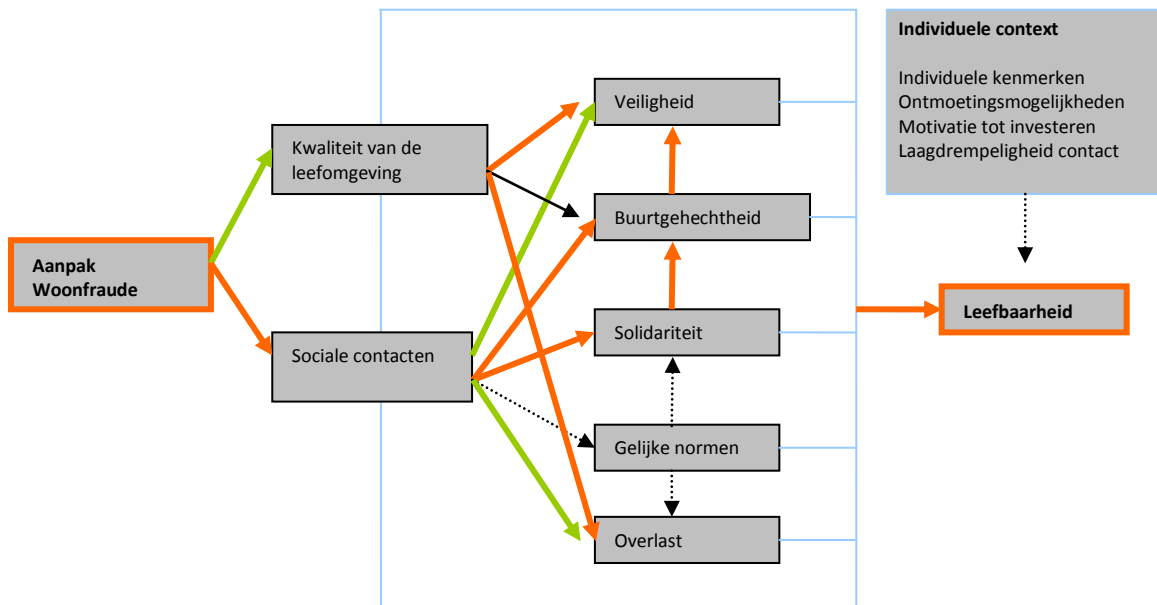
Hoewel er in het kwantitatieve onderzoeksgedeelte geen bewijs werd gevonden voor een effect van de aanpak van woonfraude op veiligheidsbeleving of voor een toename van buurtbewoners die een bijdrage zijn gaan leveren aan de kwaliteit van hun leefomgeving, wil dit nog niet zeggen dat een dergelijke relatie niet bestaat. Uit interviews met direct omwonenden blijkt dat men als gevolg van woonfraudebestrijding wel degelijk een verhoogd gevoel van veiligheid ervaart.

Terugkomend op het conceptueel model waarin de verwachte relaties schematisch werden weergegeven, kan nu precies worden aangegeven welke relaties zijn gevonden en welke relaties niet opgaan. In figuur 8.1 staan de oranje pijlen voor de relaties waarvoor in het kwantitatieve onderzoeksgedeelte een significant verband is gevonden. De groene pijlen staan voor de relaties die uit de gesprekken met de bewoners bleken.

De eindconclusie luidt dat de aanpak van woonfraude een bijdrage levert aan het verbeteren van de leefbaarheid van de directe leefomgeving. En dat dit effect voornamelijk wordt veroorzaakt door de sociale buurtcontacten.

Figuur 8.1 Bevindingen schematisch weergeven

8.2 Maatschappelijke relevantie

8.2.1 Evaluatie secundaire effecten woonfraudeaanpak

De primaire doelstelling van het woonfraudebeleid is de doorstroming op de woningmarkt te bevorderen en een evenwichtige en rechtvaardige woonruimteverdeling te realiseren. Getallen over de schaal waarop wordt ondergehuurd zijn onbekend, maar dat de omvang groot is, daar zijn de meesten het over eens.

Ik wil hier nogmaals benadrukken dat dit onderzoek niet te vergelijken is met een standaard evaluatieonderzoek. Dit onderzoek gaat niet in op het aantal woningen waar woonfraude wordt aangetroffen of het aantal mensen dat wordt uitgezet. Dus hoe de uitkomsten van dit onderzoek ook geïnterpreteerd worden, ze kunnen in geen geval afbreuk doen aan het woonfraudebeleid.

Dit was een studie naar het "secundaire effect" van woonfraudeaanpak. Dat wil zeggen, het effect van de woonfraudeaanpak zoals die door de bewoners zelf ervaren wordt. Tot dusver was hier nog nauwelijks iets over bekend. Wel bestonden hier vele ideeën en/of opvattingen over, maar nu is nagegaan of deze daadwerkelijk gegrond zijn.

8.2.2 Stellige uitspraken

Een veronderstelling die vele beleidsmakers hebben aangenomen of simpelweg waar ze vanuit gaan is dat de aanpak van woonfraude een bijdrage zou leveren aan het verbeteren van leefbaarheid van de omwonenden. In deze studie is onderzoek gedaan naar de juistheid van deze veronderstelling.

Zo werd er in een beleidsdocument van het VROM het volgende beweerd: *"Woonfraude tast de leefbaarheid van buurten aan"* (VROM, 2007: Booï&Mol 2006). Resultaten uit dit onderzoek lijken erop te wijzen dat door de aanpak van woonfraude, direct omwonenden inderdaad een positiever beeld hebben gekregen van de leefbaarheid bij hen in de buurt. Dit resultaat verschilt significant van de bewoners uit diezelfde buurt, waar geen woonfraude in de directe omgeving is aangetroffen. Zij hebben geen of minder positieve veranderingen waargenomen.

"Woonfraude draagt bij aan de verloedering van wijken en zorgt voor overlast voor omwonenden" wordt er in een later document van het VROM gesteld (VROM, 2008). Zo wordt er ook door het Centrum Criminaliteitspreventie Veiligheid (CCV) beweerd dat *"onrechtmatig woninggebruik meestal gepaard gaat met ernstige overlast en gevoelens van onveiligheid voor buurtbewoners."* Deze stellingen zijn mogelijk nog steeds geldig, maar aan de hand van dit kwantitatieve onderzoek is hier geen bewijs voor gevonden. De relatie tussen woonfraudeaanpak en de kwaliteit van de woonomgeving vindt geen bevestiging. Noch de relatie

tussen woonfraudeaanpak en veiligheidsbeleving of overlast. Uit de interviews kwamen wel situaties naar voren waarvoor deze stelling opgaat, maar aangezien het om zulke specifieke gevallen gaat is dit statistisch niet aantoonbaar.

Tot slot *“Onrechtmatige bewoning grijpt direct in op de leefwereld van mensen. Het heeft een negatief effect op de leefbaarheid van buurten en wijken waar het vaak al niet zo goed gaat” (Metzelaar et al, 2006)*. De eerste zin is zeker waar: direct omwonenden krijgen het mee, wanneer er nieuwe bewoners komen. Met de tweede zin ben ik het niet eens. De buurten waar het vaak al niet zo goed mee gaat, trekken mogelijk vaker overlastgevend onderhuurders zonder verantwoordelijkheidsgevoel aan. Echter, ook in de beste buurten komt woonfraude voor. De kans dat woonfraude een negatief effect heeft op de leefbaarheid is juist in zo'n buurt groter.

8.3 Uitkomsten in een breder perspectief

Amsterdam is een aantrekkelijke stad om in te wonen. Mensen die in onderhuur zitten hebben daar zelf voor gekozen. Maar hier hoeven anderen niet de dupe van te worden. Niet alleen de mensen die op een wachtlijst staan om in aanmerking te komen voor een woning. Uit dit onderzoek is gebleken dat ook de direct omwonenden de gevolgen hiervan ondervinden. Met de aanpak van woonfraude wordt dit tegengegaan en levert hiermee een bijdrage aan het verbeteren van de leefbaarheid.

8.3.1 Woonfraudebestrijding als instrument in de wijkaanpak

Zoeklicht is een instrument dat wordt ingezet in de wijkaanpak. Hiermee is de aanpak van woonfraude één van de vele instrumenten die een bijdrage levert aan de verbetering van de leefbaarheid van een buurt. Effecten van de wijkaanpak worden gemeten aan de hand van monitorgegevens op buurtniveau, zoals de leefbaarheidmonitor Wonen in Amsterdam (WiA). Deze geeft voor de Transvaalbuurt en de Fannius Scholtenbuurt over het afgelopen jaar een stijging in het leefbaarheidcijfer die de bewoners geven aan hun buurt. Dat is positief en een teken dat de wijkaanpak waarschijnlijk werkt. Maar waardoor deze stijging nu precies wordt veroorzaakt, door welk onderdeel van de wijkaanpak, valt niet te achterhalen. Wijkaanpak is namelijk zo breed dat niet voor alle aspecten een nul en één meting kan worden gedaan.

Dit onderzoek is één van de weinige effectmetingen van wijkaanpak, die specifiek ingaat op één enkel onderdeel van de wijkaanpak. Dit onderzoek is daarom niet alleen interessant omdat er gevraagd is naar de verwachting die bewoners hebben ten aanzien van het gevoerde beleid, maar ook naar de specifieke uitwerking die de woonfraudeaanpak heeft.

De conclusie dat woonfraude inderdaad leidt tot een vermindering van de leefbaarheid van direct omwonenden is van groot belang, omdat wijkaanpak gericht is op het zo aangenaam mogelijk te maken van een buurt voor haar bewoners. Deze uitkomst is van betekenis voor het gevoerde beleid. De bewoners hebben baat bij de aanpak van woonfraude, de buurt wordt aantrekkelijker met meer woongenot voor de wijkbewoners. Dit betekent dat woonfraudeaanpak breder inzetbaar is in beleid.

8.3.2 Rol voor maatschappelijke partijen

Niet alleen de gemeente en overheid, maar ook woningcorporaties hebben baat bij de uitkomsten van dit onderzoek. In hoofdstuk 2 kwam het al even ter sprake: Woningcorporaties zijn sinds het eind van de jaren negentig volgens het Besluit Beheer Sociale Huursector (BBSH) belast met een sociale verantwoordelijkheid. Corporaties hebben de verplichting om te investeren in de leefbaarheid van de fysieke omgeving (WRR, 2005). Door woonfraude lopen woningcorporaties niet alleen financiële posten mis, maar deze zorgt er ook voor dat corporaties extra moeten investeren in de leefbaarheid van een buurt. De bijdrage van woningcorporaties met betrekking tot aan de aanpak van woonfraude is daarom onmisbaar en verdienstelijk.

Ook andere wijkbeheerders, die zich over het algemeen toch al inzetten voor de sociale samenhang van buurten zijn gebaat bij deze uitkomsten. Aangezien zij meer dan gemiddeld betrokken zijn bij de buurt en haar bewoners is het voor hen een uitgelezen taak om bewoners in de gaten te houden en onrechtmatige bewoning te signaleren.

8.3.3 Aangrijpingspunten voor beleid

De belangrijkste uitkomst van dit onderzoek is dat woonfraude een negatieve invloed op de leefbaarheid van buurten kan hebben. Door woonfraudebestrijding op te nemen in de wijkaanpak, is de link met leefbaarheid gemaakt. Daarnaast zou ik willen aanbevelen de aanpak van woonfraude nog breder in te zetten in toekomstig beleid.

8.4 Wetenschappelijke relevantie

Tot dusver bestonden er geen theorieën of onderzoeken over de relatie tussen woonfraude en leefbaarheid. Met dit onderzoek is een eerste stap gezet dit gat in de kennis op te vullen.

Het meest geschikte onderzoeksdesign om veranderingen over de tijd te meten zou met behulp van een nul- en een éénmeting zijn. Dit was gezien het tijdsbestek en het tijdstip waarop dit onderzoek van start ging, helaas niet mogelijk. Daarom is een alternatief onderzoeksdesign in elkaar gezet, waarin veranderingen over tijd, het verschil tussen wel en geen woonfraudeaanpak, zo goed mogelijk zijn ondervangen. Het onderscheid tussen de controlegroep en de onderzoeksgroep heeft er toe bijgedragen dat er echt vergelijkingen konden worden gedaan. Deze zijn zeer nauwkeurig gekozen, om overlap te voorkomen.

Aan de opzet van dit onderzoek is een hele studie van items en meetmethoden, vooraf gegaan. Onderwerpen en items van leefbaarheid zijn zorgvuldig afgebakend, geformuleerd en uitgezocht op basis van eerdere onderzoeken. Hiermee is geprobeerd om een zo klein mogelijk schaalniveau te bereiken. Daarmee sluit het onderzoek aan bij de gedachtegang van Groenewegen (1999) die zegt dat lokale gevolgen van beleid zichtbaar moeten worden gemaakt.

Aan de hand van deze nieuw samengestelde vragenlijsten, wordt een duidelijk en uitgebreid beeld verkregen van de leefbaarheid op een klein schaalniveau. Deze vragenlijsten zouden dan ook, op een enkel item na, goed bruikbaar zijn in andere onderzoeken naar leefbaarheid op buurtniveau.

8.5 Punten van discussie

8.5.1 Nieuwe bewoners

Ondanks de uitgebreide dataverzameling en de zorgvuldige selectie die gemaakt wordt door Bureau Zoeklicht en zijn partners, komen niet alle gevallen van woonfraude aan het licht. Lang niet alle gevallen van woonfraude zijn te achterhalen op basis van de gemeentelijke basis administratie. Daar komt bij dat in sommige gevallen er onvoldoende bewijs is voor het uitzetten van de bewoner. Het is dus mogelijk dat ook in de controlegroep bewoners te maken hebben met woningfraude in de directe omgeving. Of sterker nog, het kan zo zijn dat één van de respondenten zelf illegaal in onderhuur zit.

8.5.2 Betrouwbaarheid en validiteit

In hoofdstuk 6 kwam het al even te spraken; in dit onderzoek speelt mogelijk het schaalniveau een belangrijke rol. Door onderscheid te maken tussen een onderzoeksgroep en een controlegroep uit dezelfde buurt was het mogelijk het effect van de aanpak empirisch te meten. Daarnaast is er in het onderzoeksmodel heel duidelijk rekening gehouden met de beleving van de bewoners zelf door een subjectieve afbakening van de buurt te gebruiken. Hierdoor dreigt nu het gevaar dat de onderzoeksgroep en de controlegroep een verschillend schaalniveau hanteren. Waardoor deze juist weer niet met elkaar zijn te vergelijken.

Gebleken is dat ondanks het uitgebreide vooronderzoek, de stellingen over gewenst en ongewenst gedrag, toch moeilijk te interpreteren waren. Meerdere malen werd er aangegeven dat men in een bepaalde situatie niet zou ingrijpen, omdat men bang was. Dit was geen optie tussen de antwoordmogelijkheden. Te meer om hiermee de validiteit van de vragen te behouden. Nu geldt, ironisch genoeg, voor alle mensen die aangeven niet in de situatie te zullen ingrijpen, niet automatisch dat ze dit niet zouden willen.

Er dient nog een kanttekening te worden geplaatst bij de stellingen over gewenst en ongewenst gedrag, namelijk dat sommige opvattingen over wat gewenst en wat ongewenst gedrag is, maatschappelijk zijn en dus niet buurtgebonden. Andere opvattingen over gewenst en ongewenst gedrag zijn juist weer cultuurafhankelijk. Hierdoor maakt het dus niet uit hoe lang men ergens woonachtig is, maar houdt men er andere normen op na vanwege zijn cultuur of geloofsovertuiging.

Bovendien komt uit meerdere profielschetsen van illegale onderhuurders naar voren dat het bij woonfraude met name gaat om personen in de leeftijdscategorie 20 t/m 35 jaar (Koolen&Oostdijk 2006, Dienst Wonen 2008). Mogelijk houden deze vrij jonge personen er überhaupt al andere normen en waarden op na in vergelijking met de oudere bewoners van de buurt. Gemeten verschillen in gewenst en ongewenst gedrag, zijn daarom niet per definitie toe te schrijven aan het feit dat er woonfraude is aangetroffen in de directe woonomgeving.

Ondanks een zorgvuldig geformuleerde vraagstelling bleken sommige geïnterviewden terug te vallen op sociaal wenselijke antwoorden. Zo gaf een geïnterviewde aan dat zij uiteraard vindt dat de bewoners zelf verantwoordelijk zijn voor de kwaliteit van de leefomgeving. Maar even later hadden we het over vuilniszakken die opengescheurd waren. Toen vroeg ze zich toch af of het niet de taak van de vuilnisman was om dit op te ruimen. Dus als het erop aankomt, denkt men er in de praktijk soms toch iets anders over.

In het onderzoek wordt gemeten of directe burens van een woning waarbij woonfraude is geconstateerd een verandering constateren in de mate van contact met buurtgenoten. Zo wordt er gevraagd of het contact met buurtgenoten toe- of afgenomen is. En ook of het aantal buurtbewoners waarmee men contact heeft is veranderd. Hierbij zijn we alleen geïnteresseerd in het contact met de nieuwe bewoner in verhouding tot het contact met de oude, onrechtmatige, bewoner.

De vraag is nu of dit ook daadwerkelijk gemeten wordt? Want de respondent kan aangeven dat het contact is verslechterd, maar dat de werkelijke oorzaak bijvoorbeeld een ruzie met een andere buurtbewoner is. In het geval dat men geen contact met de onrechtmatige bewoner had, hoeft het niet per se te zijn dat dit met de nieuwe rechtmatige bewoner wel het geval is.

8.6 Vervolgonderzoek

Het conceptuele model dat aan het begin van het onderzoek is opgesteld, lijkt gezien de bevindingen bruikbaar voor vervolgonderzoek. Bij het nagaan van de empirische houdbaarheid van het model zijn er echter belangrijke tekortkomingen geconstateerd in de beschikbare gegevens. Zo werd niet helemaal duidelijk welke overlast ervaren werd en door welke burens. Op basis van de geconstateerde tekortkomingen zal ik enkele suggesties doen voor toekomstig onderzoek, waarbij ik me concentreer op het verbeteren van de vraagstelling binnen de huidige enquêtes, op vervolgonderzoek met bestaande gegevens en op vervolgonderzoek met nieuwe gegevens.

8.6.1 Verbeteren van de vraagstelling binnen huidige enquêtes

Ik heb lang nagedacht over de samenstelling van mijn vragenlijsten. De vragen zijn zorgvuldig uitgekozen op basis van bevindingen uit eerdere onderzoeken. Hoewel ik erg tevreden ben met het respons en de omvang van de verkregen dataset, zijn er twee punten die ik in het vervolg zou verbeteren. Allereerst zou ik

aanraden de stellingen met betrekking tot “gewenst en ongewenst gedrag” achterwege laten. Deze bleken achteraf toch niet heel informatief en vanwege de zwakke validiteit niet heel bruikbaar.

Ten tweede zou het onderzoek verbeterd kunnen worden door geen vragen te stellen waarin gevraagd wordt de huidige buurtsituatie te vergelijken met die van 6 maanden terug. In plaats daarvan zou het beter zijn dit onderzoek te doen aan de hand van een nul- en een éénmeting, 6 maanden later.

8.6.2 Vervolgonderzoek met bestaande gegevens

Het onderzoek zoals in deze scriptie beschreven zou kunnen worden uitgebreid door dieper in te gaan op invloeden van buitenaf. In hoeverre hebben gemeente- of overheidsingrepen invloed gehad op de leefbaarheid over diezelfde periode? In deze studie is rekening gehouden met feesten en bijeenkomsten die in de buurt georganiseerd zijn. Er is gevraagd in hoeverre mensen hieraan hebben deelgenomen. Maar de mate waarin er in de buurt is geïnvesteerd is niet systematisch opgenomen in de analyses.

8.6.3 Nieuwe gegevens voor toekomstig onderzoek

Hoewel deze studie heeft geleid tot nieuwe inzichten, is er ook voldoende aanleiding om meer onderzoek te doen naar dit onderwerp. Zo zou het interessant zijn om onderzoek te doen naar het effect van andere onderdelen van de wijkaanpak op de leefbaarheid van buurten.

De eindconclusie is dat de aanpak van woonfraude een bijdrage levert aan het verbeteren van de leefbaarheid. En daarmee dat de aannames van veel beleidsmakers, met betrekking tot het woonfraudebeleid gegrond zijn. Duidelijk taal! Nu is het zaak om na te gaan hoe effectief de bijdrage van de aanpak is in het verbeteren van de leefbaarheid. In hoeverre zijn de effecten structureel? En wegen deze op tegen andere onderdelen uit de wijkaanpak?

Literatuurlijst

- Beckhoven, van E. & Kempen, van R.(2002). *Het belang van buurten: De invloed van herstructurering op activiteiten van blijvers en nieuwkomers in de Amsterdamse en Utrechtse buurt*. DGVH/NETHUR Partnership, Utrecht (89).
- Bolt, G. & Torrance, M.(2005). *Sociale cohesie en stedelijke herstructurering*. DGVH/NETHUR Partnership, Utrecht (97).
- Booi, H & Mol, A (2006). *Plan van aanpak woonfraude*. Gemeente Amsterdam Dienst Wonen, November 2006 (19).
- Campbell, K. E. & Lee, B.A. (1992). Sources of personal Neighbor Networks: Social integration, Need or time? *Social Forces*, 70 [4], pp. 1077-1100.
- CCV (2010). *Woonfraude? Aanpakken. Veiligheid door samenwerken*. Eenmalige uitgave, 26 april 2010. Het centrum voor Criminaliteitspreventie en Veiligheid en Stichting Woonbedrijf SWS.Hhvl te Eindhoven.
- Dekker, K & Bolt, G. (2005). Social cohesion in post-war estates in the Netherlands: differences between socioeconomic and ethnic groups. *Urban studies*, 42 [13], pp. 2447-2470.
- Dekker, K. (2006). *Governance as glue: Urban governance and social cohesion in post-WWII neighbourhoods in the Netherlands*. Netherlands Geographical Studies. Labor Grafimedia b.v. Utrecht 2006 (155).
- Dekker, K. (2007). Social Capital, Neighbourhood attachment and participation in distressed urban areas: A case study in The Hague and Utrecht. *Housing Studies*, 22 [3], pp. 355-379.
- Deuten, B. & Pauwels, S. (2004). *Levensvatbaarheid leefbaarheid*. Spinhex en Industry, Amsterdam, KEI Juni 2004.
- De Vocht, A. (2002). *Basishandleiding SPSS 11 voor Windows*. Utrecht: Bijleveld Press.
- Eerenbeemt, van den, F.; Kulper, E.R.; Mulder, B. (2004). *Een prettige buurt, internet als gereedschap*. Brekend Vaatwerk, De InformatieWerkPlaats, Senter, Social Quality Matters. Druksaken, Rotterdam.
- Engbersen, G.; Snel, E.; Weltevrede, A. (2005). *Sociale herovering in Amsterdam en Rotterdam: één verhaal over twee wijken*. Amsterdam University Press, Amsterdam (140).
- Fischer, C.S. (1982). To dwell among friends: Personal networks in town and city. *University of Chicago Press*, (451).
- Fleury-Bahi, G.; Félonneau, M.; Marchand, D. (2008). Processes of place identification and residential satisfaction. *Environment and Behavior*, 40 [5], pp. 669-682.
- Forrest, R. & A. Kearns (2001). Social cohesion, social capital and the neighbourhood. *Urban Studies*, 38 [12], pp.2125-2143.
- Frieling, M.A. (2008). *Een goede buur: 'joint production' als motor voor actief burgerschap in de buurt*. Ridderprint, Ridderkerk (264).
- Galster, G.; Hesser, G.W. (1981) Residential satisfaction. Compositional and contextual correlates, *Environment & Behavior*, Vol. 13, pp. 735-758.
- Graaf, van der P.; Boonstra, N; Bos, R. (2006). *Burencontact in Leiden Zuidwest: De contactladder als diagnose-instrument*. Verwey-Jonkerinstituut, Utrecht 2006 (73).

- Groenewegen, P.P. (1999). De buurt de maat genomen: methodologische problemen in onderzoek naar buurten en buurtprocessen. In: B. Völker & R. Verhoeff (red.) *Buren en buurten. Nederlands onderzoek op het snijvlak van sociologie en sociale geografie*. Amsterdam: SISWO, pp.133-145.
- Guest, A. M. & Wierzbicki, S. K. (1999). Social ties at the neighborhood level: two decades of GSS evidence. *Urban Affairs Review*, 35[1], pp.92–111.
- Hart, de J; Knol, F.; Maas-deWaal, C.; Roes, T. (2002). *Zekere banden: Sociale cohesie, leefbaarheid en veiligheid*. Sociaal cultureel Planbureau, Den Haag 2002 (365).
- Hortulanus R.P. (1995). *Stadbuurten: Bewoners en beheerders in buurten met uiteenlopende reputaties*. Proefschrift Universiteit Utrecht, VUGA Utrecht (309).
- Hortulanus R.P. (1996). Leefbaarheid in theorie en praktijk. *Nieuw tijdschrift voor de volkshuisvesting*, 5, pp.14-17.
- Huckfeldt, R. (1983). Social contexts, social networks and urban neighborhoods: environmental constraints on friendship choice. *The American Journal of Sociology*, 83 [3], pp. 651-669.
- Hur, M. & Morrow-Jones H. (2008). Factors that influence residents' satisfaction with neighborhoods. *Environment and Behavior*, 40,[5], pp. 619-635.
- Kearns, A. & R. Forrest (2000), Social cohesion and multilevel governance. In: *Urban Studies*, 37 [5-6], pp.995-1017.
- Koolen, I. & Oostdijk, A. (2006). *Onrechtmatige bewoning. Risicomodel en selectie gemeenten*. Een onderzoek in opdracht van VROM-inspectie. Research voor beleid. Leiden, 2006 (37).
- Metzelaar, W. F.; Pellikaan, A.; Wal, van der, J. (2006). *Beleid bij bewezen woonfraude. Eindrapport*. Drukkerij Goos, Rotterdam, november 2006 (30).
- Orbell, J., & Uno, T. (1972). A theory of neighborhood problem solving: Political action vs. residential mobility. *American Political Science Review*, 66[2], 471–489.
- Oppelaar, J. & Wittebrood, K. (2006). *Angstige burgers? De determinanten van gevoelens van onveiligheid onderzocht*. Sociaal Cultureel Planbureau, Den Haag, 2006 (113).
- Permentier, M.G.; Ham, van M.; Bolt, G. (2007), Behavioural responses to neighbourhood reputations. *Journal of Housing and the Built Environment*, 22 [2], pp.199-213.
- Permentier, M. (2009), Neighbourhood reputation and the intention to leave the neighbourhood. In: Permentier, M (2009). *Reputation, Neighbourhoods and behaviour*. Netherlands Geographical Studies, Utrecht, pp. 89- 109.
- PON (2009). Begrip voor leefbaarheid. Leefbaarheid: Feiten in beeld. Drukkerij Tielen, Boxtel. Nr 1 mei 2009 (10).
- Sampson, R.J. & Laub, J.H.(1993). *Crime in the making: pathways and turning points through life*. Harvard University press, United States (309).
- Sampson, R. J., S. W. Raudenbush, and F. Earls. 1997. Neighborhoods and violent crime: A multilevel study of collective efficacy. *Science* 270, pp. 918–24.
- Sampson, R.J. & Raudenbush, S.W.(2004). Seeing Disorder: Neighborhood stigma and the social construction of "broken window". *Social Psychology Quarterly*, 67 [4], pp.319-342.
- Schuyt, K. (1997), *Sociale cohesie en sociaal beleid*. Drie publiekscolleges in De Balie. Amsterdam: De Balie.

- Sirgy, M. J. & Cornwell, T. (2002) How neighborhood features affect quality of life. *Social Indicators Research*, 59, pp. 79-114.
- Smit, R.A.(1974). Measuring neighborhood cohesion: A review and some suggestions. *Human ecology*, 3 [3], pp. 143-160.
- Sprinkhuizen, A.; Vlaar, P.; Engbersen, R.; Wild, de, J. (1998). *In de ban van de Buurt. Over lokaal en sociaal beleid in de buurt*. NIZW Uitgeverij, Utrecht (139).
- Stokkom, van B. (2008). *Symbolen van orde en wanorde: broken windows policy en de bestrijding van overlast en buurtverval*. Politie en Wetenschap, Apeldoorn; Centrum voor ethiek, Radboud Universiteit Nijmegen (153).
- Tournel, H. (2007). *Leefbaarheid voorop? Een verkenning van het huidige beleid tegen fysiek verloederde buurten*. Vrije Universiteit Brussel, Faculteit Recht en criminologie (136).
- Valk, van der, A & Musterd, S. (1998). *Leefbare Steden en een duurzame omgeving*. Assen: Van Gorcum.
- Van der Land, M. (2003), *Vluchtige verbondenheid. Stedelijke bindingen van de Rotterdamse nieuwe middenklasse*. Rotterdam: Erasmusuniversiteit.
- Van Dijk, T.; Flight, S.; Oppenhuis, E. (2000). *Voor het beleid, achter de cijfers*. Intosmart, Hilversum.
- Van Marissing, E. (2008). *Buurten bij beleidsmakers: Stedelijke beleidsprocessen, bewonersparticipatie en sociale cohesie in vroeg-naoorlogse wijken in Nederland*. Nederlandse geografische studies. A-D Druk b.v. Zeist 2008 (230).
- Van Marissing, E.; Bolt, G.; Van Kempen, R.(2004). *Stedelijk beleid en sociale cohesie: in twee herstructureringswijken: Nieuw-Hoograven (Utrecht) en Bouwlust (Den-Haag)*. Universiteit Utrecht (110).
- Völker, B. (1999), *15 Miljoen burenen. De rol van burenen in persoonlijke netwerken in Nederland*. In: B. Völker & R. Verhoeff (red.) *Burenen en buurten*. Nederlands onderzoek op het snijvlak van sociologie en sociale geografie. Amsterdam: SISWO,pp.43-68.
- Völker, B.; Flap, H.; Lindenberg S. (2007). When are neighborhoods communities?Community in Dutch neighborhoods. *European Sociological Review*, 23 [1], pp. 99–114.
- Völker, B.& Flap, H. (2007). Sixteen Million Neighbors: A Multilevel Study of the role of neighbors in the personal networks of the dutch. *Urban Affairs Review*, 43 [2], pp. 256-284.
- Völker, B. (2008). *Buurten, gemeenschappen, collectieve goederen en kwaden*. In: Gesthuizen, M. & Veldheer, V. (2008). *Sociale samenhang in de wijk*, NSV Actualiteitencollege. Nederlandse Sociologische Vereniging / Sociaal en Cultureel Planbureau, Nijmegen/Den Haag 2009, pp 9-19.
- VROM (2007). *Handboek aanpak woonfraude voor corporaties en gemeenten*. Ministerie van VROM, 11 april 2007 (53).
- VROM (2008). *Woonfraude? Aanpakken! Krant woonfraude, eenmalige uitgave, November 2008*. Het Centrum voor Criminaliteitspreventie en Veiligheid en de VROM-inspectie. Drukwerk:Revon Grafische Bedrijven.
- Wilson J.Q. & Kelling, G.L. (1982) The police and neighbourhood safety: broken windows. *The Atlantic Monthly*, 127, pp. 29-38.
- Wittebrood, K (2004) *Sociale Cohesie als bouwsteen voor veilige buurten*. In: SCP (2004). *In het zicht van de toekomst*. Sociaal en Cultureel planbureau, Den-Haag (129-179).

WRR (2005). *Vertrouwen in de buurt*. Wetenschappelijke raad voor het overheidsbeleid Amsterdam University Press, Amsterdam 2005, (280).

Postbus 1900
1000 BX Amsterdam
www.wzs.amsterdam.nl

Gemeente Amsterdam

Dienst Wonen, Zorg en Samenleven

Programma's Wonen en Stedelijke vernieuwing

Retouradres: Postbus 1900, 1000 BX Amsterdam

Aan de bewoner van
<Straat+ huisnr>
<postcode> <Plaats>

Januari 2010
K. Dignum
020-5527230
k.dignum@wzs.amsterdam.nl

Beste bewoners,

Hebt u ook een hekel aan zwerfvuil op straat? Wordt er voldoende aandacht besteed aan het onderhoud van uw woning? En waaruit bestaat het contact met uw buurtbewoners?

Om deze en andere vragen te beantwoorden wordt in uw buurt een onderzoek gehouden over sociale cohesie, veiligheid en buurtkwaliteit. Met dit onderzoek wil de gemeente Amsterdam, Dienst Wonen Zorg en Samenleven, achterhalen in hoeverre u behoefte heeft aan contact met andere bewoners en of u actief bent in de buurt, bijvoorbeeld in een buurthuis of sportvereniging. Wij zijn zowel geïnteresseerd in de mening van actieve buurtbewoners als in die van bewoners die minder geïnteresseerd zijn in de buurt.

Uw mening over de buurt is daarbij van groot belang!

Er zijn enkele honderden adressen in uw buurt geselecteerd voor dit onderzoek. Deze selectie is gebaseerd op het voorkomen van recente wijzigingen in uw buurt en is niet gebaseerd op uw persoonlijke situatie. De vragenlijst wordt uiteraard volledig anoniem verwerkt en vertrouwelijk behandeld. Uitkomsten van het onderzoek zullen verwerkt worden in een rapportage.

Wij zouden het zeer op prijs stellen als u uw medewerking aan dit onderzoek zou willen verlenen. Zou u daarom de vragenlijst in bijgevoegde antwoordenvolpoe terug willen sturen? U hoeft hier geen postzegel op te plakken.

Het onderzoek zal worden uitgevoerd door Kim van den Bruele. Mocht u nog vragen hebben, neemt u dan contact met mij op.

Met vriendelijke groet,

Kees Dignum

Allereerst enkele vragen over uw woning

1. Hoe lang woont u al in deze woning?

..... jaar en ..... maanden

2. In welk type woning woont u?

- 0 Een flat
- 0 Een bovenwoning
- 0 Een benedenwoning
- 0 Een tussenwoning
- 0 Een eengezinswoning (rijtjeshuis, 2-onder-1kap, vrijstaand)

3. Denkt u binnen 2 jaar te gaan verhuizen?

- 0 Ja, ik woon hier slechts tijdelijk   0 Nee, ik woon hier prima
- 0 Ja, ik wil graag ergens anders wonen   0 Nee, ik wil niet verhuizen
- 0 Ja, ik heb al een andere woning gevonden   0 Misschien, dat weet ik nu nog niet

De volgende vragen gaan over dit gebied dat u als uw buurt beschouwt. Dit kunnen uw burens zijn, de straat waarin u woont, of meerdere straten rondom uw woning.

4. Kunt u voor elk van de volgende stellingen aangeven in hoeverre u het hiermee eens bent?

	Helemaal mee eens	Eens	Niet eens, niet oneens	Oneens	Helemaal mee oneens
A. In deze buurt wonen veel verschillende mensen	0	0	0	0	0
B. Ik ben trots op de buurt waarin ik woon	0	0	0	0	0
C. De samenstelling van de buurtbevolking spreekt mij aan	0	0	0	0	0
D. Ik voel me thuis bij de mensen in deze buurt	0	0	0	0	0
E. Samenstelling van de buurtbevolking is voor mij niet van belang	0	0	0	0	0
F. Ik ben gehecht aan deze buurt	0	0	0	0	0

De volgende vragen gaan over de rol die de Transvaalbuurt speelt in uw dagelijks leven

5. Bent u lid van of actief binnen één van de volgende buurtorganisaties?

- 0 Buurtvereniging
- 0 Huurdersvereniging
- 0 Bewonerscommissie
- 0 Straatcommissie
- 0 Nee, ik ben geen lid
- 0 Anders, namelijk.....

6. Heeft u het afgelopen jaar deelgenomen aan één of meerdere buurtactiviteiten?

(bijvoorbeeld een straatfeest, een straatbarbecue of een schoonmaakactie).

- 0 Ja, namelijk.....
- 0 Nee

7. Heeft u in het afgelopen half jaar samengewerkt met andere buurtbewoners om iets te organiseren voor de buurt?

(bijvoorbeeld om een buurtfeest of –activiteit te organiseren of om een buurtkrantje te maken?)

- 0 Ja, namelijk.....
- 0 Nee

8. Doet u iets om uw directe woonomgeving netjes te houden?

(bijvoorbeeld zwerfvuil opruimen in uw portiek of straat).

- 0 Bijna altijd
- 0 Meestal wel
- 0 Af en toe
- 0 Meestal niet
- 0 Bijna nooit

Bijlage 1: Vragenlijst meting leefbaarheid

De volgende vragen gaan over uw directe buurtgenoten, dat wil zeggen de buurtgenoten die in uw straat of flat wonen.

9. Als u in uw buurt iemand op straat ontmoet, weet u dan (bij benadering) waar hij of zij in uw straat woont?

- 0 Bijna altijd
- 0 Meestal wel
- 0 Soms wel, soms niet
- 0 Meestal niet
- 0 Bijna nooit

10. Groet u de mensen uit de buurt die u alleen van gezicht kent?

- 0 Bijna altijd
- 0 Meestal wel
- 0 Soms wel, soms niet
- 0 Meestal niet
- 0 Bijna nooit

11. Hoeveel mensen die in uw straat wonen, kent u van naam?

- 0 De meeste mensen wel
- 0 Sommigen wel, sommigen niet
- 0 De meeste mensen niet
- 0 Bijna geen mensen

12. Hoe vaak maakt u, gemiddeld genomen, een praatje met iemand uit de straat?

- 0 Een aantal keren per week of vaker
- 0 Eens per week
- 0 Een aantal keren per maand
- 0 Eens per maand
- 0 Een aantal keren per jaar
- 0 Eens per jaar of minder vaak

13. Hoe vaak gaat u, gemiddeld genomen, bij andere mensen uit de straat op bezoek, en andersom?

- 0 Een aantal keren per week of vaker
- 0 Eens per week
- 0 Een aantal keren per maand
- 0 Eens per maand
- 0 Een aantal keren per jaar
- 0 Eens per jaar of minder vaak

14. Kunt u aangeven in hoeverre u het eens of oneens bent met de volgende uitspraken?

	Helemaal mee eens	Eens	Niet eens, niet oneens	Oneens	Helemaal mee oneens
A. Voor mijn sociale contacten heb ik de buurt niet nodig	0	0	0	0	0
B. Ik vind het belangrijk om te weten wie mijn burens zijn	0	0	0	0	0
C. Ik heb geen zin om me voor de buurt in te zetten	0	0	0	0	0
D. Ik vind het belangrijk dat de mensen in mijn buurt elkaar helpen wanneer dat nodig is	0	0	0	0	0

De volgende vragen gaan over het saamhorigheidsgevoel in uw straat. Hieronder wordt een aantal situaties genoemd. Kunt u voor elk van de volgende situaties aangeven hoe u hierop zou reageren?

15. Stel: Het is al na sluitingstijd en u heeft een blikopener of ingrediënten nodig voor het avondeten. Zou u dit dan bij één van uw burens te leen vragen?

- 0 Ja
- 0 Nee
- 0 Misschien

Bijlage 1: Vragenlijst meting leefbaarheid

16. Stel: U hebt uw buurvrouw al een tijdje niet meer gezien en u merkt dat haar brievenbus overvol begint te raken. Wat doet u?
- Niets, ze moet zelf maar zorgen dat ze op tijd haar post eruit haalt
  - Niets, er zijn vast wel anderen die voor haar zorgen
  - Ik kijk het nog een paar dagen aan en dan ga ik wel aanbellen
  - Ik heb een sleutel dus ik ga zelf een kijkje nemen
  - Ik bel haar kinderen op en vraag of ze even langs kunnen gaan
  - Ik doe iets anders, namelijk .....
17. Stel: U ziet een onbekende de asbak van zijn auto op straat legen. Wat doet u?
- Niets, dat is mijn zaak niet
  - Niets, want ik durf een onbekende niet zomaar aan te spreken
  - Niets, het interesseert mij niet als iemand dat doet
  - Ik stap eropaf en spreek hem aan op zijn gedrag, want dat vind ik asociaal
  - Ik doe iets anders, namelijk .....
18. Stel: U ziet een onbekende rommelen aan een fiets die in uw straat staat gestald. Het is niet uw fiets. Wat doet u?
- Niets, dat is mijn zaak niet
  - Niets, want ik durf een onbekende niet zomaar aan te spreken
  - Niets, het interesseert mij niet als iemand dat doet
  - Ik hou het scherp in de gaten en bel de politie als er iets gebeurt
  - Ik bel gelijk de politie
  - Ik ga eropaf en vraag wat hij aan het doen is.
  - Ik doe iets anders, namelijk .....
19. Stel: Bij u in de straat woont een bewoner die zijn vuilnis steevast te vroeg aanbiedt. Hoe reageert u?
- Niets, dat is mijn zaak niet
  - Niets, ik wil geen ruzie met mijn buurtgenoot
  - Niets, het interesseert mij niet als iemand dat doet
  - Ik wijs hem op de rotzooi en de stankoverlast die zijn vuilnis bezorgen
  - Ik dien een klacht in bij de gemeente
  - Ik doe iets anders, namelijk .....
20. Stel: Uw buurman stelt voor wat planten te kopen voor in het portiek of het trappenhuis. Hoe reageert u?
- Ik stuur hem een brief met de vraag of hij het niet wil overdrijven
  - Niets, het interesseert mij niet
  - Ik vind het een leuk idee en laat hem zijn gang gaan
  - Ik vind het een leuk idee en bied aan om mee te helpen
  - Ik doe iets anders, namelijk .....

*Aan de hand van de volgende vragen gaan we na of uw buurt **over de afgelopen 6 maanden** veranderd is. Wanneer u nog geen 6 maanden in de buurt woont, kunt u deze vragen overslaan en doorgaan naar vraag 26.*

21. Is het contact met uw buurtgenoten over de afgelopen 6 maanden toegenomen, afgenomen of gelijk gebleven?
- Toegenomen
  - Afgenomen
  - Gelijk gebleven
22. Is het aantal buurtgenoten waarmee u weleens een praatje maakt in de afgelopen 6 maanden veranderd?
- Het aantal buurtgenoten waarmee ik geregeld een praatje maak is toegenomen
  - Het aantal buurtgenoten waarmee ik geregeld een praatje maak is afgenomen
  - Het aantal buurtgenoten waarmee ik geregeld een praatje maak is gelijk gebleven.
23. Is uw bereidheid zich in te zetten voor de netheid van uw buurt over de afgelopen 6 maanden toegenomen, afgenomen of gelijk gebleven?
- Toegenomen
  - Afgenomen
  - Gelijk gebleven

Bijlage 1: Vragenlijst meting leefbaarheid

24. Is uw buurtgehechtheid over de afgelopen 6 maanden toegenomen, afgenomen of gelijk gebleven?

- 0 Toegenomen
0 Afgenomen
0 Gelijk gebleven

25. Is uw mening ten opzichte van uw buurtbewoners over de afgelopen 6 maanden veranderd?

- 0 Mijn mening over de buurtbewoners is positiever geworden
0 Mijn mening over de buurtbewoners is gelijk gebleven
0 Mijn mening over de buurtbewoners is negatiever geworden

26. Is de saamhorigheid in uw buurt over de afgelopen 6 maanden toegenomen, afgenomen of gelijk gebleven?

- 0 Toegenomen
0 Afgenomen
0 Gelijk gebleven

De volgende vragen gaan over de veiligheid en leefbaarheid van uw buurt

27. Kunt u aangeven in hoeverre u het eens of oneens bent met de volgende uitspraken?

(Let op: Het woord 'buurt' verwijst naar uw directe woonomgeving. Bijvoorbeeld uw burens of uw straat.)

	Helemaal Mee eens	Eens	Niet eens, niet oneens	Oneens	Helemaal mee oneens
A. Ik voel me wel eens onveilig in deze buurt	0	0	0	0	0
B. Af en toe ervaar ik geluidsoverlast van mijn buurtgenoten	0	0	0	0	0
C. Af en toe ervaar ik ander overlast van mijn buurtgenoten.	0	0	0	0	0
D. Ik kan mijn fiets zonder omkijken voor de deur laten	0	0	0	0	0

28. Als u wat langer weg bent van huis, is er dan iemand in uw buurt die een oogje in het zeil houdt, bijvoorbeeld door op te letten dat er niet ingebroken wordt, door voor uw huisdier te zorgen of door de planten water te geven?

- 0 Bijna altijd
0 Meestal wel
0 Af en toe
0 Meestal niet
0 Bijna nooit

29. Kunt u aangeven in hoeverre u het eens of oneens bent met de volgende uitspraken?

	Helemaal Mee eens	Eens	Niet eens, niet oneens	Oneens	Helemaal mee oneens
A. Ik vind het belangrijk dat de straat netjes wordt gehouden door de bewoners zelf	0	0	0	0	0
B. Ik erger mij aan hondenpoep op de stoep	0	0	0	0	0
C. Ik erger mij aan zwerfvuil op straat	0	0	0	0	0

30. Kunt u aangeven in hoeverre u tevreden bent met de bijdrage van uw buurtgenoten aan de volgende onderdelen?

	Zeer tevreden	Tevreden	Niet tevreden, niet ontevreden	Ontevreden	Zeer ontevreden
A. Straat en stoep vrijhouden van zwerfvuil	0	0	0	0	0
B. Stoep vrijhouden van hondenpoep	0	0	0	0	0
C. Uw portiek of het trappenhuis netjes houden	0	0	0	0	0
D. Netjes aanbieden van het vuilnis	0	0	0	0	0

Aan de hand van de volgende vragen gaan we na of uw buurt **over de afgelopen 6 maanden** veranderd is. Wanneer u nog geen 6 maanden in de buurt woont, kunt u deze vragen overslaan en doorgaan naar vraag 35.

31. Hoe heeft u de overlast van uw burens over de afgelopen 6 maanden ervaren?

- 0 De overlast van mijn burens is toegenomen
- 0 De overlast van mijn burens is afgenomen
- 0 De overlast van mijn burens is gelijk gebleven
- 0 Ik ondervind geen overlast van mijn burens

32. Is uw gevoel van veiligheid over de afgelopen 6 maanden toegenomen, afgenomen of gelijk gebleven?

- 0 Toegenomen
- 0 Afgenomen
- 0 Gelijk gebleven

33. Is de bijdrage van uw buurtbewoners, aan de netheid van uw buurt, over de afgelopen 6 maanden toegenomen, afgenomen of gelijk gebleven?

- 0 Toegenomen
- 0 Afgenomen
- 0 Gelijk gebleven

In Amsterdam wordt er beleid gevoerd voor de aanpak van onderverhuurders en onrechtmatige bewoners. Er wordt nagegaan of woningen door de juiste huishoudens bewoond worden, maar ook of er gefraudeerd wordt met inschrijvingen en uitkeringen. Wanneer er in een woning woonfraude wordt geconstateerd, wordt er een einde gemaakt aan deze onrechtmatige bewoning; de vrijgekomen woning komt weer beschikbaar voor de woningmarkt.

Dit beleid wordt uitgevoerd door een stedelijk samenwerkingsverband waar de organisatie 'Bureau Zoeklicht' van dienst Wonen, Zorg en Samenleven de trekker van is. In april 2009 is er in uw buurt een 'Zoeklichtactie' gehouden om woonfraude tegen te gaan. De volgende vragen hebben betrekking op deze actie van Bureau Zoeklicht in uw buurt.

34. Heeft u weleens gehoord van Bureau Zoeklicht of van Zoeklichtacties voor de aanpak van woonfraude?

- 0 Ja
- 0 Nee

35. Was u op de hoogte van deze Zoeklichtacties bij u in de buurt?

- 0 Ja, via de krant wist ik hiervan
- 0 Ja, via buurtgenoten wist ik hiervan
- 0 Ja, via een andere weg wist ik hiervan, namelijk.....
- 0 Nee, dat wist ik niet

36. Verwacht u dat de aanpak van woonfraude bij kan dragen aan het verbeteren van uw buurt op de volgende punten?

	Ja	Nee	Geen verwachting
A. Contact tussen buurtgenoten	0	0	0
B. Verminderen van burenoverlast	0	0	0
C. Veiligheid van uw buurt	0	0	0
D. Onderhoud van de woningen	0	0	0
E. Netheid van uw buurt	0	0	0
F. De netheid van uw portiek of het trappenhuis	0	0	0
G. Investing van bewoners in hun buurt	0	0	0

Tot slot enkele vragen over algemene zaken

37. Wat is uw geslacht?

- 0 man
- 0 vrouw

38. Wat is uw leeftijd?

- 0 17 jaar of jonger
- 0 18-30 jaar
- 0 31-55 jaar
- 0 56 jaar of ouder

39. Hoe is uw huishouden samengesteld?

- 0 Alleenstaand
- 0 Alleenstaand met kinderen
- 0 Echtbaar/ Samenwonend
- 0 Echtbaar/ Samenwonend met thuiswonende kinderen
- 0 Samen met huisgenoten
- 0 Anders, namelijk

40. Tot welke categorie behoort u?

- 0 Werkend (meer dan 20 uur per week)
- 0 Werkend (minder dan 20 uur per week)
- 0 Studerend
- 0 Huisvrouw/ huisman
- 0 Werkloos/ werkzoekend
- 0 Arbeidsongeschikt
- 0 Gepensioneerd

41. Tot welke bevolkingsgroep rekent u zichzelf?

- 0 Nederlands
- 0 Turks
- 0 Marokkaans
- 0 Surinaams
- 0 Afrikaans
- 0 Anders, namelijk .....

42. Hoeveel tijd bent u over het algemeen op een doordeweekse dag thuis, tussen 9.00u 's ochtends en 21.00u 's avonds?

- 0 Bijna altijd
- 0 De meeste tijd wel
- 0 Ongeveer de helft van de tijd
- 0 De meeste tijd niet
- 0 Bijna niet

Hartelijk dank dat u heeft meegewerkt aan dit onderzoek!

Wilt U nog een keer verder praten over de Transvaalbuurt?

Vindt u het leuk om een keer verder te praten over de Transvaalbuurt? Dat kan!

Hieronder kunt u uw gegevens noteren. Deze gegevens zullen uitsluitend worden gebruikt om u uit te nodigen voor een eventueel (telefoon)gesprek over uw buurt.

Naam: .....

Adres: .....

Telefoonnummer: .....

Van Hallstraat

Van Beuningenstraat

Van Limburg Stirumstraat

*Buurt Cafe "C'est La Vie"
Bentinckstraat*

Van Limburg Stirumstraat

*Groentenman
Groen Van Prinstererstraat*

De Wittenkade

Van Beuningenstraat

Van der Hoopstraat

Van der Duijenstraat

Cliffordstraat

De Wittenkade

Transvaalkade

Tugelaweg

Steve Bikoplein

Pretoriusstraat

Majubastraat

Paardekraalstraat

De la Reijstraat

Cilliersstraat / Pretoriusstraat

Afrikanerplein

Joubertstraat / Reitzstraat

President Brandstraat